AALST GROTE MARKT

ARCHEOLOGIENOTA – VERSLAG VAN RESULTATEN

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

AALST GROTE MARKT

ARCHEOLOGIENOTA 2021B147 & 2021B148

SIGRID KLINKENBORG

DOSSIERSAMENSTELLING
Sigrid Klinkenborg

PROJECT
Aalst Grote Markt – Archeologienota (bureauonderzoek)
Projectcode:2021B147 (bureauonderzoek) en 2021B148 (proefputten)
Projectnaam: 20-AAL-GM
SOLVA Archeologierapport nr. 345

OPDRACHTGEVER
Stad Aalst
contactpersoon: Koen Dujacquier
Werf 9
9300 Aalst
Tel: 055/77 93 00
Koen.Dujacquier@Aalst.be

OPDRACHTHOUDER
SOLVA
Projectteam: Archeologie
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE
Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER
D/2026/12.857/15

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

Inhoud

1 SAMENVATTING 7
1.1 PLANMATIGE CONTEXT 7
1.2 WETTELIJK KADER 7
1.3 VRAAGSTELLING 7
1.4 ONDERZOEKSMETHODE 7
1.5 RESULTATEN 7
2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK 10
2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE 10
2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA 11
2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN 11
2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT 23
2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK 23
2.2 ASSESMENTRAPPORT 25
2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA 25
2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT 25
2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZJN OMGEVING 25
2.2.4 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER 34
2.2.5 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER 46
2.2.6 GEKENDE BODEMVERSTORINGEN BINNEN HET PROJECTGEBIED 49
2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED 52
3 VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN 53
3.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE 53
3.1.1 DE ONDERZOEKSOPDRACHT 53
3.1.2 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK 54
3.2 ASSESSMENTRAPPORT 62
3.2.1 BESCHRIJVING VAN DE AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED 62
3.2.2 ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN 62
3.2.3 ASSESSMENT VAN VONDSTEN 111
3.2.4 EEN ASSESSMENT VAN DE STALEN 111
3.2.5 CONSERVATIE-ASSESSMENT 113
3.2.6 DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED 113
3.2.7 CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES 116
3.2.8 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED 120
4 BIBLIOGRAFIE 129
4.1 LITERATUUR 129
4.2 WEBSITES 130
5 BIJLAGEN 131

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Weergave van het projectgebied op het kadasterplan (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 10
Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 12/02/2021) 11
Figuur 3: KLIP plannen van het projectgebied (bron: klip.vlaanderen.be) 15
Figuur 4: kadasterplan van het projectgebied met aanduiding van de fasering in de werken 15
Figuur 5: kadasterplan met aanduiding van de nieuw aan te leggen rioleringen 16
Figuur 6: de geplande boomputten geprojecteerd op het kadasterplan 17
Figuur 7: het geplande BEO-veld met de geothermische boringen, de collectorputten en de leidingen 18
Figuur 8: ontwerpplan met overzicht van de verschillende kofferdiktes en met aanduiding van de doorsnedes (bron: OMGEVING Landscape Architecture) 19
Figuur 9: ontwerpplan met dwarsdoorsnede van de geplande opbouw (bron: OMGEVING Landscape Architecture) .. 20
Figuur 10: ontwerpplan met snedes A, C en D met hoogtes van de ontworpen en bestaande toestand (bron: OMGEVING Landscape Architecture) 21
Figuur 11: ontwerpplan met gedetailleerde weergave van de geplande bovenbouw (bron: OMGEVING Landscape Architecture) 22
Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van Aalst (aangegeven met ster; bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/2/2021) 26
Figuur 13: De quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 28
Figuur 14: De tertiairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)). 28
Figuur 15: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 29
Figuur 16: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 12/02/2021) 30
Figuur 17: hoogteprofielen genomen ter hoogte van het projectgebied. Profiel 1 werd genomen van west naar oost, profiel 2 van noordoost naar zuidwest en profiel 3 van noord naar zuid (digitaal aangemaakt op 12/02/2021) 30
Figuur 18: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 31
Figuur 19: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 31
Figuur 20: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021). 32
Figuur 21: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 32
Figuur 22: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021) 33
Figuur 23: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied. 33
Figuur 24: Uitsnede uit Stadsplan van Jacob van Deventer (1565) (bron: kbr.be) 37
Figuur 25: Uitsnede uit de kaart van Guicciardini (1581) (bron: kbr.be) 38
Figuur 26: Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg (1588-1597) (bron: antiquemaps.com) 39
Figuur 27: Uitsnede uit de kaart van De Dijn (1629). Opvallend aan deze kaart is de omgekeerde oriëntatie: de stad is vanuit het noorden gezien afgebeeld. (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst) 40
Figuur 28: Uitsnede van de kaart van Sanderus (1649) (bron: Geheugenvannederland.nl) 41
Figuur 29: Uitsnede uit het Plan de la ville et faubourgs d'Alost (1745) (bron: gallica.bnf.fr) 41
Figuur 30: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Digitaal Vlaanderen, digitaal aangemaakt op 19/1/2026) 42
Figuur 31: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Digitaal Vlaanderen, digitaal aangemaakt op 21/1/2026) 43
Figuur 32: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Digitaal Vlaanderen, digitaal aangemaakt op 19/1/2026) 44
Figuur 33: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV, digitaal aangemaakt op 11/2/2021) 45
Figuur 34: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Onroerend Erfgoed, digitaal aangemaakt op 19/1/2026) 46
Figuur 35: Profiel van de opgraving van 1995 (Figuur 4 in: De Groote K., Moens J. & Cooremans B. 1999: Middeleeuwse sporen op de Grote Markt en het fabrieksterrein 't Haantje te Aalst (Oost-Vlaanderen). Een kleine bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad, Archeologie in Vlaanderen V, 1995-1996, 111-130). 47
Figuur 36: locatie van de sonderingen uitgevoerd door Fluvius in juli 2026 50
Figuur 37: Voorstel locatie proefputten 56
Figuur 38: plan met de geplande proefputten en de uiteindelijke locatie ervan 60
Figuur 39: grondplan A in proefput 1 69
Figuur 40: Proefiel 1AB in proefput 1 70
Figuur 41: grondplan A in proefput 2 71
Figuur 42: Profiel 1AB in proefput 2 74
Figuur 43: grondplan A in proefput 3 74
Figuur 44: Profiel 1AB in proefput 3 76

Figuur 45: Profiel 2AB in proefput 3 76
Figuur 46: Grondplan A in proefput 4 77
Figuur 47: Profiel 1AB in proefput 4 79
Figuur 48: grondplan A in proefput 5 79
Figuur 49: Profiel 1AB in proefput 5 80
Figuur 50: grondplan A in proefput 6 82
Figuur 51: grondplan A in proefput 7 84
Figuur 52: profiel 1AB in proefput 7 85
Figuur 53: Grondplan A in proefput 8 86
Figuur 54: profiel 1AB in proefput 8 87
Figuur 55: Grondplan A in proefput 9 88
Figuur 56: profiel 1AB in proefput 9 90
Figuur 57: grondplan A in proefput 10 90
Figuur 58: profiel 1AB in proefput 10 91
Figuur 59: grondplan A in proefput 11 93
Figuur 60: profiel 1AB in proefput 11 94
Figuur 61: grondplan A in proefput 12 95
Figuur 62: profiel 1AB in proefput 12 96
Figuur 63: profiel 2AB in proefput 12 97
Figuur 64: grondplan A in proefput 13 97
Figuur 65: grondplan A in proefput 14 99
Figuur 66: profiel 1AB in proefput 14 102
Figuur 67: grondplan A in proefput 15 103
Figuur 68: profiel 1AB in proefput 15 106
Figuur 69: profiel 2AB in proefput 15 106
Figuur 70: grondplan A in proefput 16 107
Figuur 71: profiel 1AB in proefput 16 109
Figuur 72: allesporenplan geprojecteerd op het kadasterplan 110
Figuur 73: Interpretatief plan met de verwachte locatie van de stadsgracht en de stadswal (met bufferzone) en de weg Brugge-Keulen aan de binnenzijde van de stadsomwalling 114
Figuur 74: Interpretatief plan met de verwachte locatie van de weg Brugge-Keulen, een zijweg die vanaf de Molenstraat voerde en de middeleeuwse woonblok met het Vleeshuis 115
Figuur 75: kadasterplan met aanduiding van de impact van de geplande diepe ingrepen (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 11/06/2026) 121
Figuur 76: kadasterplan met de locatie van de geplande diepe ingrepen en de verstoorde zones (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 11/06/2026) 121
Figuur 77: kadasterplan met aanduiding van de impact van geplande heraanleg van de bovenbouw: de gele zones zijn deze waar een vlakregistratie dient te gebeuren, de overige zones zijn reeds verstoord of reeds onderzocht voor de diepe ingrepen (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 11/06/2026) 122
Figuur 78: plan van het projectgebied met aanduiding van de gekende verstoringen 123
Figuur 79: overzicht van de volledig op te graven zones met kleurverwijzing op basis van de aard van de te verwachten archeologische sporen 127

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: zicht op de Molenstraat met daarachter de Grote Markt (bron: Google Streetview 2019) 12
Foto 2: zicht op de Grote Markt vanaf de zuidelijke zijde (Lange Zoutstraat), met achteraan het Belfort en het voormalige stadhuis (bron: Google Streetview 2019) 12
Foto 3: zicht op de Grote Markt vanuit westelijke zijde (kant van de Nieuwstraat), met links vooraan de Borse Van Amsterdam en met daarnaast achtereenvolgend het Belfort, de Graaf van Egmont en het standbeeld van Dirk Martens (bron: Google Streetview 2019) 13
Foto 4: zicht op de Grote markt vanuit noordwestelijke hoek, met links het Belfort en rechts de Borse Van Amsterdam (bron: Google Streetview 2019) 13
Foto 5: zicht vanuit de Kattestraat op de noordzijde van de Grote Markt (achterzijde van het Belfort) en met links het gedeelte van de Kattestraat dat uitgeeft op het centrale gedeelte van de Grote Markt (bron: Google Streetview 2019) 14
Foto 6: zicht op de Kerkstraat vanaf de Grote markt richting de Sint-Martinuskerk (bron: Google Streetview 2019) 14
Foto 7: de waterput uit 2012 (© Koen De Groote, AOE) 48
Foto 8: Rioleringswerken uit 1978 (Uit: Ghysens J. 1987, Geschiedenis der Straten van Aalst) 49
Foto 9: detail van sondering 1 50
Foto 10: detail van sondering 1 51
Foto 11: detail van sondering 1 51
Foto 12: detail van sondering 1 51
Foto 13: Profiel 1AB in proefput 1. 63
Foto 14: Profiel 2AB in proefput 4 64
Foto 15: Profiel 1AB in proefput 5 64

Foto 16: profiel 1AB in proefput 7 met duidelijke reductieverschijnselen. 65
Foto 17: profiel 1AB in proefput 9 66
Foto 18: profiel 1AB in proefput 10 66
Foto 19: profiel 1AB in proefput 11 67
Foto 20: profiel 2AB in proefput 12 67
Foto 21: profiel 2AB in proefput 16 68
Foto 22: Zicht op het westelijke deel van proefput 2 met keldergewelf II-2, funderingsmuur II-10 en het lemen vloerniveau II-8 met plaatselijk sterke in situ verbranding. 72
Foto 23: Zicht op het oostelijke deel van proefput 2 met onder andere funderingsmuur II-10 en lemen vloerrestant II-11 73
Foto 24: Zicht op grondplan A in proefput 3 75
Foto 25: Zicht op het zuidelijke deel van proefput 4 met muur IV-1 78
Foto 26: Profiel 3AB in proefput 5 met aanduiding van de oude akkerlaag 81
Foto 27: Grondplan A in proefput 5 81
Foto 28: profiel 2AB in proefput 6. In de linkerhoek is nog een intact archeologisch bodemprofiel zichtbaar 83
Foto 29: grondplan A in proefput 8 met aan de linkerzijde greppel VIII-1 87
Foto 30: detail van profiel 1AB met de duidelijke opeenvolging van (recente) opmaak- en nivelleringslagen en puinlagen 89
Foto 31: detail van profiel 1AB in proefput 10 92
Foto 32: detail van profiel 1AB in proefput 11. 94
Foto 33: profiel 1AB in proefput 12 96
Foto 34: profiel 1AB in proefput 13 98
Foto 35: detail van profiel 1AB: onderaan is de onverstoorde moederbodem zichtbaar 99
Foto 36: grondplan A in proefput 14 vanuit oostelijke hoek 100
Foto 37: profiel 1AB in proefput 14 101
Foto 38: grondplan A in proefput 15 104
Foto 39: profiel 1AB in proefput 15 105
Foto 40: grondplan A in proefput 16 107
Foto 41: grondplan B in proefput 16: resten van vlechtwerkbeschoeiing 108
Foto 42: detail van profiel 1AB in proefput 12. Onder de zwarte lagen is de oude akkerlaag duidelijk zichtbaar. 113

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Doelen van de verschillende proefputten 55
Tabel 2: Overzicht van de putten, hun lengte en hun oppervlakte 57

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Bijlagen uit de Archeologiedatabank van SOLVA	/	06/08/2026	SOLVA
BIJLAGE 2	Plannen van de ontworpen toestand incl. dwarsprofielen	/	10/07/2026	Stad Aalst en OMGEVING Landscape Architecture
BIJLAGE 3	Opmetingsplan van het vooronderzoek	1/1	06/08/2026	SOLVA / AGIV

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

Stad Aalst wenst de Grote Markt, de Kerkstraat, een deel van de Molenstraat (aansluitend op de Grote Markt) en een deel van de Kattestraat (ter hoogte van het belfort) heraan te leggen. Tegelijkertijd zullen de rioleringen vernieuwd en ontdubbeld worden en wordt er een BEO-veld aangelegd.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich binnen een beschermde archeologische site of archeologische zone. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 100 m^2.

Derhalve zal in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota dienen te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[1]

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **binnen een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **hoge densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de stedelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het omliggende stadsweefsel, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek en een vooronderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuven)**. Voor de bureaustudie is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon.

Aangezien de verwachting op basis van het bureauonderzoek onvoldoende kon gedefinieerd worden, bleek vervolgens een vooronderzoek met ingreep in de bodem, door middel van een proefsleuvenonderzoek, noodzakelijk.

1.5 RESULTATEN

Stad Aalst wenst de Grote Markt, de Kerkstraat, een deel van de Molenstraat (aansluitend op de Grote Markt) en een deel van de Kattestraat (ter hoogte van het belfort) heraan te leggen. Tegelijkertijd zullen de rioleringen vernieuwd en ontdubbeld worden en wordt er een BEO-veld aangelegd.

Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig. Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d.12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het

1 Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen**. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.

Ten behoeve van het bekomen van een bekrachtigde archeologienota voor de heraanleg van de Grote Markt en omgeving en de voorafgaande rioleringswerken is in eerste instantie een **bureauonderzoek** uitgevoerd. De bureaustudie wees uit dat het projectgebied op historisch vlak een interessante plaats inneemt. Het is gelegen binnen de historische kern van Aalst, binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Bovendien is het projectgebied gelegen op en net buiten de eerste omwalling van Aalst. Het tracé van deze eerste omwalling dwarst de Kerkstraat. Het verloop van de Kerkstraat zelf maakt bovendien deel uit van een oud tracé, de handelsroute Brugge-Keulen, die voert vanaf de Nieuwstraat, over de Grote Markt, naar de Kerkstraat en die daarna via de Pontstraat naar een oversteekplaats over de Dender gaat. Gelet op de aanwezigheid van diverse oudere sporen op verschillende sites binnen deze afbakening is het daarenboven niet uit te sluiten dat in deze zone ook vroeg- en/of volmiddeleeuwse sporen aanwezig kunnen zijn. Over de aanleg van de Grote Markt zelf zijn weinig bronnen voorhanden. Zeker is dat er reeds in de late 12de eeuw bewoning aanwezig was. De bouw van het schepenhuis dat in het eerste kwart van de 13e eeuw aan de Grote Markt gebouwd wordt, is een indirecte aanwijzing voor de aanwezigheid van een Markt. Dit wil niet zeggen dat het op dat ogenblik al gaat over een plein. Onderzoek op verschillende markten in Vlaanderen heeft aangetoond dat ze vaak voorafgegaan worden door wegen of een kruispunt van wegen, waarlangs talrijke sporen aanwezig kunnen zijn. De markt die in de bronnen dan vermeld wordt is in dat geval een straatmarkt. Dit valt ook hier niet uit te sluiten, zeker gelet op het hierboven vermelde oude tracé.

Van bij de aanleg van de Grote Markt is het oostelijke deel steeds een onderdeel van de Markt geweest. Het westelijke deel van de huidige Grote Markt werd daarentegen tot in het begin van de 17de eeuw ingenomen door het vleeshuis en enkele aanpalende huizen. Deze zijn pas in 1629 afgebroken. Met een deel van de vrijgekomen plaats werd de Grote Markt vergroot. Op een ander deel werd in 1630-1634 het huidige gebouw de 'Beurs van Amsterdam" gebouwd. Dit vleeshuis is op het einde van de 14de eeuw opgericht door drie gegoede slagersfamilies : Van Branteghem, Woytin (later Wuytens) en Boone[2] op een stuk grond vlakbij het belfort dat ze kregen.

Ten oosten van het schepenhuis was het zogenaamde Grauwen Steen of Gravensteen gelegen. Dit was tot het begin van de 16de eeuw het eerste Landhuis van Aalst, tot het verlaten werd en het Landhuis werd ingericht in de zogenaamde 'Rooze' op de hoek Grote Markt – Lange Zoutstraat. Het schepenhuis en het Gravensteen waren met elkaar verbonden door middel van een verbindingsgalerij die de Kattestraat overbrugde. Zowel het Gravensteen als de galerij werden in 1776 (of 1777) afgebroken.

Op basis van de bureaustudie kan dus gesteld worden dat het projectgebied een hoog archeologisch potentieel heeft gelet op de ligging in de historische kern van Aalst. Op een lokaal niveau kan de eventuele archeologische informatie dus een belangrijke bijdrage leveren aan onze kennis over de geschiedenis van Aalst. Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen.

Op basis van de bureaustudie kunnen de onderzoeksvragen en de inschatting van het kennispotentieel slechts ten dele en hypothetisch beantwoord en gerealiseerd worden. Een onderzoek met ingreep in de bodem met **proefputten en proefsleuven** was bijkomend noodzakelijk aangezien het bureauonderzoek onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen. De informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen is niet voldoende gekend om de impact van de verstoring op het bodemarchief te kunnen inschatten.

Het proefsleuven- en proefputtenonderzoek had tot doel de bodemopbouw, de bewaringstoestand en de archeologische waarde van het projectgebied beter te beoordelen. In totaal werden zestien proefputten aangelegd op strategische locaties, onder meer ter hoogte van de voormalige stadsomwalling, het vroegere vleeshuis, mogelijke markt- en straatniveaus en zones met verwachte of gekende verstoringen. Het onderzoek bevestigde dat binnen het projectgebied nog relevante archeologische resten aanwezig zijn, maar ook dat de bewaring plaatselijk sterk verschilt door latere ingrepen, nutsleidingen en rioleringswerken. De resultaten tonen aan dat vooral de zones met goed bewaarde stratigrafie en structuren een belangrijk

2 Courteaux 1970, p. 76.

kennispotentieel hebben voor de ontwikkeling van de Grote Markt, de eerste stadsomwalling en de middeleeuwse stadsontwikkeling van Aalst.

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en het daaropvolgende proefputtenonderzoek moet worden vastgesteld dat behoud in situ niet in alle delen van het projectgebied kan worden gegarandeerd. Een archeologische opgraving is noodzakelijk op die locaties waar de geplande bodemingrepen archeologisch relevante niveaus, sporen of structuren zullen aansnijden of vernietigen. Dit betreft in eerste instantie de zones met diepe lineaire en puntvormige ingrepen, waaronder de nieuwe rioleringssleuven en inspectieputten, de sleuven en collectorputten van het BEO-veld en de nieuwe boomputten, voor zover deze niet samenvallen met reeds gekende of tijdens het vooronderzoek vastgestelde verstoringen. Daarnaast is een vlakdekkende registratie aangewezen in de zones waar de heraanleg van de bovenbouw reikt tot op of onder het niveau van bewaarde archeologische stratigrafie. De opgraving dient zich bijgevolg te concentreren op de zones met aantoonbaar of vermoedelijk bewaard bodemarchief: het tracé van de eerste stadsomwalling en stadsgracht in de Kerkstraat, de verwachte weg- en marktniveaus op en rond de Grote Markt, de zone van het voormalige vleeshuis en de aanpalende bebouwing, en de omgeving van het voormalige Gravensteen/Grauwen Steen. Zones waar het bodemarchief door recente rioleringen, nutsleidingen of andere ingrepen volledig is verstoord, worden uitgesloten van vlakdekkend archeologisch onderzoek, tenzij tijdens de uitvoering alsnog intacte archeologische niveaus worden vastgesteld.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

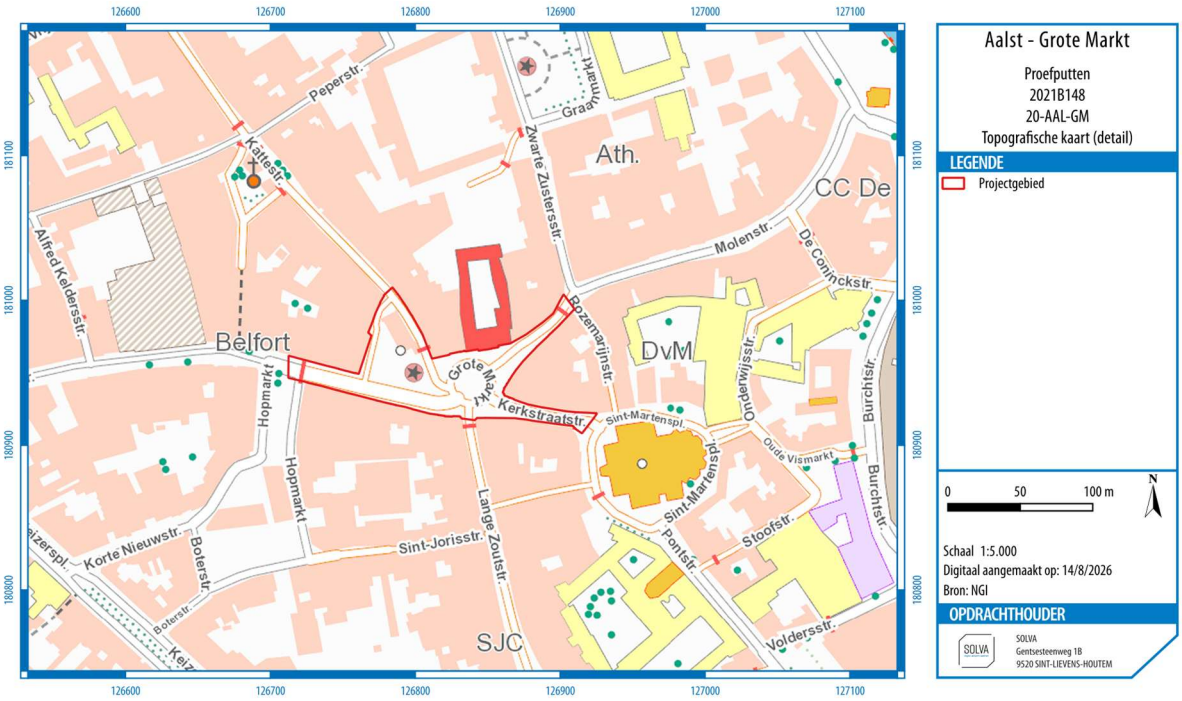
2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2021B147
Sitecode: 20-AAL-GM
Wettelijk depotnummer: D/2026/12.857/15
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie:
Oost-Vlaanderen, Aalst, Grote Markt, Kerkstraat, Molenstraat (deels) en Kattestraat (deels)
Bounding box:
punt 1: x= 126717.2206 /y= 181016.7524
punt 2: x= 126919.9324/ y= 180893.3948
Kadastrale gegevens:
Aalst, afdeling 1, sectie A, openbaar domein (Figuur 1)
Topografische kaart: zie figuur 2
Betrokken actoren en specialisten:
- Erkend archeoloog: Sigrid Klinkenborg
- Tekst: Sigrid Klinkenborg
- Kaartmateriaal: Erik Verbeke, Ewoud Deschepper en Louise Savels
- Redactie: Wouter De Maeyer

Wetenschappelijke advisering:
Niet van toepassing

Figuur 1: Weergave van het projectgebied op het kadasterplan (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 14/08/2026)

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (bron: NGI; digitaal aangemaakt op 14/08/2026)

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

Stad Aalst wenst de Grote Markt, de Kerkstraat, een deel van de Molenstraat (aansluitend op de Grote Markt) en een deel van de Kattestraat (ter hoogte van het belfort) heraan te leggen. Tegelijkertijd zullen de rioleringen vernieuwd en ontdubbeld worden en wordt er een BEO-veld aangelegd. Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig. De zone ligt binnen de archeologische zone 'Aalst historische binnenstad'. Bovendien bedraagt de oppervlakte van het projectgebied meer dan 300 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 100 m^2.

Derhalve dient in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen voor de heraanleg van het plein en de aanleg van een ontdubbelde riolering en een BEO-veld op de Grote Markt. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[3]

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Het onderzoeksgebied wordt heden ten dage gekenmerkt door een autovrije, grotendeels verharde zone met terrassen van cafés en restaurants en enkele fietsenstallingen. Centraal op de Grote Markt, voor het voormalige Stadhuis, bevindt zich een rondpunt waarbij de kern bestaat uit gras en aan de zuidzijde van de markt zijn tevens enkele bomen aangeplant.

3 Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

Foto 1: zicht op de Molenstraat met daarachter de Grote Markt (bron: Google Streetview 2019)

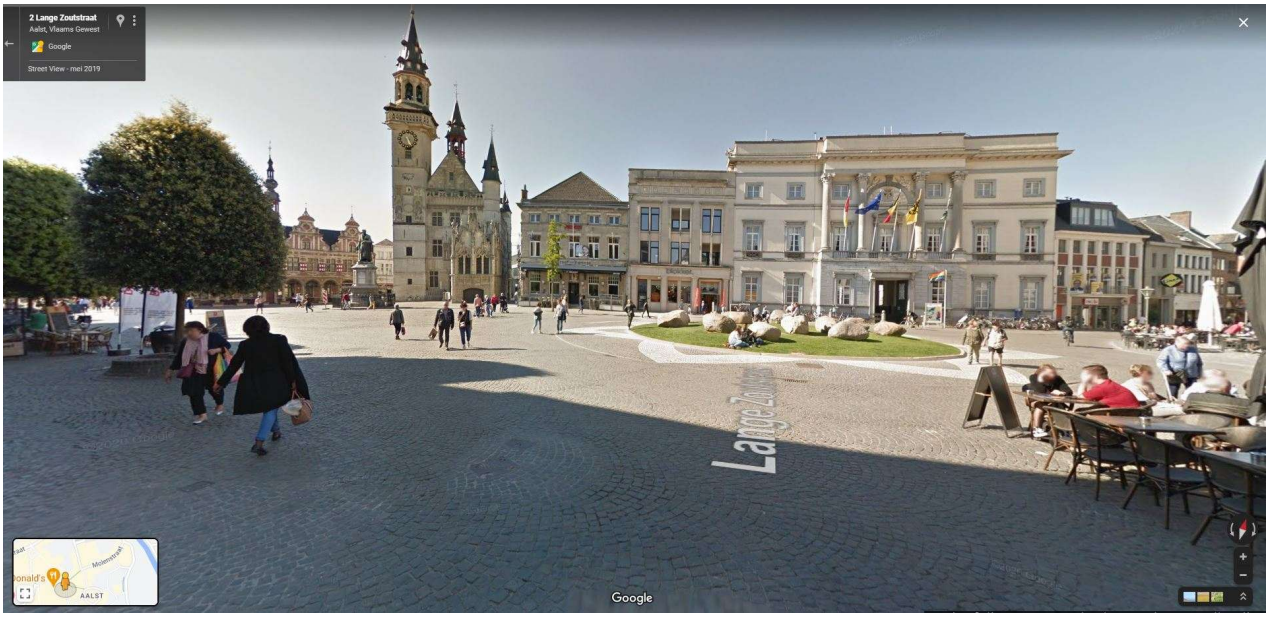

Foto 2: zicht op de Grote Markt vanaf de zuidelijke zijde (Lange Zoutstraat), met achteraan het Belfort en het voormalige stadhuis (bron: Google Streetview 2019)

Foto 3: zicht op de Grote Markt vanuit westelijke zijde (kant van de Nieuwstraat), met links vooraan de Borse Van Amsterdam en met daarnaast achtereenvolgend het Belfort, de Graaf van Egmont en het standbeeld van Dirk Martens (bron: Google Streetview 2019)

Foto 4: zicht op de Grote markt vanuit noordwestelijke hoek, met links het Belfort en rechts de Borse Van Amsterdam (bron: Google Streetview 2019)

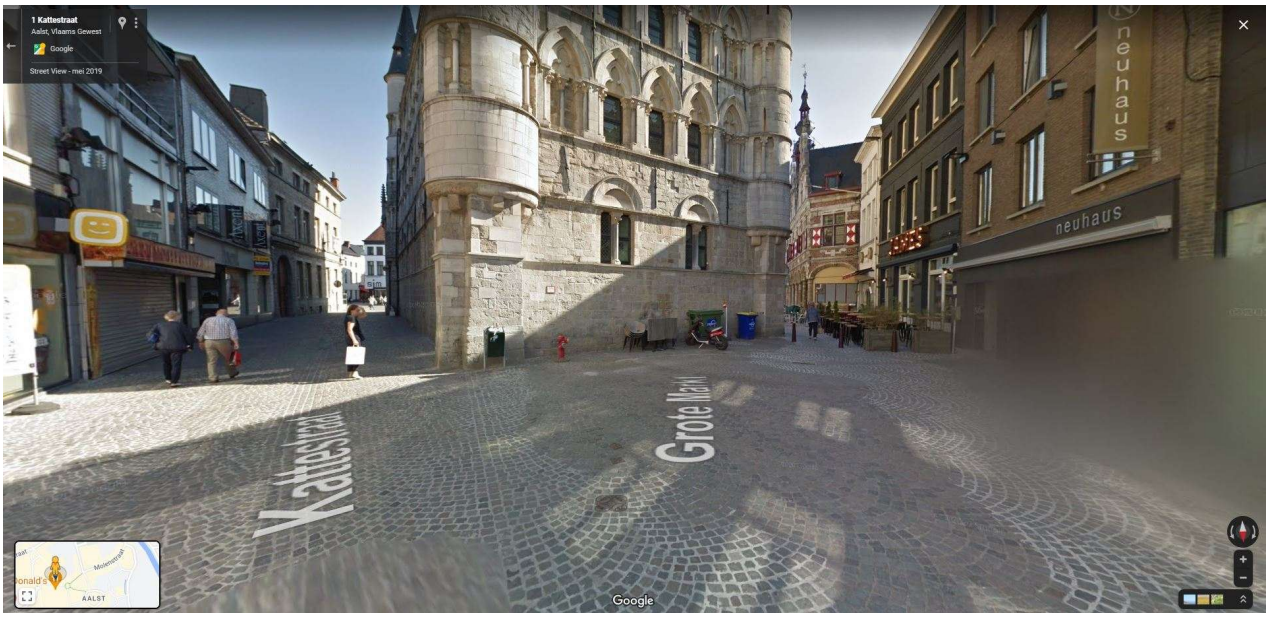

Foto 5: zicht vanuit de Kattestraat op de noordzijde van de Grote Markt (achterzijde van het Belfort) en met links het gedeelte van de Kattestraat dat uitgeeft op het centrale gedeelte van de Grote Markt (bron: Google Streetview 2019)

Foto 6: zicht op de Kerkstraat vanaf de Grote markt richting de Sint-Martinuskerk (bron: Google Streetview 2019)

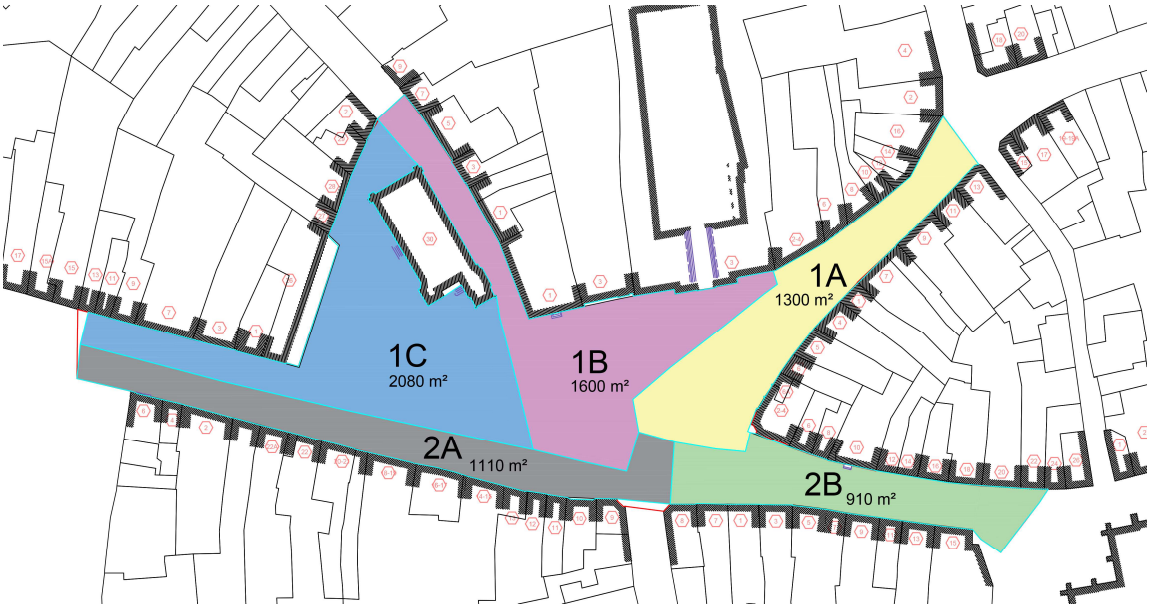
Het volledige projectgebied is voorzien van riolering en nutsleidingen (zie figuur 3). Van de rioleringen (bruin op plan) is geweten dat de uitgraving ervan een aanzienlijk brede en diepe verstoring met zich meegebracht heeft (cfr. Infra). De aanleg van de nutsleidingen heeft over het algemeen een minder ingrijpende impact op het aanwezige bodemarchief. Toch zien we voor het projectgebied enkele clusters (containerleidingen) voor elektriciteit, telecommunicatie en water die wellicht een grotere impact gehad hebben op het bodemarchief. Deze clusters zijn te situeren aan de zuidzijde van de Hopmarkt tot de Lange Zoutstraat, van de Kattestraat tot de Lange Zoutstraat en van de hoek van de Grote Markt met de Kattestraat langs de noordzijde naar de Molenstraat. Recente sonderingen uitgevoerd in de Kattestraat ter hoogte van het Belfort toonden aan dat het grote aantal nutsleidingen in deze zone inderdaad voor een aanzienlijke verstoring van het bodemarchief gezorgd heeft (zie hoofdstuk 2.2.6.).

Figuur 3: KLIP plannen van het projectgebied (bron: klip.vlaanderen.be)

2.1.2.2 DE ONTWORPEN TOESTAND

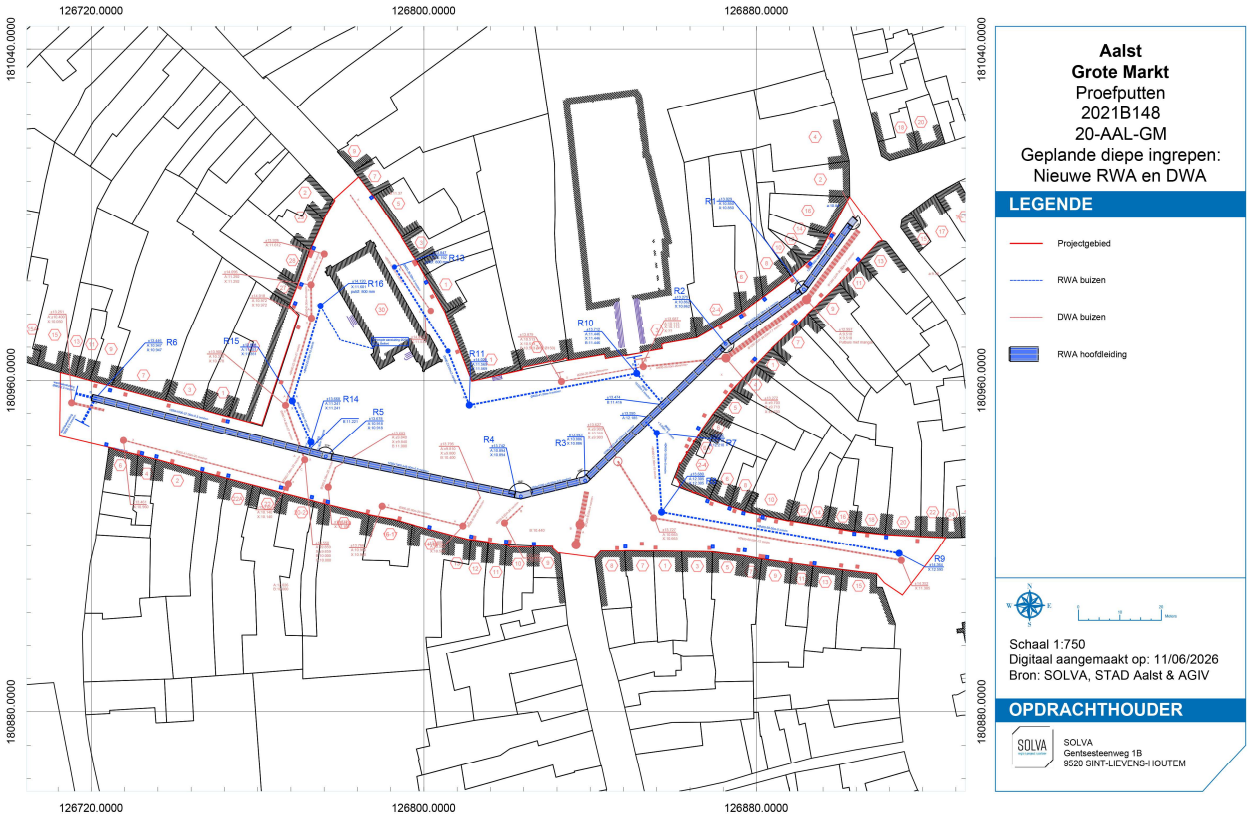
Stad Aalst wenst de Grote Markt, de Kerkstraat, een deel van de Molenstraat (aansluitend op de Grote Markt) en een deel van de Kattestraat (ter hoogte van het belfort) heraan te leggen (zie ontwerpplannen in de bijlagen). Tegelijkertijd zullen de rioleringen vernieuwd en ontdubbeld worden en wordt er een BEO-veld (Boorpunt-Energie-Opslag) aangelegd. Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig.

Figuur 4: kadasterplan van het projectgebied met aanduiding van de fasering in de werken

De werken zullen uitgevoerd worden in 5 fasen (zie figuur 4), waarbij begonnen wordt met fase 1A, gevolgd door fase 1B, fase 1C, fase 2A en als laatste fase 2B. Per fase zullen eerst de werken voor de aanleg van de DWA en RWA leidingen plaatsvinden, vervolgens zullen de boringen voor het BEO-veld uitgevoerd worden, gevolgd door het graven van de leidingsleuven tussen de boringen voor de installatie van de leidingen en collectorputten van het BEO-veld. Wanneer deze ingrepen achter de rug zijn en de sleuven opnieuw opgevuld zijn, wordt overgegaan tot het planten van 18 nieuwe bomen en vervolgens tot de heraanleg van de bovenbouw.

Rioleringswerken:

Figuur 5: kadasterplan met aanduiding van de nieuw aan te leggen rioleringen

De oude riolering, aangelegd in 1978 met behulp van asbestcementbuizen, zal worden vervangen door een gescheiden afvoersysteem (RWA en DWA). Hierbij zal zo veel als mogelijk gebruik gemaakt worden van de uitgraving die voor de oude riolering plaatsvond en voor wat betreft de DWA riool zal deze oude riolering ook grotendeels hergebruikt worden. Op verschillende plaatsen worden hierbij nieuwe aftakkingen voorzien. Voor deze aftakkingen en voor de aanleg van de nieuwe RWA riool kan niet volledig gebruik gemaakt worden van het bestaande gabarit.

Voor de centrale hoofdafvoeren worden buizen met een diameter van 125 cm voorzien. Hiervoor zullen sleuven van 3 m breed gegraven worden. Voor de zijtakken worden buizen met diameters van 60 cm, 40 cm, 30 cm en 25 cm voorzien en hiervoor zullen sleuven met een breedte van respectievelijk 160 cm, 120 cm, 100 cm en 90 cm gegraven worden. Ter hoogte van de inspectieputten (met een diameter van 80 cm) zal een uitgraving van 2 bij 2 m plaatsvinden. Voor de RWA buizen zal tot een diepte tussen 2,5 en 3,3 m ten opzichte van het loopvlak gegraven worden, met uitzondering van de zijtak in de Kerkstraat waar er slechts tot maximaal 2,2 m ten opzichte van het loopvlak zal gegraven worden. Voor de zijtakken van het DWA systeem is een uitgraving tussen 2,75 en 4,1 m ten opzichte van het loopvlak noodzakelijk.

Boomputten:

Als onderdeel van de heraanleg is er voorzien in de aanplanting van 18 nieuwe bomen. Hiervoor zullen er 16 boomputten gegraven worden met een oppervlakte van 3 bij 3 m en 1 dubbele boomput van 6 bij 4,5 m. De diepte van de uitgraving bedraagt telkens 2 m. Op 1 plaats zal een nieuwe boom aangeplant worden op de plaats waar voorheen ook reeds een boom stond (ter hoogte van café 'Graaf van Egmont'). Het valt te verwachten dat op deze plaats het eventueel aanwezige archeologische erfgoed reeds deels verstoord is.

Figuur 6: de geplande boomputten geprojecteerd op het kadasterplan

BEO-veld:

Ter hoogte van en langs het grote rioleringstracé zal een BEO-veld aangelegd worden. Dit is een duurzaam ondergronds systeem dat bodemwarmte gebruikt om gebouwen (in dit geval het Oud Stadhuis en het Belfort) te verwarmen en te koelen. Dit gebeurt door middel van diepe, verticale boringen die in een raster geplaatst worden. Bij het ontwerp van de Grote markt zijn er 38 van dergelijke boringen voorzien en 2 collectorputten. Verder wordt er voorzien in de aanleg van leidingen die deze energiebron voeren naar het Oud Stadhuis en vervolgens van het Oud Stadhuis naar het Belfort.

De boorgaten, met een beperkte diameter, zullen tot een diepte van 140 m reiken. Deze worden evenwel onderling verbonden door een horizontaal grid van leidingen (van 6 bij 6 m), waarvoor sleuven met een breedte van ca. 2 m en een diepte van ca. 1,8 m zullen gegraven worden. Ook voor de leidingen die dit BEO-veld verbinden met het Oud Stadhuis en het Belfort zullen dergelijke sleuven gegraven worden. De uitgravingen voor de beide collectorputten hebben een diameter van ca. 1,7 m en een diepte van ongeveer 2,1 m.

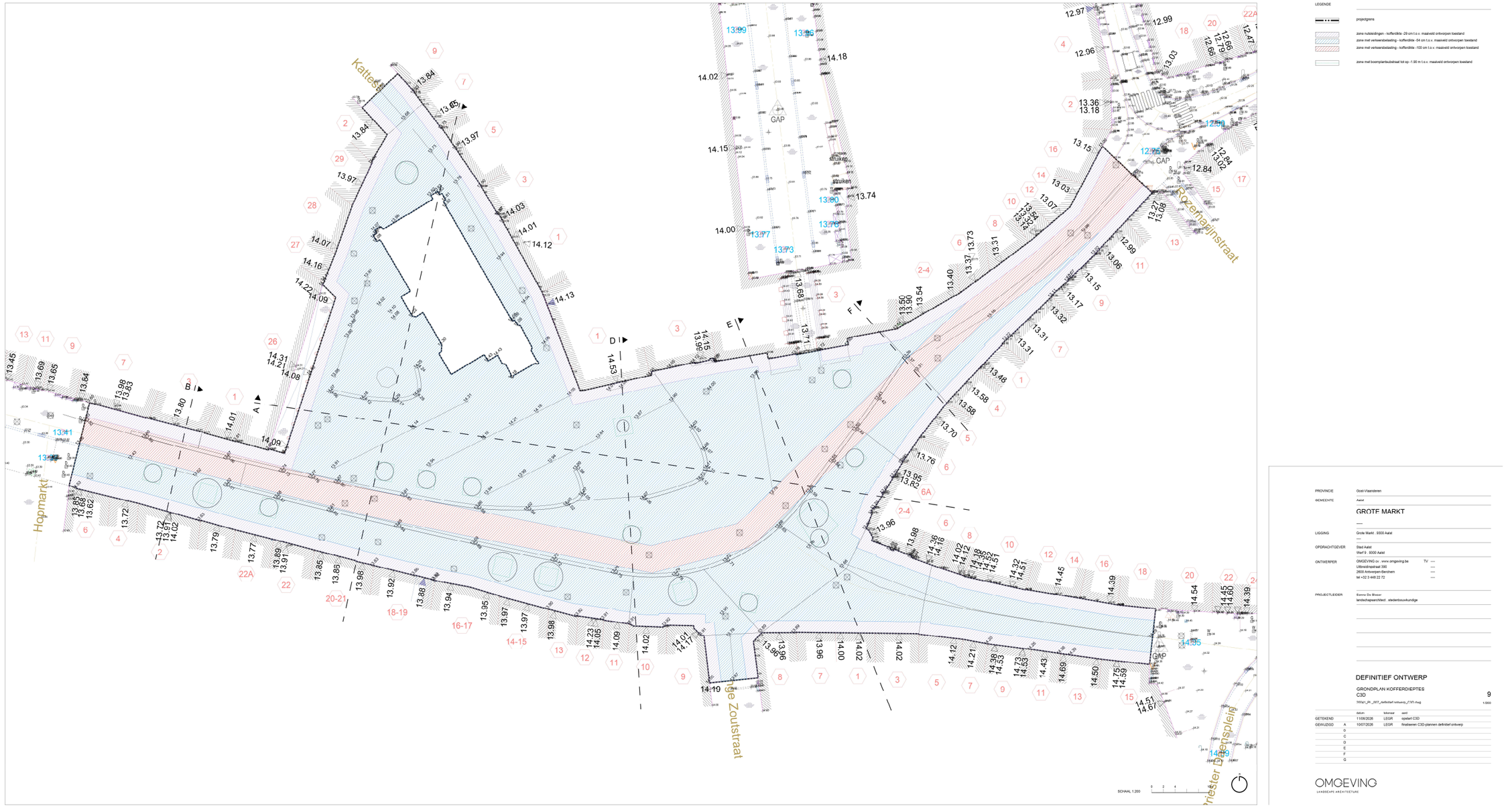

Figuur 7: het geplande BEO-veld met de geothermische boringen, de collectorputten en de leidingen

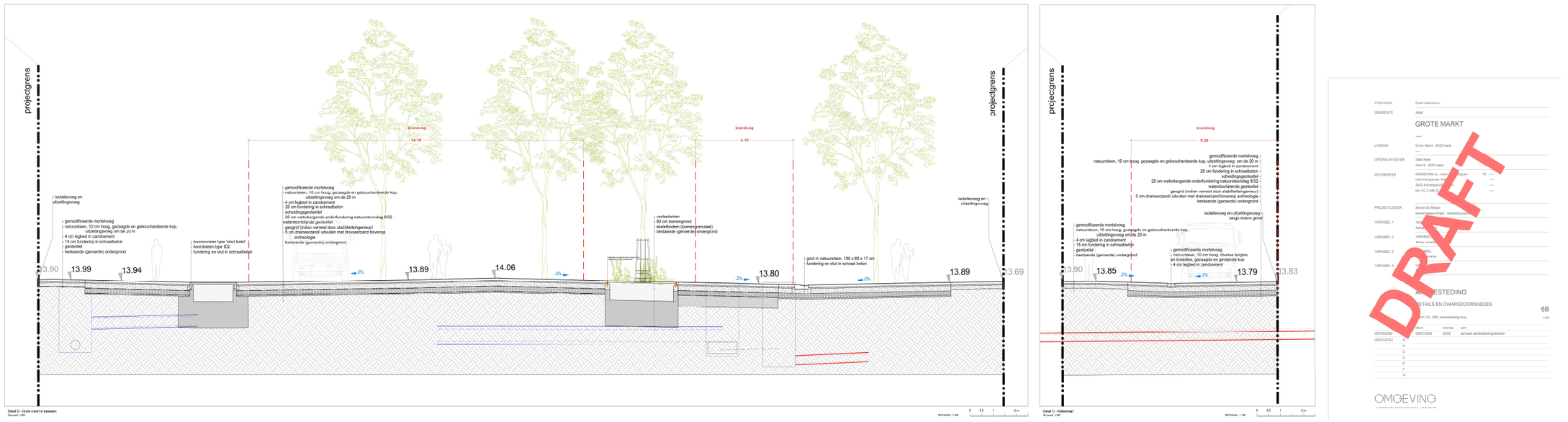
Heraanleg bovenbouw:

Om de Grote Markt en de Kerkstraat te kunnen heraanleggen, wordt de bestaande opbouw verwijderd. Vervolgens wordt voor het projectgebied een bovenbouw voorzien die afhankelijk van de locatie opgedeeld wordt in 3 verschillende soorten (figuur 8). Langsheen de bebouwing (zone nutsleidingen en terrassen) wordt een kofferdikte voorzien van 29 cm ten opzichte van het maaiveld van de ontworpen toestand. De opbouw zal bestaan uit natuurstenen van 10 cm hoog in een legbed van 4 cm in zandcement, met daaronder een fundering van 15 cm in schraalbeton. Over het grootste deel van het projectgebied (zone met verkeersbelasting) wordt voorzien in een kofferdikte van 54 cm ten opzichte van het nieuw ontworpen maaiveld. Hier zal de opbouw eveneens bestaan uit natuurstenen van 10 cm hoog in een legbed van 4 cm in zandcement, doch hier wordt een fundering van 20 cm in schraalbeton voorzien, met daaronder een 20 cm dikke waterbergende onderfundering in natuursteenslag. Ter hoogte van de nieuwe DWA en RWA hoofdleidingen (zone met verkeersbelasting, verstoorde zone) wordt een kofferdikte voorzien van 100 cm ten opzichte van het maaiveld van de ontworpen toestand. Ook hier zal de opbouw bestaan uit natuurstenen van 10 cm hoog in een legbed van 4 cm in zandcement, met een fundering van 20 cm in schraalbeton en met daaronder een 20 cm dikke waterbergende onderfundering in natuursteenslag. Hier wordt echter 46 cm extra voorzien voor de waterberging (figuur 9).

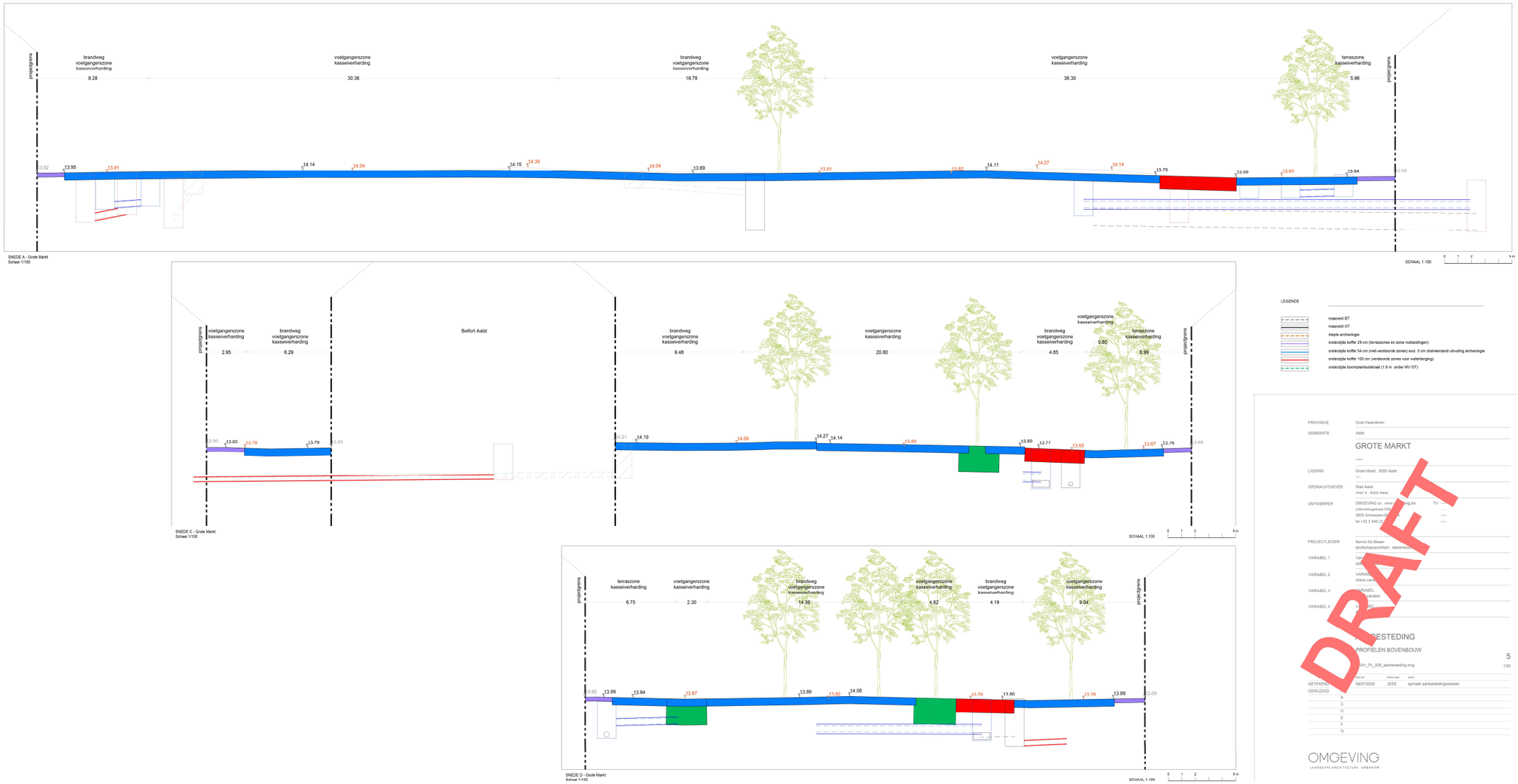
Over het algemeen zal het maaiveld van de ontworpen toestand hoger liggen dan het maaiveld van de bestaande toestand (zie snedes A, C en D bij figuur 10). Uitzonderingen hierop vormen een kleine zone ten westen van de diepere wegkoffer en de zone van het standbeeld van Dirk Martens (zie snede A, figuur 10).

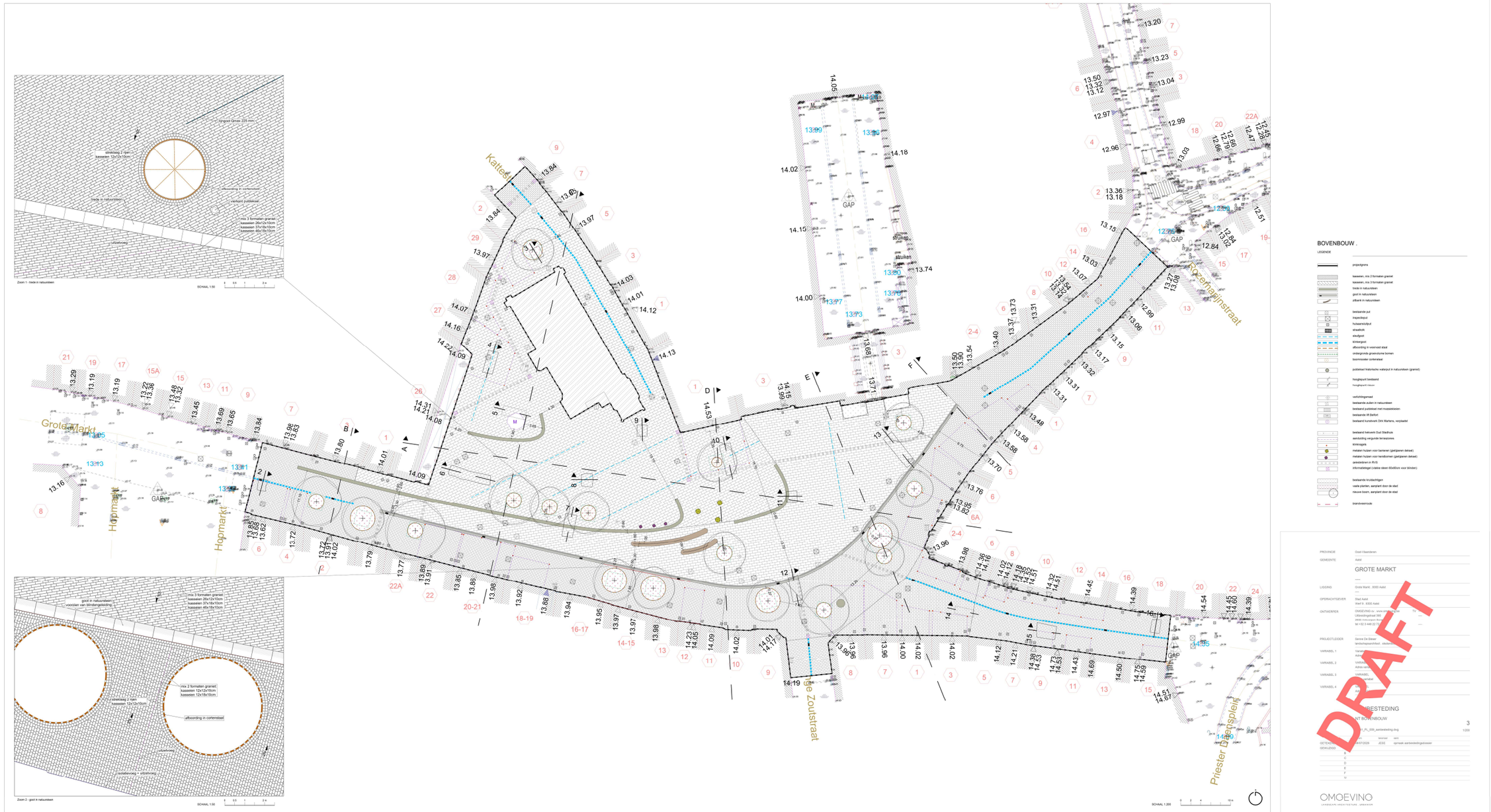
Figuur 8: ontwerpplan met overzicht van de verschillende kofferdiktes en met aanduiding van de doorsnedes (bron: OMGEVING Landscape Architecture)

Figuur 9: ontwerpplan met dwarsdoorsnede van de geplande opbouw (bron: OMGEVING Landscape Architecture)

Figuur 10: ontwerpplan met snedes A, C en D met hoogtes van de ontworpen en bestaande toestand (bron: OMGEVING Landscape Architecture)

Figuur 11: ontwerpplan met gedetailleerde weergave van de geplande bovenbouw (bron: OMGEVING Landscape Architecture)

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de heraanleg heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATGIE, -METHODEN EN –TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze archeologienota wordt in eerste instantie een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de gebruiksgeschiedenis en de relatie tot het omliggende stadsweefsel te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan het onderzoek van archieven en eventueel eerder uitgevoerd onderzoek naar de historische evolutie van deze stadszone.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door erkende archeologen Wouter De Maeyer en Sigrid Klinkenborg. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Erik Verbeke en Ewoud Deschepper. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Wouter De Maeyer, Sigrid Klinkenborg en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar **mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht**

worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is de Databank Ondergrond Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen. Daarnaast zijn ook verschillende historische kaarten en bronnen geraadpleegd uit het Stadsarchief van Aalst en uit het Rijksarchief Gent (via Cartesius.be).

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door Stad Aalst en het ontwerpbureau OMGEVING Landscape Architecture ter beschikking gesteld.

Alle gegevens werden hierna gebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit dit assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

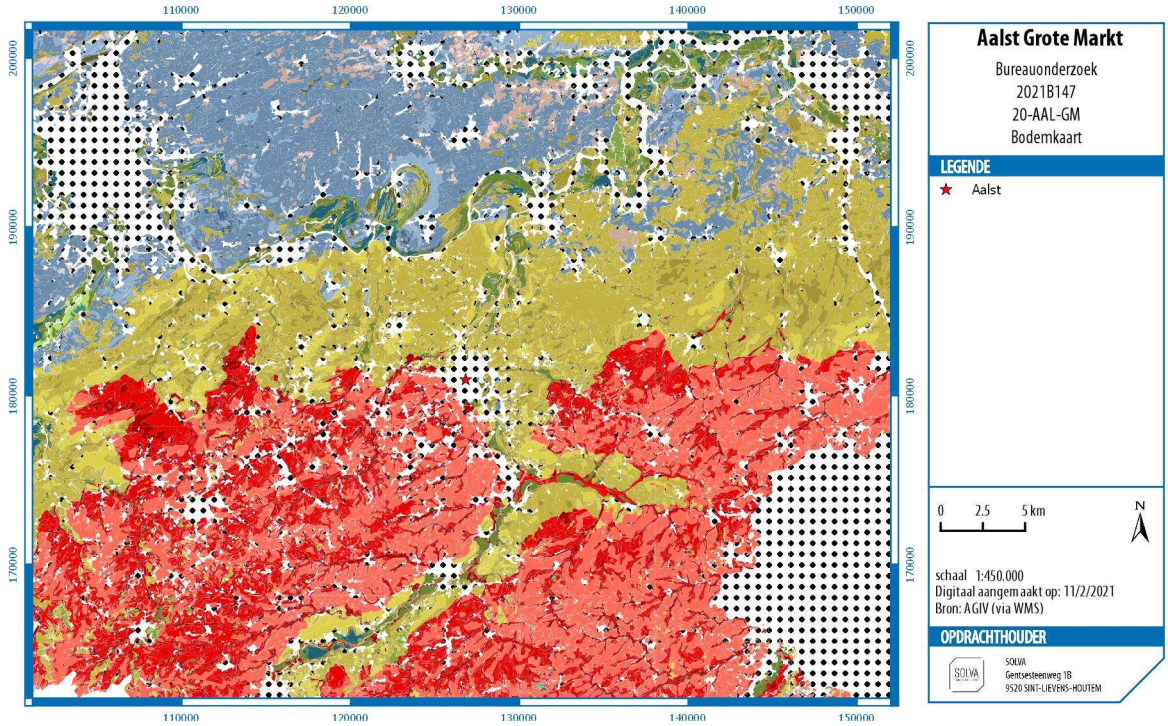
2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-upt en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Aalst is gesitueerd in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van Aalst. Het projectgebied situeert zich in het centrum van Stad Aalst. Het projectgebied valt volgens het gewestplan in woongebied.

Figuur 12: Bodemkaart met aanduiding van Aalst (aangegeven met ster; bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/2/2021)

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO[4]

De Dendervallei waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, is gelegen in het zogenaamde **Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict.** Het district bestaat uit een weinig tot matig geaccidenteerd Tertiair glooiend landschap waarop voornamelijk zandlemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in Midden-Vlaanderen.

Het district vormt in feite een overgangszone tussen het 'Pleistoceen riviervalleiendistrict' (Vlaamse vallei) in het noorden en het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict' in het zuiden. In principe zijn dergelijke gebieden soort- en gradiëntrijk, waarbij naast de typische ecosystemen van zandige en lemige gebieden ook allerlei soorten voorkomen die aan gradiënten gebonden zijn. Het is een bijna open kouterlandschap met nat bos en weiden in de depressies. In principe zou het ecodistrict nog verder in drie subgebieden onderverdeeld kunnen worden: een vlak nat zandleemgebied vooral in het noordelijke deel van het district, een droog zandleemgebied voornamelijk in het centrale gedeelte en een golvend zandleemgebied met sterke invloed van de Tertiaire ondergrond vooral in het zuidelijk deel. Deze subgebieden duiden nog maar eens op het feit dat het district eerder als een overgangsgebied te beschouwen is.

Tertiair

Tijdens het Tertiair werden mariene zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede en Formatie van Maldegem. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartair) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Het resultaat is een vrij sterk golvend en versneden tertiair oppervlak met een lichte daling naar het noorden toe.

Het Tertiaire substraat bestaat in het oostelijke deel overwegend uit klei (leden uit de Formatie van Maldegem), terwijl het westelijke deel meer zandig is, met plaatselijk (kleiige) heuveltoppen. Dit

4 We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.

weerspiegelt zich sterk in het huidige landschap (reliëf, waterhuishouding). Tijdens het Weichselglaciaal werd het Tertiaire landschap grotendeels afgedekt met een Quartaire voornamelijk niveo-eolische dekmantel. Dit pakket bezit een dikte van 0 tot 10 m. De variatie in dikte wordt verklaard door topografie en de overheersende westenwind-richting tijdens de afzettingen. Het eolisch materiaal is het dikst in de depressies en op zwakke, naar het oosten gerichte hellingen (5 tot 10 m). Op de ruggen bedraagt het nog 1 à 2 m, terwijl het op de heuveltoppen dikwijls ontbreekt.

Quartair
De Quartaire afzettingen werden in verschillende perioden tijdens het Weichselglaciaal afgezet. Het materiaal, dat tijdens de eerste twee fasen sedimenteerde, werd in de nabijheid van de Tertiaire verhevenheden vaak weggeërodeerd. In het begin van de derde fase werd ten gevolge van afspoeling en afglijding vaak Tertiair, vooral zandig materiaal, verplaatst en vermengd met de niveo-eolische sedimenten. Dit verspoelde materiaal komt voor in de ondergrond van de meeste zandleemprofielen en is van groot belang voor de bodemgesteldheid, inclusief de waterhuishouding van de gronden. Op het einde van het Tardiglaciaal werden langs de Dender (Wieze-Denderbelle) duinruggen afgezet door verwaaiing van lokale voornamelijk licht zandleem sedimenten. Tijdens het Holoceen werd alluvium in de valleien afgezet en in recente tijden traden nieuwe verstuivingen en afzettingen op ten gevolge van ontbossingen.

Geomorfologie
Hoewel de Quartaire afzettingen een verzachting van het Tertiaire landschap teweegbrachten, is het reliëf in hoofdzaak als een erosiereliëf te beschouwen. Het reliëf wordt in dit zandlemig gebied nog beïnvloed door het onderliggende Tertiaire substraat. Vooral in het zuidelijke deel (aansluitend op het 'Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict') is deze invloed nog vrij duidelijk aanwezig. Het Tertiair geaccidenteerd landschap in het noordelijk gedeelte is vrijwel geheel genivelleerd door de Quartaire niveo-eolische dekmantel die tijdens het Weichselglaciaal werd afgezet.

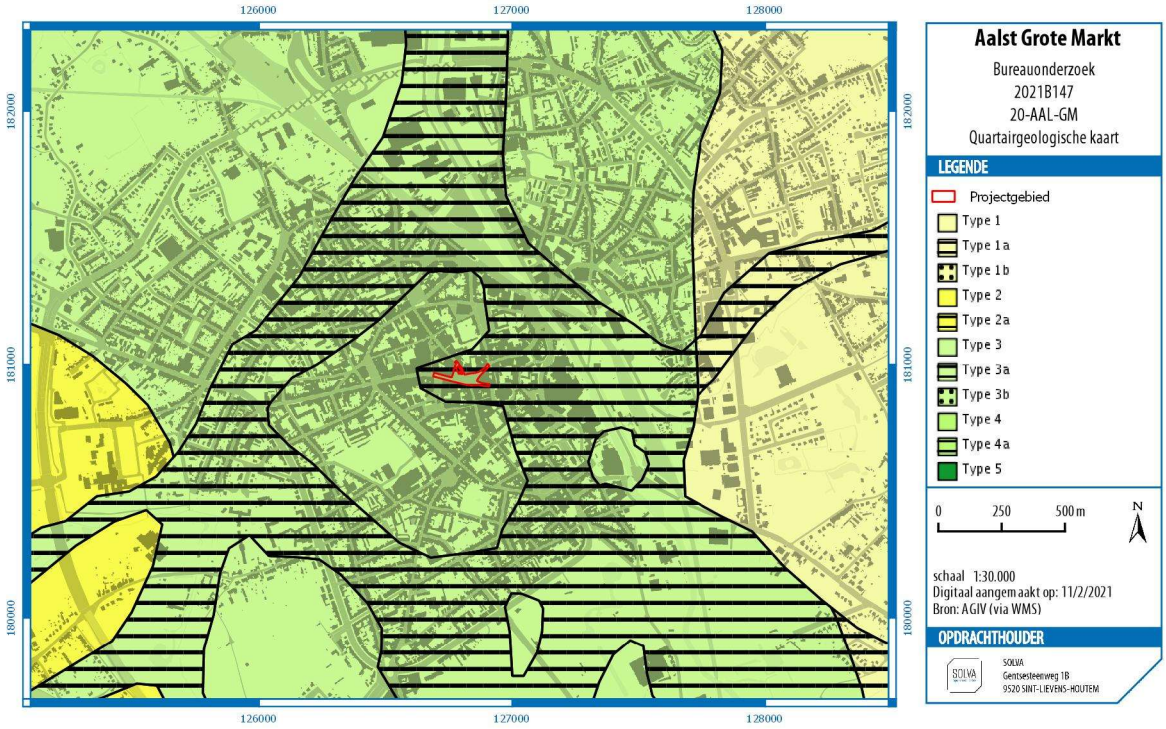
Bodem
De Pleistocene sedimenten zijn de voornaamste bodemvormende bestanddelen in het district. Het zandige lössleem, dat in dit gebied afgezet werd tijdens de laatste ijstijd, wordt op een lager reliëfsniveau aangetroffen dan de zuivere lössafzettingen (afgezet in de zuidelijk gelegen districten). Het bezit soms een sterk variërende textuur indien het tijdens zijn afzetting vermengd werd met verspoeld Tertiair zand. Niet tot zwak gleyige bodems met een textuur B-horizont (grijsbruine podsolachtige bodems) bevinden zich eerder in het zuiden van het district. Deze bodems werden gevormd onder een gemengd loofbos en zijn typisch voor zandleem- en leemgebieden. Doorgaans vertonen deze gronden een normale waterhuishouding. Elders overwegen gronden met een sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizont. Het betreft gedegradeerde grijsbruine podsolachtige bodems, die onder andere ontstaan zijn door het in cultuur brengen van gronden (en dus het rooien van de natuurlijke bosvegetatie). De zandleemgronden zijn niet tot matig gleyige gronden. Op de Tertiaire opduikingen komen niet tot sterk gleyige gronden voor met een niet bepaalde profielontwikkeling. De beekvalleien worden gevormd door hydromorfe alluviale gronden.

De textuur van de meeste zandleemgronden wordt lichter (zandiger) naarmate ze dieper liggen of gaan over tot verspoeld, kleiig, Tertiair materiaal. In het zandleemgebied, waar het Quartaire dek vaak op matige diepte op een zandig-lemig complex rust, hebben vele gronden een gebrekkige waterhuishouding, te wijten aan de langzame oppervlakkige drainering en aan een tijdelijk opgehouden watertafel. Deze watertafel wordt plaatselijk gevormd op een weinig doorlatende (Tertiaire) laag (indien deze op minder dan 2-3 m diepte voorkomt). Op andere heuvels (bijvoorbeeld de heuvel ter hoogte van Lede), waar een sterk doorlatende Tertiaire ondergrond voorkomt (Tertiair zand), liggen goed ontwaterde gronden.

HET PROJECTGEBIED

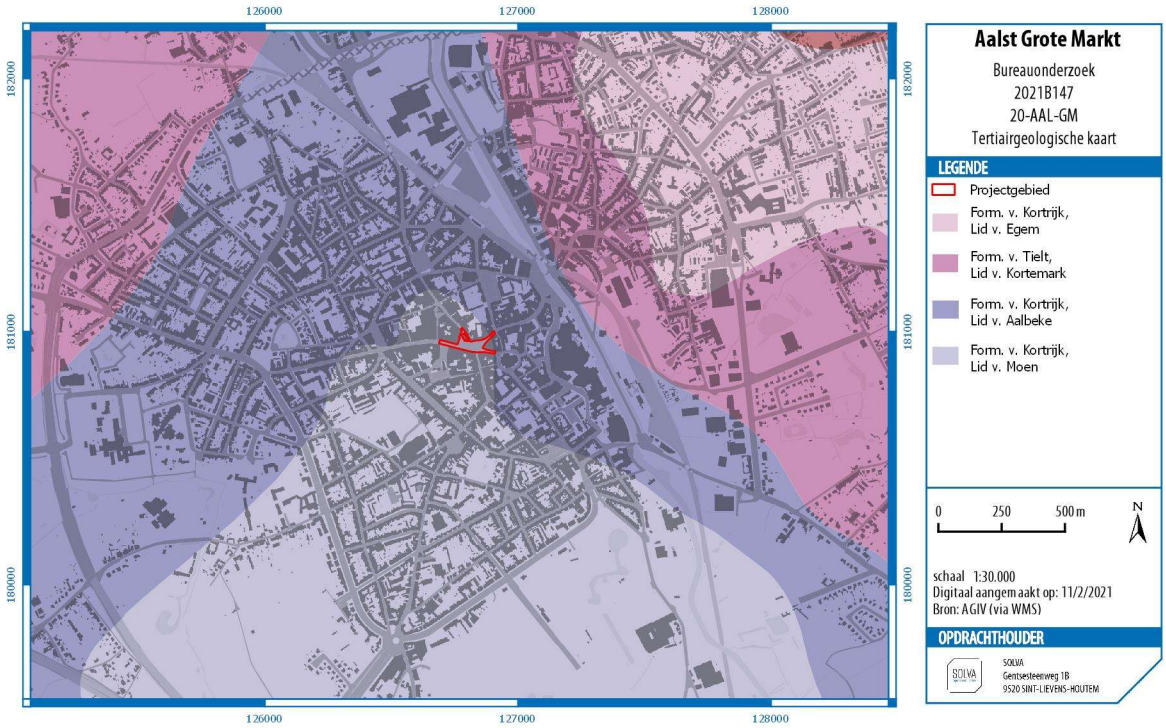
De **Quartairgeologische profieltypekaart** (Figuur 13) karakteriseert het projectgebied als Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen (a) bovenop de Pleistocene sequentie (3).[5]

5 www.dov.vlaanderen.be.

Figuur 13: De quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)

Op de **tertiairgeologische** profieltypekaart (Figuur 14) is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald grotendeels op het Lid van Moen en in het uiterste oosten op het Lid van Aalbeke.

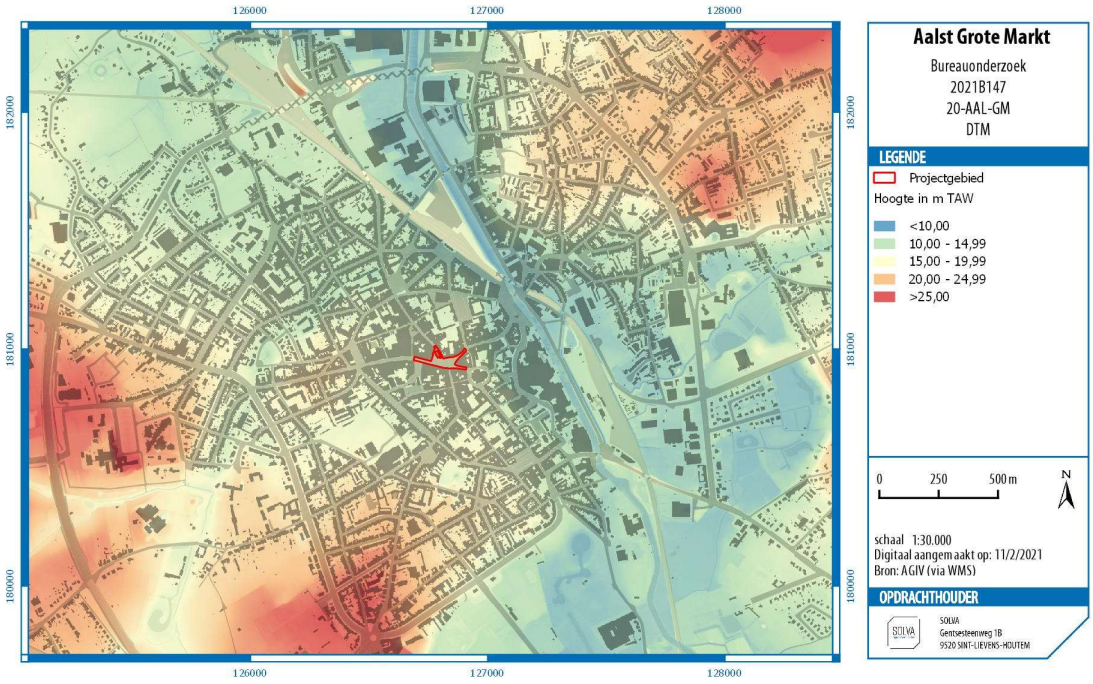

Figuur 14: De tertiairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)).

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

2.2.3.3 *FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING*

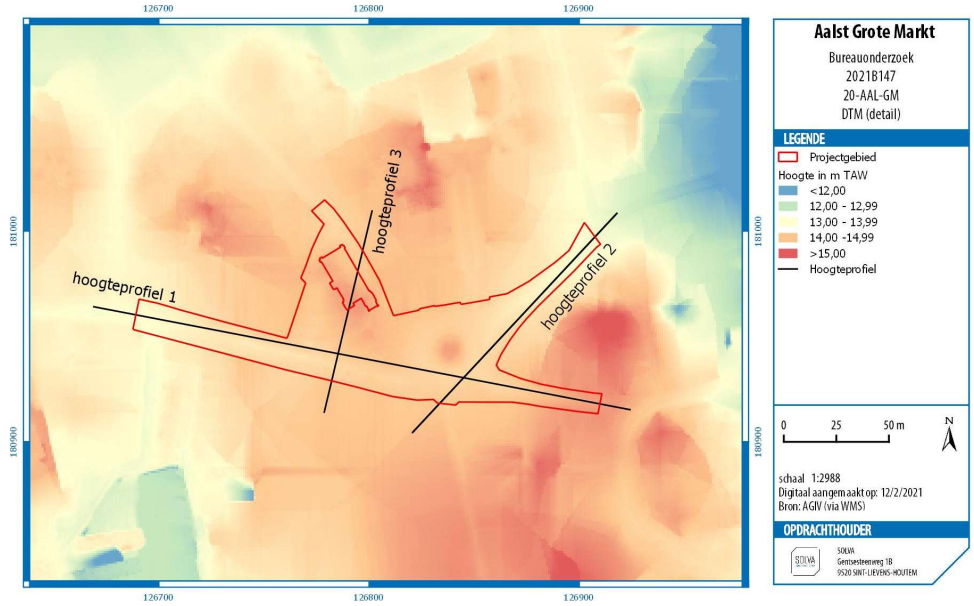
Aalst is gesitueerd in het oosten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Dendervallei. De historische binnenstad is grotendeels te situeren op de linkeroever van de Dender. Dit gebied behoort tot de ecoregio van de Midden-Vlaamse overgangsgebieden, meer bepaald het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict. De overgang van dit zandleemdistrict naar het Zuid-Vlaamse lemig heuveldistrict situeert zich ter hoogte van Aalst.[6]

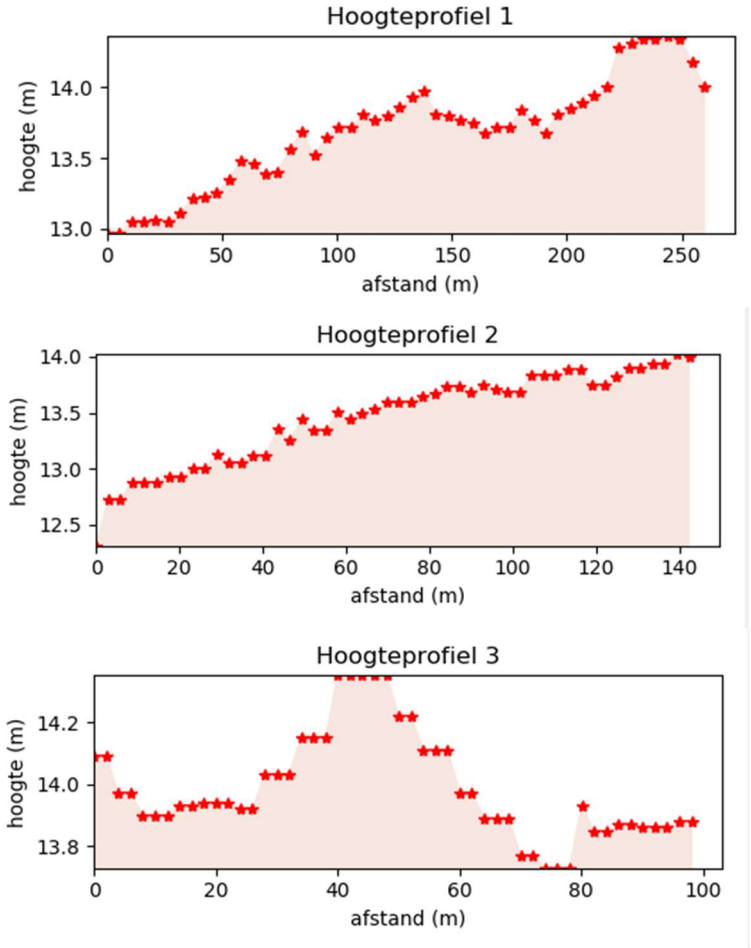
Figuur 15: Digitaal terreinmodel met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)

Het projectgebied helt af van de Kerkstraat richting de Hopmarkt (westelijke richting, zie hoogteprofiel 1) met hoogtes schommelend tussen 14,4 m in het oosten (Kerkstraat) en 13 m TAW in het westen (begin Hopmarkt). Van de Lange Zoutstraat richting de Molenstraat helt het gebied eveneens af (in noordoostelijke richting, zie hoogteprofiel 2) en dit met hoogtes schommelend tussen 14m in het zuidwesten en 12,75 m TAW in het noordoosten. Op de noord-zuid as (van de Kattestraat naar de Grote Markt) is er sprake van een eerder grillig patroon van hoogteverschillen, waarbij de hoogtes schommelen tussen 13,7 m en 14,4 m TAW. Wellicht helt het plein over het algemeen af richting de riolering vóór de huizen aan de zuidkant van de Grote Markt en is de 'piek' centraal in het hoogteprofiel te linken aan de opbouw van het Belfort.

6 In't Ven en De Clercq, 2005, pp. 21-23.

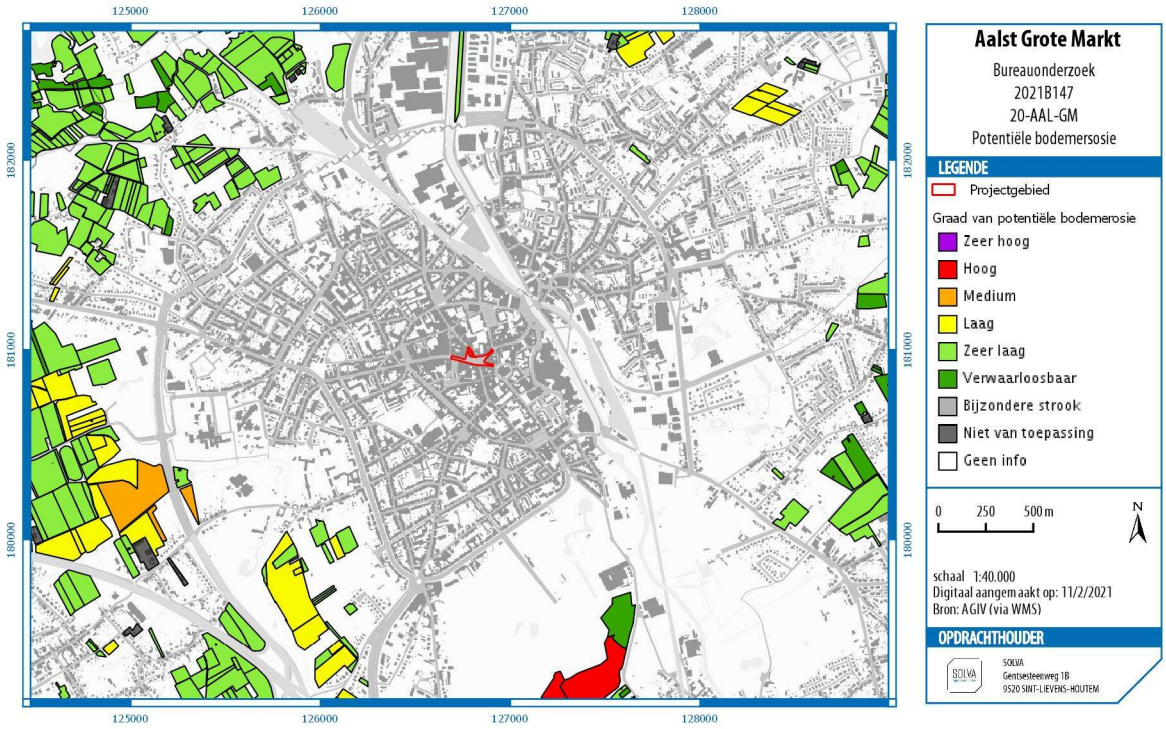

Figuur 16: Digitaal terreinmodel (detail) met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 12/02/2021)

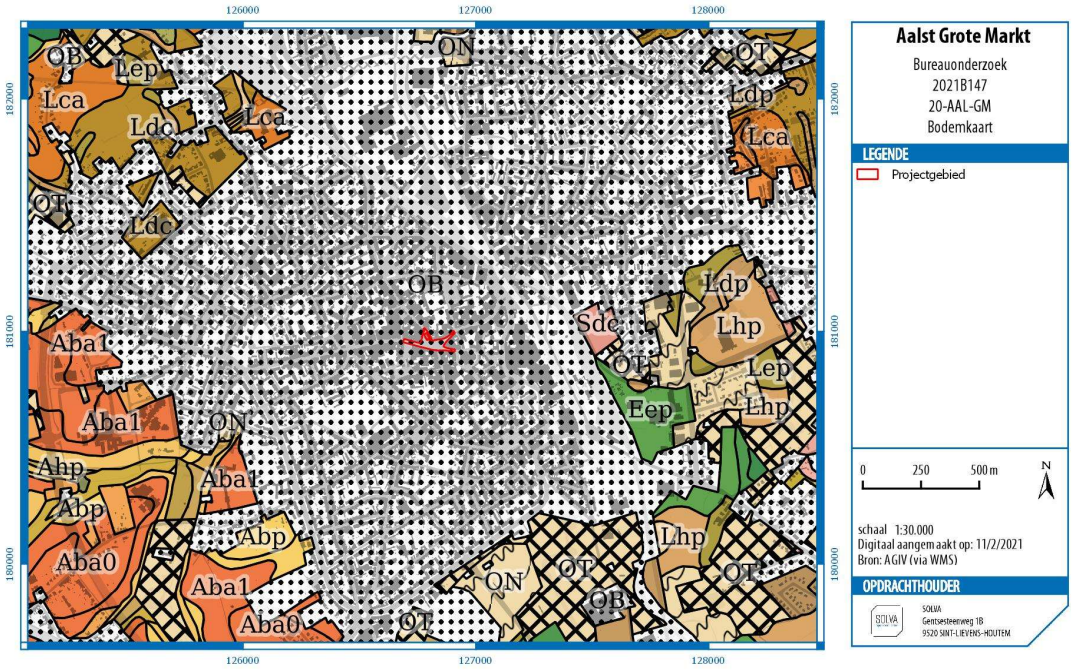
Figuur 17: hoogteprofielen genomen ter hoogte van het projectgebied. Profiel 1 werd genomen van west naar oost, profiel 2 van noordoost naar zuidwest en profiel 3 van noord naar zuid (digitaal aangemaakt op 12/02/2021)

De **potentiële bodemerosiekaart** geeft voor het projectgebied zelf geen concrete informatie weer. De dichtstbijzijnde percelen hebben een lage tot zeer lage kans op bodemerosie.

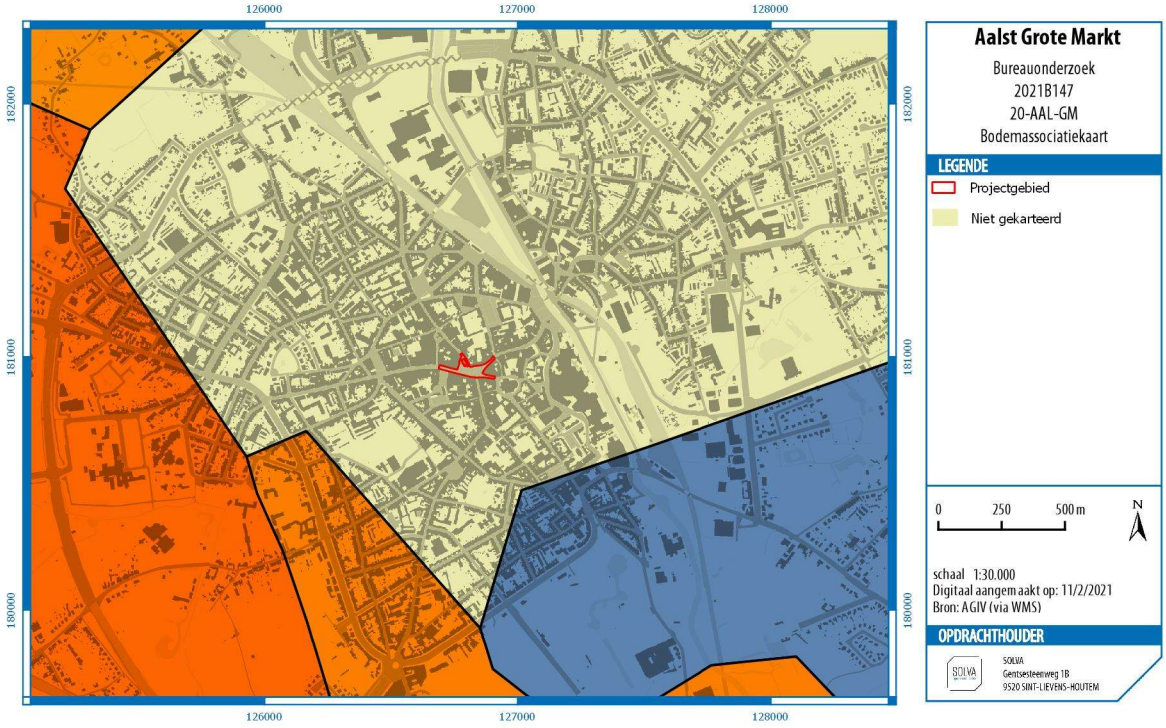
Figuur 18: Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)

Het projectgebied ligt volledig in bebouwde zone. De **bodemkaart** geeft bijgevolg geen verdere informatie.

Figuur 19: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)

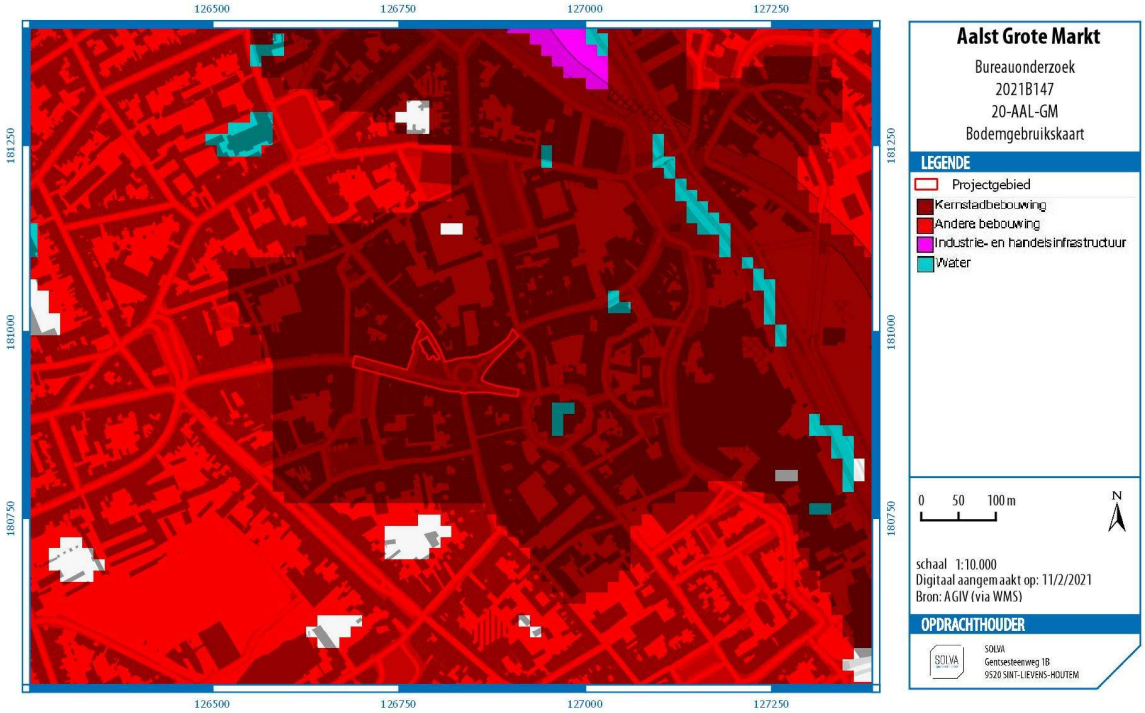
Ook op de **bodemassociatiekaart** valt het projectgebied binnen een niet gekarteerde zone.

Figuur 20: Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021).

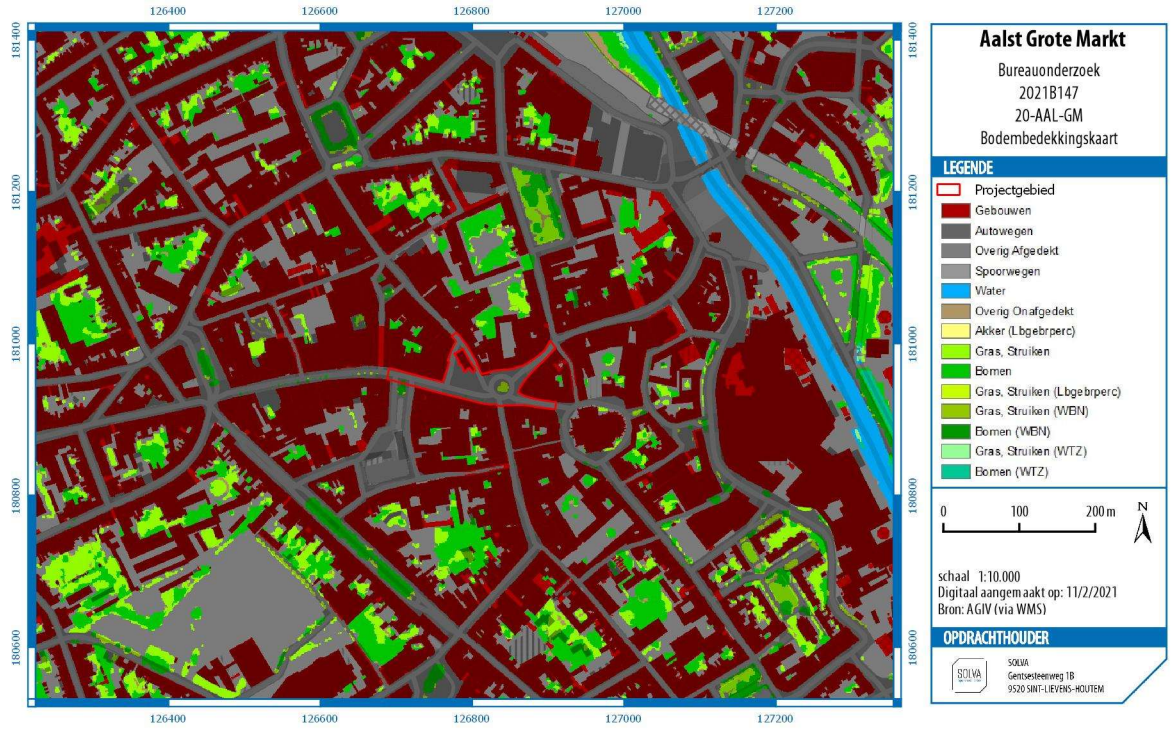
2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaart** valt het projectgebied volledig in een zone met 'Kernstadbebouwing'.

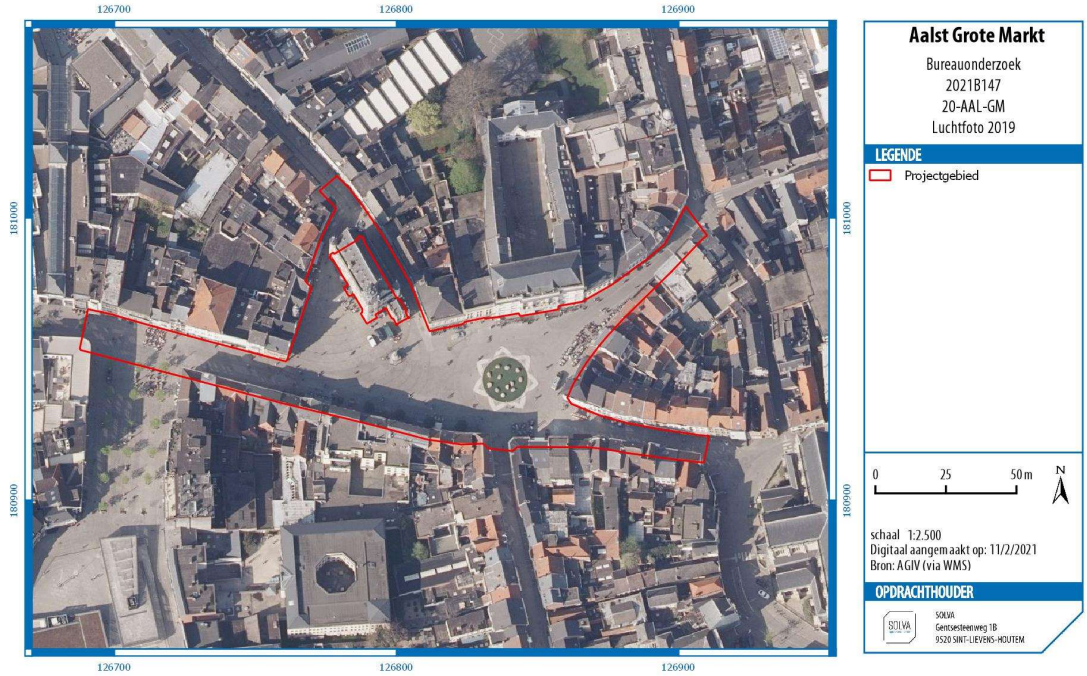
Figuur 21: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)

Ook de **bodembedekkingskaart** toont dat het projectgebied nagenoeg volledig verhard is, met uitzondering van een kleine zone met gras en/of struiken.

Figuur 22: Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 11/02/2021)

Een **recente luchtfoto** uit 2018 illustreert dat het projectgebied grotendeels verhard is, met uitzondering van een cirkelvormige groenzone voor het stadhuis.

Figuur 23: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt beschreven onder 2.1.2.1.

2.2.4 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ARCHEOLOGISCH AALST

De archeologische activiteiten te Aalst hebben steeds veel aandacht opgebracht voor de middeleeuwse stadsontwikkeling. Het onderzoek naar het ontstaan en de (pre)stedelijke ontwikkeling van Aalst werd omkaderd door een hypothetisch model dat destijds door Dirk Callebaut (toenmalige NDO, Nationale Dienst voor Opgraving) werd opgesteld, op basis van een confrontatie van historische, cartografische en toponymische bronnen.[7] Volgens dit model ontwikkelde zich rond een Karolingische curtis (Villa Alost) een prestedelijke kern die in de volle middeleeuwen omwald werd. Deze in oorsprong D-vormige omwalling die aansloot op de Dender, zou volgens het model van Callebaut op een bepaald ogenblik naar het zuiden toe uitgebreid worden. Deze uitbreiding, parallel aan de Dender, heeft de Pontstraat als centrale as. Vermoedelijk ten laatste in het eerste kwart van de 13de eeuw zou de stad nogmaals uitbreiden. Het zou tenslotte nog tot de 19de eeuw duren vooraleer Aalst buiten deze laatmiddeleeuwse omwalling zou uitgroeien.

Callebaut gaf rond dezelfde periode het startsein voor archeologisch onderzoek in Aalst, wat meteen de mogelijkheid bood het hypothetische model te toetsen aan de archeologische gegevens.[8] In de jaren die hierop volgden, is dit thema een belangrijk aandachtspunt gebleven bij diverse onderzoeken die in de Aalsterse binnenstad werden gevoerd.

Een geactualiseerde visie op de stadsontwikkeling, van de hand van Koen De Groote, en met een aantal belangrijke aanpassingen ten opzichte van het model van Callebaut, is te vinden in het *Festschrift* “Exchanging Medieval Material Culture” ter ere van Frans Verhaeghe.[9] In dit artikel komt duidelijk naar voor dat de lokalisering van de Villa Alost, op basis van de latere vermelding van de term Zelhof bij de stichting van het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal in de 13de eeuw, moet genuanceerd worden. Zo bleek uit opgravingen op deze plaats dat de helft van de oppervlakte van dit hospitaal zich bevindt in de winterbedding van de Dender. Op basis van de archeologische gegevens is de ophoging ervan te plaatsen in de loop van de 12de eeuw. Ook het ontbreken van Karolingische vondsten spreekt een strikte lokalisering van de Villa Alost op deze plaats tegen. Integendeel, een beetje verder, ter hoogte van de Oude Vismarkt zijn enkele sporen uit de Karolingische en zelfs de Merovingische periode aangetroffen.[10] Ook bij opgravingen op de speelplaats van het Sint-Jozefscollege kwamen in 2009 Merovingische houtbouwporen aan het licht. Voor de identificatie van de Villa Alost komt dus een veel ruimer gebied dan oorspronkelijk gedacht in aanmerking en de oorsprong ervan gaat bovendien veel verder terug in de tijd.[11] Het is pas na 1050 dat de stadswording op gang trekt onder invloed van verschillende factoren. In de eerste plaats speelt de locatie van Aalst, gelegen aan de kruising van de oude handelsroute Brugge-Keulen en de Dender, een belangrijke rol. Ook de aanwezigheid van een nieuwe heer zal vanaf 1050 een grote invloed hebben. Op dat ogenblik verovert de Graaf van Vlaanderen immers het noordelijk landgedeelte tussen Schelde en Dender. Aalst neemt de functie van zetel van het nieuwe burggraafschap, het latere Land van Aalst, op en de nieuwe burggraaf start met de bouw van een motte. Een combinatie van de vorige factoren zorgt voor de aantrekking van handelaars en ambachtslui die de stad in wording een nieuwe impuls geven. Deze fase verloopt zeer snel en in de loop van de tweede helft van de 11de eeuw start de bouw van de eerste D-vormige stadsomwalling. Op dit ogenblik begint de echte stadsontwikkeling.[12] De hypothese van een uitbreiding van deze eerste omwalling naar het zuiden zoals D. Callebaut suggereerde, lijkt bij opgravingen in 2008 in de Louis D’Haeseleerstraat tegengesproken te worden. Nergens op het vermoede tracé waren hiervoor aanwijzingen te vinden.[13] De herorganisatie van de zone rond de Oude Vismarkt, met onder andere de opvulling van een deel van de winterbedding van de Dender, in de tweede helft van de 12de eeuw en de bouw van de tweede omwalling vormen het sluitstuk van de stedelijke ontwikkeling.[14] De bouw van deze

7 Callebaut 1983a.
8 Callebaut 1983b en 1983c.
9 De Groote 2010, p. 249-266.
10 De Groote 2010, p. 253.
11 De Groote, Moens & Ameels 2010, p.44-45.
12 De Groote 2010 p. 254-259.
13 De Groote & Moens 2009, p. 120-122.
14 De Groote 2010, p. 254-259.

tweede omwalling, gesitueerd op de zogenaamde 'Wallenring', is dankzij een archeologisch onderzoek van SOLVA op het Vredeplein (2009) en Keizersplein (2013) te plaatsen in het eerste kwart van de 13de eeuw.[15]

2.2.4.1.2 HET PROJECTGEBIED

Het projectgebied zelf is, zoals uit de historische, archeologische en cartografische bronnen blijkt, gelegen op en net buiten de eerste omwalling van Aalst.

Het tracé van deze eerste omwalling dwarst de Kerkstraat. Er kan verwacht worden dat, naar analogie met de vondsten onder de speelplaats van het Sint-Jozefscollege, de gracht (15 tot 18 meter breed en 3,5 tot 4 meter diep) en mogelijk ook de onderkant van de wal (13 meter breed) nog bewaard zijn.[16] Bovendien valt het niet uit te sluiten dat op deze plaats de restanten van een brug en/of poortgebouw aanwezig zijn. Het verloop van de Kerkstraat maakt immers deel uit van een oud tracé, de handelsroute Brugge-Keulen, die voert vanaf de Nieuwstraat, over de Grote Markt, naar de Kerkstraat en die daarna via de Pontstraat naar een oversteekplaats over de Dender gaat.[17] Gelet op de aanwezigheid van diverse oudere sporen op verschillende sites binnen deze afbakening is het daarenboven niet uit te sluiten dat in deze zone ook vroeg- en/of volmiddeleeuwse sporen aanwezig kunnen zijn.

Over de aanleg van de Grote Markt zelf zijn weinig bronnen voorhanden. Zeker is dat er reeds in de late 12de eeuw bewoning aanwezig was. De aanwezigheid van verschillende beerkuilen op achtererven onder het voormalige stadhuis uit deze periode toont dit aan.[18] Ook de bouw van het schepenhuis dat in het eerste kwart van de 13e eeuw aan de Grote Markt gebouwd wordt, is een indirecte aanwijzing voor de aanwezigheid van een Markt. Dit wil niet zeggen dat het op dat ogenblik al gaat over een plein. Onderzoek op verschillende markten in Vlaanderen heeft aangetoond dat ze vaak voorafgegaan worden door wegen of een kruispunt van wegen, waarlangs talrijke sporen aanwezig kunnen zijn.[19] De markt die in de bronnen dan vermeld wordt is in dat geval een straatmarkt. Dit valt ook hier niet uit te sluiten, zeker gelet op het hierboven vermelde oude tracé.

Van bij de aanleg van de Grote Markt is het oostelijke deel steeds een onderdeel van de Markt geweest. Het westelijke deel van de huidige Grote Markt werd daarentegen tot in het begin van de 17de eeuw ingenomen door het vleeshuis en enkele aanpalende huizen. Deze zijn pas in 1629 afgebroken. Met een deel van de vrijgekomen plaats werd de Grote Markt vergroot. Op een ander deel werd in 1630-1634 het huidige gebouw de 'Beurs van Amsterdam" gebouwd.[20]

Dit vleeshuis is op het einde van de 14de eeuw opgericht door drie gegoede slagersfamilies : Van Branteghem, Woytin (later Wuytens) en Boone[21] op een stuk grond vlakbij het belfort dat ze kregen. Voordien bevond het vleeshuis zich ter hoogte van het Sint-Maartensplein (Dames van Maria). Dit gebouw was echter te bouwvallig geworden en er was geen geld voor het herstel ervan.[22]

Ten oosten van het schepenhuis was het zogenaamde Grauwen Steen of Gravensteen gelegen. Dit was tot het begin van de 16de eeuw het eerste Landhuis van Aalst, tot het verlaten werd en het Landhuis werd ingericht in de zogenaamde 'Rooze' op de hoek Grote Markt – Lange Zoutstraat.[23] Het schepenhuis en het Gravensteen waren met elkaar verbonden door middel van een verbindingsgalerij die de Kattestraat overbrugde. Zowel het Gravensteen als de galerij werden in 1776 (of 1777) afgebroken.

15 Bartholomieux et al, 2015.
16 De Groote 2013, p. 19.
17 De Groote 2013, p. 12.
18 De Groote et al. 2009.
19 Kinnaer et al, 2007 & niet gepubliceerd onderzoek SOLVA op de Markt van Oudenaarde.
20 https://id.erfgoed.net/themas/161 & https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/60. Oorspronkelijk als weeshuis gebruikt. Van 1663 tot eind 18de eeuw ingenomen door de rederijkerskamer (de Barbarakamer, de latere Catharinisten) en een deel van het huis werd door de stad gebruikt als Wachthuis. Sinds begin 19de eeuw herberg 'Vetzak' of 'Borse van Amsterdam'.
21 Courteaux 1970, p. 76.
22 Uyttersprot 1975, pp. 35-36.
23 https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/45

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

2.2.4.2.1 GROTE MARKT[24]

De **Grote Markt** van Aalst is opgenomen in de inventaris onroerend erfgoed.

Ten tijde van de Romeinse overheersing reeds een middelpunt door samenloop van verschillende wegen ontstaan. In gebruik genomen als Grote Markt toen de Oude Vismarkt in de loop van de 12de-13de eeuw als openbare handelsplaats te klein werd bevonden. Begin 16de eeuw uitbreiding van het marktplein door afbraak van het Vleeshuis en nog enkele huizen op de westzijde. Afsluiting op passende wijze door bouw van de voormalige "Barbarakamer', huidige zogenaamd "Beurs van Amsterdam". Tot op heden behouden commerciële, economische en politieke functie. Plein met onregelmatige, veelzijdige plattegrond, gedomineerd door het Schepenhuis met Belfort waarvoor het bronzen standbeeld (1856) van de Aalsterse drukker Dirk Martens staat. Vrij homogene pleinwanden met bepleisterde en beschilderde 19de-eeuwse lijstgevels (nummer 11: naderhand gecementeerd) van drie of drie en een halve bouwlaag, die veelal een oudere kern verbergen; enkele vernieuwde paramenten (nummer 16-17, 21, 27, 28) en gewijzigde ordonnanties naast sporadische totale nieuwe bouw (onder meer storend nummer 14). Enkele nauwe panden zouden kunnen wijzen op het dichtbouwen van vroegere brandgangen. Pleinwanden in twee registers opgesplitst door recente winkelpuien en Horeca-bedrijven op de begane grond. Gezicht op de zuidzijde verknoeid door buitenschalig flatgebouw van de Hopmarkt.

2.2.4.2.2 SCHEPENHUIS, BELFORT EN GEBIEDSHUISJE[25]

Het **schepenhuis, belfort en gebiedshuisje** zijn gelegen binnen het projectgebied, maar zullen tijdens de geplande werken ongemoeid gelaten worden. Deze zijn eveneens opgenomen in de inventaris onroerend erfgoed.

Vermoedelijk het oudst bewaarde Schepenhuis der Nederlanden, opklimmend tot het eerste kwart van de 13de eeuw. Van het toenmalig gebouw van Lediaanse steen, op rechthoekige plattegrond, gekantonneerd door ronde traptorens en afgedekt door middel van een steil zadeldak met dakruiter, blijven het basisplan en het algemeen volume grosso modo bewaard. Na de brand in 1360 zijn enkel de noord- en oostgevel overgebleven. In 1407, wederopbouw van westgevel door Jan De Hase en van zuid- of voorgevel, door Jan Van Goeteghem. In hetzelfde jaar aanvang van bouw van belforttoren door Jan Van Goeteghem, voltooid door Jan d'Otter in 1460. Gebiedshuisje of Bretesk, van 1474, herbouwd in 1543-44. **Afbraak van de galerij, die het Schepenhuis met het Oud Landhuis verbond in 1776**. Verschillende herstellingen en aanpassingen onder meer 17de-eeuwse aanpassing van voorgevel (ten zuiden) met in- en uitgezwenkte top. Restauratie van Belforttoren in 1880 na een brand van 1879. Grondige restauratie onder leiding van Auguste Van Assche in 1891-1896 (zie gevelplaat).

Grosso modo rechthoekig Schepengebouw in Scheldegotiek (oost- en noordgevel) met kelderverdieping en drie bouwlagen onder zadeldak (leien) met houten klokkenruiter; deels ingebouwde gotische Belforttoren en uitspringend laatgotisch Gebiedshuisje ten zuiden opgetrokken uit Lediaanse steen.

Schepenhuis: oost- en noordgevel respectievelijk langs- en trapgevel (7 trappen + topstuk) van tien en vijf traveeën, vanaf de eerste bouwlaag geflankeerd door ronde traptorentjes. Kelderverdieping en eerste bouwlaag zijn laatromaans, verder vroeggotische ordonnantie. Eerste bouwlaag: respectievelijk vijf en twee rondboogvensters met deelzuiltje voorzien van bladkapiteel, opgenomen in een register van doorlopende onder- en bovendorpels; blind boogveld met geprofileerd beloop. Erboven spitsboogvensters met drielob in het blind boogveld; hoekzuiltjes met bladkapitelen; doorlopende onderdorpels en over de penanten heen lopende geprofileerde booglijst. Korfboogdeurtje in oostgevel. Ronde traptorens van zeven geledingen afgelijnd door kordons onder kegelspits; blindnissen met deelzuiltje voorzien van bladkapiteel. Volgens Ch. Piot en 19de-eeuwse gravures, slechts twee traptorens in de 19de eeuw; toevoeging van noordwestelijke traptoren tijdens restauratie van eind 19de eeuw. In noordgevel; gevelplaat met jaartal van restauratie 1891, naam van architect A. Van Assche en namen van toenmalige burgemeester en schepenen.

Sobere westgevel, langsgevel van vijf traveeën. Kruiskozijnen en tweelichten, laatstgenoemde op bovenverdieping, voorzien van zandstenen negblokken en gemarkeerd door doorlopende onderdorpels

24 https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/161
25 https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/44

en/of over de penanten heen lopende lijst. Rechthoekige deur met tussendorpel gevat in een geprofileerde omlijsting van zandsteen; steektrap met stenen leuning.

Zuidgevel van drie traveeën en drie bouwlagen afgelijnd door blinde bogengalerij en bekroond met niet-axiale geveltop, aanpassing uit het vierde kwart van de 19de eeuw. Gelijkaardige kruiskozijnen als westgevel. Schouderboogdeur met tweelicht als bovenlicht gevat in een geprofileerde omlijsting van zandsteen; steektrap en neogotische leuning. Uitgewerkte gotische nis met vernieuwd Onze-Lieve-Vrouwebeeldje op de tweede bouwlaag tussen eerste en tweede venster.

Links van laatstgenoemde gevel: deels ingebouwde vierkante belforttoren met afgesnuite hoek aan westgevel. Acht geledingen afgelijnd door cordons, uitlopend op opengewerkte attiek in overkraging en bekroond met achtzijdige campanile onder naaldspits. Rechthoekige muuropeningen, spitsboogvormige galmgaten. Voorgevelzijde: twee uitgewerkte gotische nissen met beelden van Graaf Van Vlaanderen en Heer van Aalst; eronder: kenspreuk van Filips II: "Nec spe, nec metu" en fictief jaartal 1200. Rechts, haaks tegen zuidgevel: laatgotisch Gebiedshuisje met twee traveeën, één bouwlaag boven entresol en zadeldak. In- en uitgezwenkte geveltop geflankeerd door ronde zuilen. Segmentboogpoort, blinde bogengalerij en twee driepasvensters; nis met beeld van "de Gerechtigheid" in de top. Zijgevels met driepasvenster en kruiskozijn, afgelijnd door opengewerkte attiek. Bekroning en verfraaiing van het geheel door middel van pinakels en beelden van Karel V, Dirk Heer van Aalst, Pieter Coecke en Cornelius De Schrijver.

Hallenkelder overkluisd door middel van kruisribgewelven. Fraaie stergewelven in het Gebiedshuisje.

2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

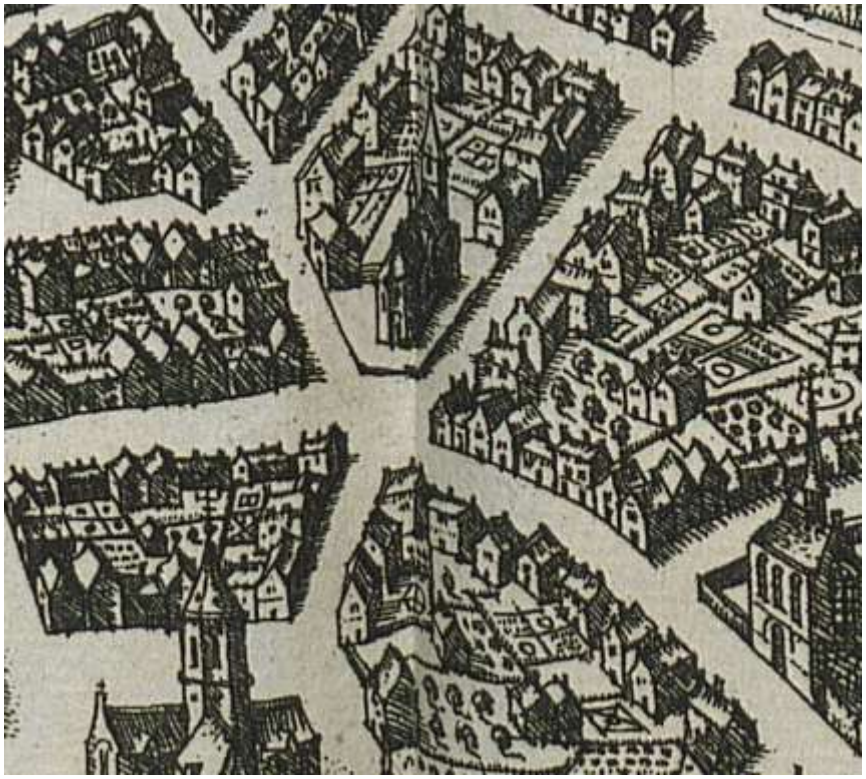
2.2.4.3.1 STADSPLAN VAN JACOB VAN DEVENTER (1565)

Op de kaart van Jacob van Deventer is duidelijk nog het later afgebroken bouwblok met het vleeshuis aan de westzijde van de Grote Markt waarneembaar. Ook het schepenhuis met belfort en het Gravensteen of Grauwen Steen, op de hoek met de Kattestraat, zijn afgebeeld.

Figuur 24: Uitsnede uit Stadsplan van Jacob van Deventer (1565) (bron: kbr.be)

2.2.4.3.2 GUICCIARDINI (1581)

Figuur 25: Uitsnede uit de kaart van Guicciardini (1581) (bron: kbr.be)

Zoals reeds bleek bij voorgaand archeologisch onderzoek door SOLVA in de Aalsterse binnenstad is de kaart van Guicciardini te sterk vereenvoudigd en niet bepaald waarheidsgetrouw. Deze conclusie lijkt ook voor het huidige projectgebied van toepassing te zijn. Enkel het schepenhuis met belfort kan op deze kaart herkend worden.

2.2.4.3.3 BRAUN & HOGENBERG (1588-1597)

Figuur 26: Uitsnede uit de kaart van Braun en Hogenberg (1588-1597) (bron: antiquemaps.com)

Deze kaart vertoont sterke gelijkenissen met die van van Deventer. Het later afgebroken bouwblok met het vleeshuis aan de westzijde van de Grote Markt is duidelijk waarneembaar. Ook het schepenhuis met belfort en het Gravensteen of Grauwen Steen, op de hoek met de Kattestraat, zijn afgebeeld.

2.2.4.3.4 STADSPLAN VAN DE DIJN (CA. 1629)

Op de kaart van De Dijn (1629) is het schepenhuis met belfort mooi weergegeven. Het is wel omgekeerd ten opzichte van de werkelijkheid getekend. Zowel ten oosten als ten westen van het schepenhuis lijken er gebouwen op aan te sluiten. Mogelijk is dit te wijten aan het perspectief. Aan de oostzijde betreft het wellicht de bovengrondse verbinding tussen het Grauwen Steen en het schepenhuis.

Figuur 27: Uitsnede uit de kaart van De Dijn (1629). Opvallend aan deze kaart is de omgekeerde oriëntatie: de stad is vanuit het noorden gezien afgebeeld. (bron: Foto 't Gasthuys Stedelijk Museum Aalst)

2.2.4.3.5 SANDERUS (1649)

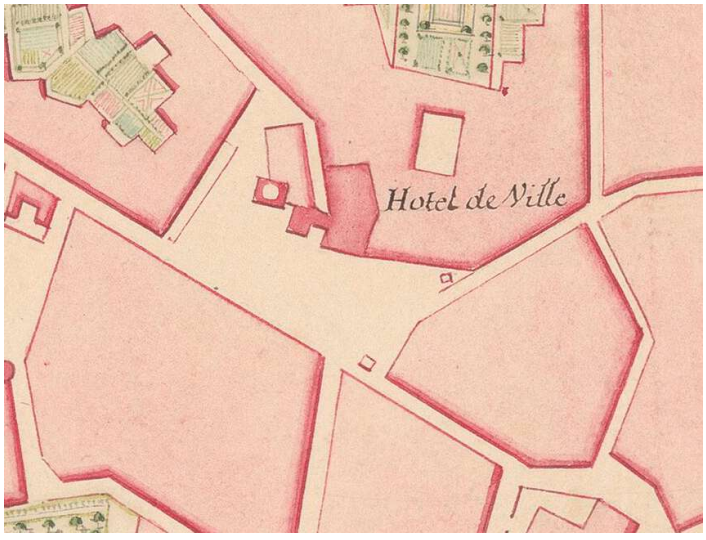
De kaart van Sanderus geeft een gelijkaardige situatie weer als de kaart van De Dijn, maar wel met een duidelijker beeld. Bovendien zijn bij het Gravensteen aan de zuidzijde twee torens zichtbaar. In het verlengde van de Kerkstraat is een waterput afgebeeld. Deze waterput kwam in 2012 kort aan het licht bij werken ter hoogte van de hoek met de Lange Zoutstraat.[26]

26 Zie hoofdstuk 2.2.5.

Figuur 28: Uitsnede van de kaart van Sanderus (1649) (bron: Geheugenvannederland.nl)

2.2.4.3.6 PLAN DE LA VILLE ET FAUBOURGS D'ALOST (1745)

Figuur 29: Uitsnede uit het Plan de la ville et faubourgs d'Alost (1745) (bron: gallica.bnf.fr)

Deze kaart geeft een zeer schematisch beeld van het projectgebied. Toch is hierop duidelijk het schepenhuis met het Belfort en het gravensteen te herkennen. Ook de waterput die op de kaart van Sanderus staat afgebeeld is hier mogelijk weergegeven (het kleine vierkant rechtsonder op de Grote Markt). Opvallend is de aanwezigheid van een andere kleine structuur voor het stadhuis (Hotel de Ville). Het is onduidelijk of het hier ook een waterput betreft. Het bouwblok met het vleeshuis is op deze kaart duidelijk

reeds afgebroken, waardoor de Grote Markt aan de westzijde groter is. Op een deel van de vrijgekomen plaats werd ook reeds de huidige 'Beurs van Amsterdam' opgericht.[27]

2.2.4.3.7 VILLARETKAART (1745-1748)

Figuur 30: Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Digitaal Vlaanderen, digitaal aangemaakt op 19/1/2026)

Deze kaart is te sterk vereenvoudigd en te schematisch van aard om verdere informatie te kunnen verschaffen. We zullen hier dan ook niet verder op in gaan.

27 https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/60

2.2.4.3.8 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)

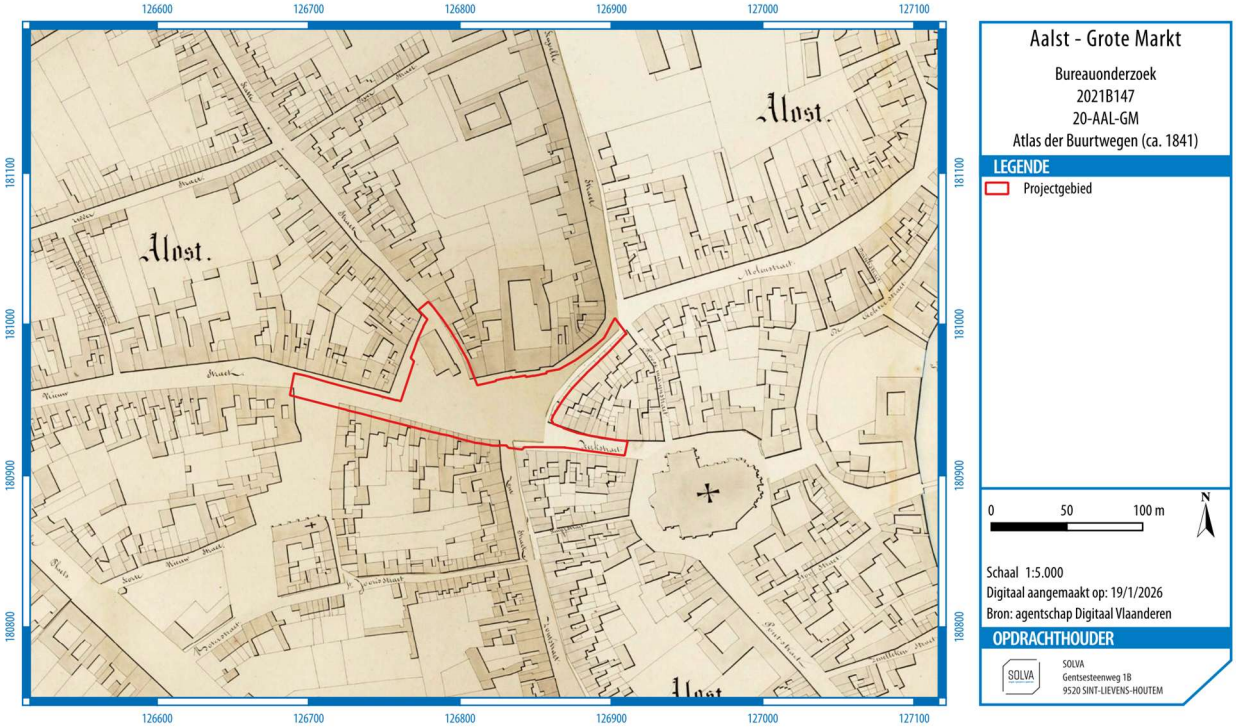

Figuur 31: Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Digitaal Vlaanderen, digitaal aangemaakt op 21/1/2026)

Op deze kaart, die vrij schematisch van aard is, is centraal op de Grote Markt het schepenhuis met belfort afgebeeld, doch in tegenstelling tot de voorgaande kaarten zijn er geen andere gebouwen tegen gebouwd. Wellicht had het Grauwe Steen of Gravensteen hier al plaats gemaakt voor herberg 'De Graaf van Egmont', een gebouw dat er vandaag nog steeds staat.[28] Rechts van het belfort, in het midden van de markt is een zwarte stip zichtbaar: vermoedelijk betreft het de waterput die ook op de kaart van Sanderus en het Plan de la ville et faubourgs d'Alost is afgebeeld.

28 Het Gravensteen werd, samen met de galerij die het Schepenhuis met het Oude Landhuis (het Gravensteen) verbond, in 1776 afgebroken. Bron: https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/45 en https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/44

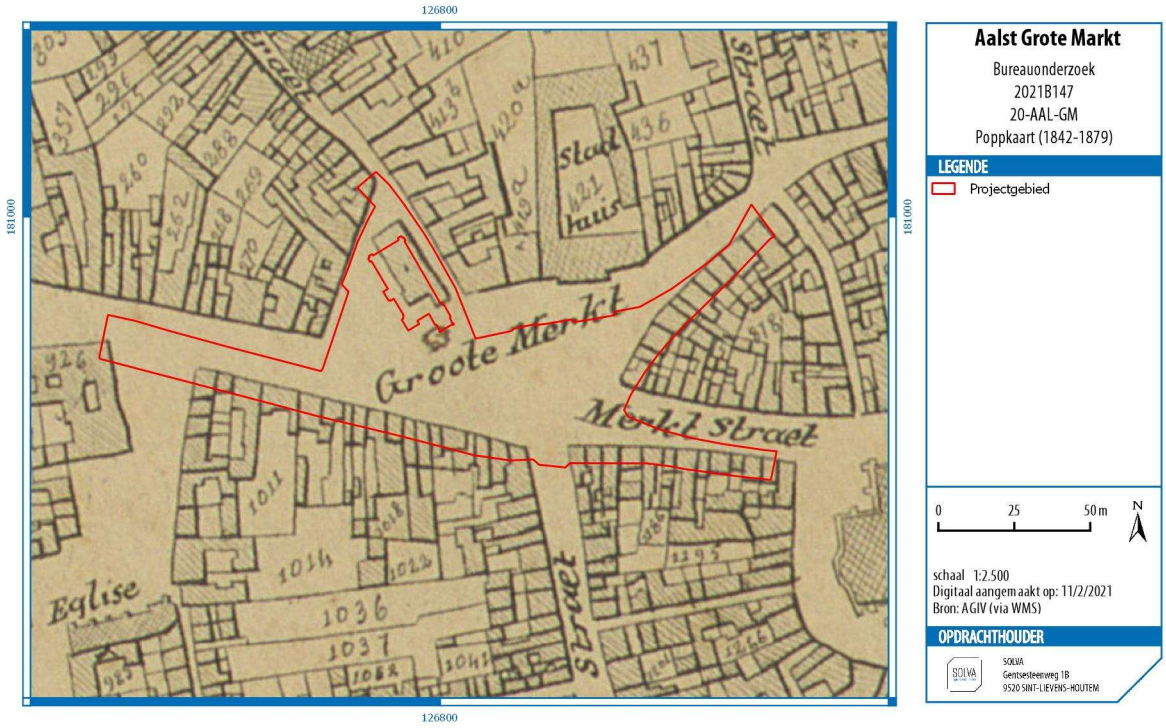
2.2.4.3.9 ATLAS DER BUURTWEGEN (1843-1845)

Figuur 32: Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Digitaal Vlaanderen, digitaal aangemaakt op 19/1/2026)

Op de Atlas der Buurtwegen is het schepenhuis met belfort zichtbaar op de verder lege Grote Markt. Er is geen sprake meer van een waterput.

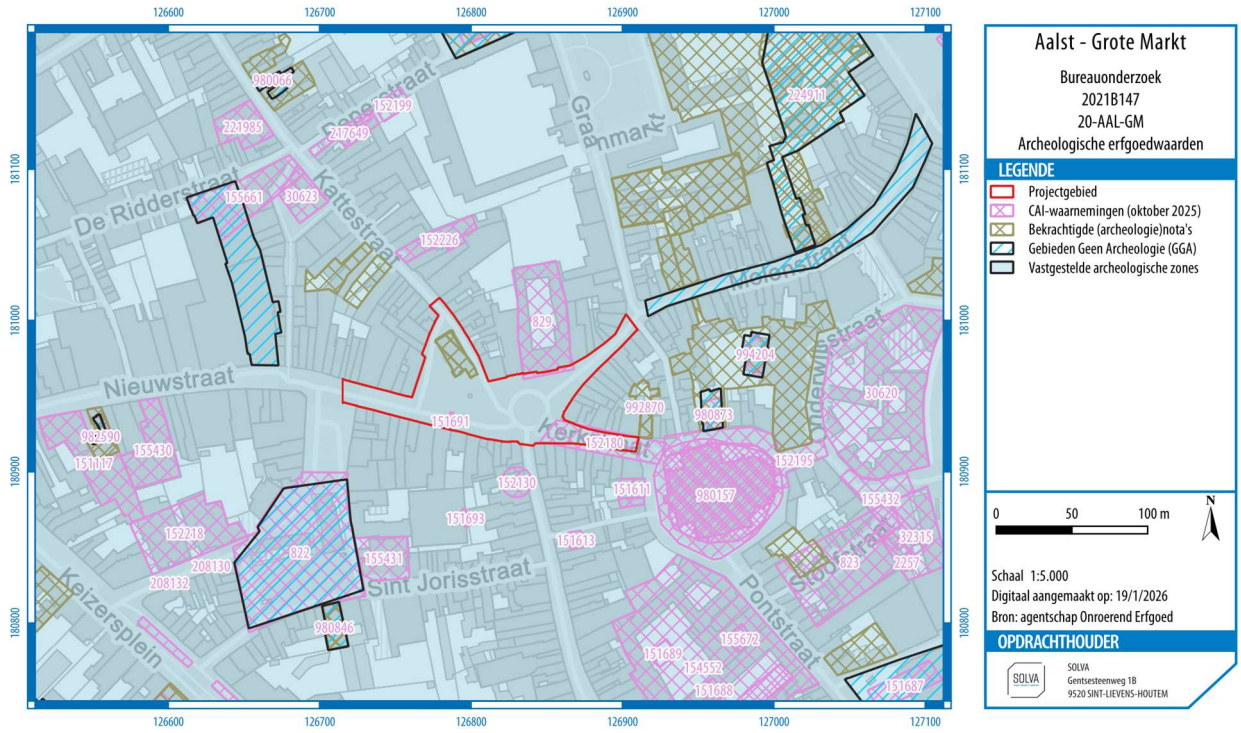
2.2.4.3.10 PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

Figuur 33: Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied (bron: AGIV, digitaal aangemaakt op 11/2/2021)

De Popp kaart geeft quasi dezelfde situatie weer als de Atlas der Buurtwegen. Enige toevoeging is het standbeeld van Dirk Martens vóór het belfort dat in 1856 werd opgericht.

2.2.5 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

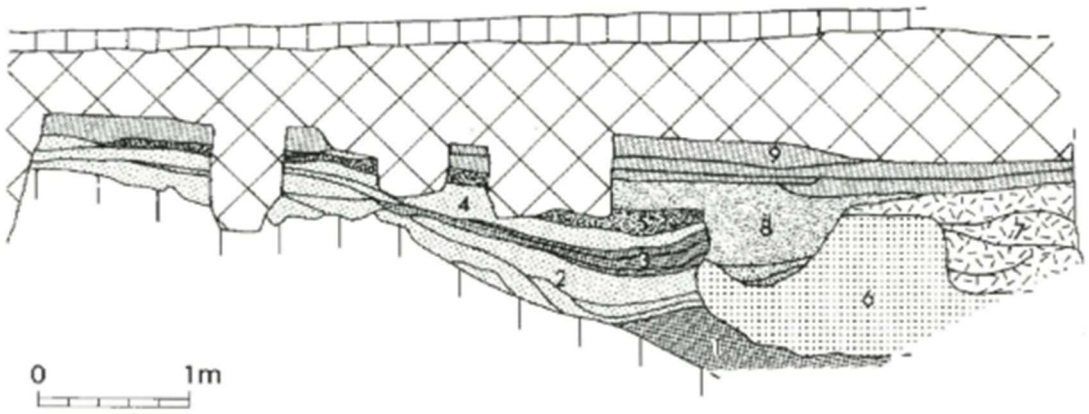
Figuur 34: CAI op GRB met aanduiding van het projectgebied (bron: agentschap Onroerend Erfgoed, digitaal aangemaakt op 19/1/2026)

Op basis van de centrale archeologische inventaris (**CAI**) zijn er voor het **projectgebied** zelf twee archeologische sites gekend en is er één bekrachtigde archeologienota.[29] Bijkomend is er voor het gebied een – weliswaar kleine – archeologische interventie te rapporteren.

Een kleine archeologische waarneming in 1995 ter hoogte van huisnummer 18-19 op de Grote Markt geeft een eerste inkijk in de bodem (**CAI-locatie 151691**). Hierbij werd een profiel geregistreerd waarin een spoor aanwezig was dat een aantal keer is heruitgegraven. Gezien de beperkte omvang van de sleuf zijn er verschillende interpretaties mogelijk. Het kan gaan om de aanzet van een poel die zich verder uitstrekt onder de huizen aan de zuidkant van de Grote Markt of om een gracht die het tracé van de eerder

29 De bekrachtigde archeologienota heeft het Belfort als onderwerp en zal hier dan ook niet verder besproken worden. Het Belfort zelf maakt namelijk geen deel uit van het projectgebied.

vernoemde handelsweg afbakent. De vondsten uit de gracht zijn te dateren in de tweede helft van de 13de of de eerste helft van de 14de eeuw. Naast aardewerk is er ook leer en ander organisch materiaal bewaard.[30]

Figuur 35: Profiel van de opgraving van 1995 (Figuur 4 in: De Groote K., Moens J. & Cooremans B. 1999: Middeleeuwse sporen op de Grote Markt en het fabrieksterrein 't Haantje te Aalst (Oost-Vlaanderen). Een kleine bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad, Archeologie in Vlaanderen V, 1995-1996, 111-130).

In de zomer van 1998 werd de Kerkstraat heraangelegd en dit gaf de gelegenheid om een reeks boringen te doen over de gehele lengte van de straat (**CAI-locatie 152180**). De resultaten hiervan bevestigden de ligging van de walgracht van de eerste stadsomwalling in het eerste gedeelte van de Kerkstraat (zijde Grote Markt).[31]

In 2012 kwamen, bij werken ter hoogte van de hoek met de Lange Zoutstraat, de restanten van een waterput aan het licht.[32] Deze waterput is tevens afgebeeld op enkele historische kaarten waaronder de kaart van Sanderus en het Plan de la ville et des faubourgs d'Alost (zie 2.2.4.3.5 en 2.2.4.3.6).

30 De Groote et al. 1999, pp. 111-130.
31 De Groote & Moens 1999, p 53.
32 Mondelinge mededeling Koen De Groote.

Foto 7: de waterput uit 2012 (© Koen De Groote, AOE)

In de **directe omgeving** van het projectgebied toont de centrale archeologische inventaris (**CAI**) een belangrijke archeologische site, gerelateerd aan het middeleeuwse stadscentrum. In 1999 werd namelijk een archeologisch onderzoek uitgevoerd ter hoogte van het zuidelijke deel van de rechtervleugel van het oude stadhuis **(CAI-locatie 829)**.[33] Hierbij werden restanten van verschillende laatmiddeleeuwse woningen aangetroffen, waarbij de oudste sporen in de tweede helft van de 12de eeuw of de vroege 13de eeuw te dateren zijn.

In 2023 werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd door SOLVA voor het projectgebied Oud Stadhuis – Pupillensite.[34] Hierbij werd tevens een proefput aangelegd onmiddellijk ten noorden van de onderzoeksput uit 1999. Ook hier werden sporen uit de 12de tot 13de eeuw aangetroffen.[35] In de overige proefputten, ter hoogte van de binnenkoer van de Pupillensite en achter het voormalige stadhuis werden naast middeleeuwse resten tevens sporen en vondsten uit de Romeinse periode herkend.

Ook nog vermeldenswaardig is het archeologisch onderzoek uitgevoerd op de terreinen van de school Dames van Maria aan het Sint-Martensplein (**CAI-locatie 980873**). Naast sporen en gebouwresten uit de volle en late middeleeuwen werden hier namelijk ook 5 graven aangetroffen die waarschijnlijk te linken zijn aan een 10de-eeuwse voorloper van de huidige Sint-Martinuskerk. Ze vormen wellicht de enige materiële sporen van een kerkfase die (nog) niet gekend is op basis van de historische en archeologische bronnen en waarvan de precieze afbakening dan ook onduidelijk blijft.[36] Het valt dan ook niet uit te sluiten dat in het oostelijke gedeelte van het projectgebied (= het uiteinde van de Kerkstraat) eveneens graven uit deze kerkfase aanwezig zijn.

2.2.5.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt in de Dendervallei. De algemene bodemkaart toont aan dat er zich voornamelijk zandleembodems in de omgeving manifesteren. De kaart biedt echter geen informatie over het projectgebied zelf aangezien het in een bebouwde zone gelegen is.

33 De Groote, Moens et al, 2004, p 281-408.
34 Klinkenborg & Verbeke, 2025.
35 Klinkenborg & Verbeke, 2025, p 87-93.
36 De Gryse & Eggermont, 2020.

2.2.5.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

De CAI geeft voor de omgeving van het projectgebied blijk van een menselijke aanwezigheid minstens vanaf de Romeinse periode. De meerderheid van de archeologische registraties dateren echter uit de middeleeuwse en post middeleeuwse periode, gerelateerd aan de vroege stadsontwikkeling van Aalst. Het historisch kaartmateriaal biedt meer gedetailleerde informatie over de historische evolutie van het projectgebied (zie hoofdstuk 2.2.4.3).

2.2.6 GEKENDE BODEMVERSTORINGEN BINNEN HET PROJECTGEBIED

Verspreid over het projectgebied hebben nutsleidingen gezorgd voor verstoringen van het bodemarchief. Voor een overzicht van de bestaande nutsleidingen: zie figuur 3.

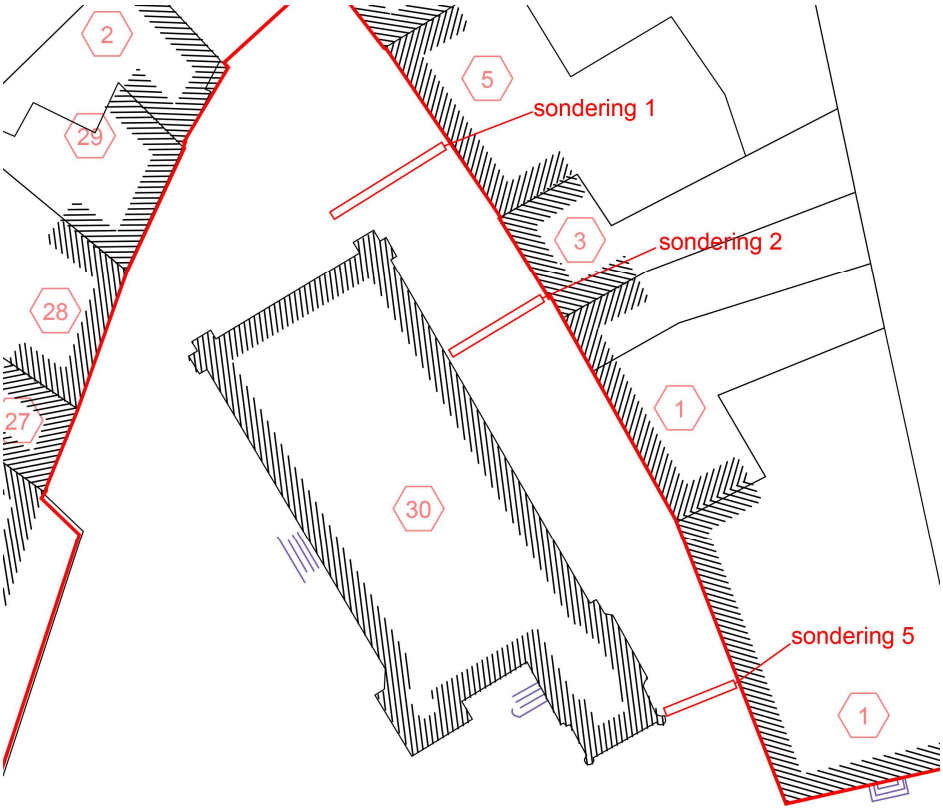
Op vlak van gekende bodemverstoringen is het van belang om de rioleringswerken uit 1978 te vermelden omdat ze een grote impact op het bodemarchief zullen gehad hebben. Hierbij zijn sleuven van ca. 4 tot 5 meter breed en ca. 4 meter diep gegraven. Dit geldt vooral voor het tracé over de Grote Markt vanaf de Hopmarkt tot in de Molenstraat. In de Kerkstraat zit slechts een buis van 40 cm diameter in de grond.

Vernieuwing van de oude gemetselde riolering door asbestcementbuizen ø 1,30 m op de Markt in juni 1978.

Foto 8: Rioleringswerken uit 1978 (Uit: Ghysens J. 1987, Geschiedenis der Straten van Aalst)

Recente sonderingen uitgevoerd door Fluvius in de Kattestraat ter hoogte van het Belfort wezen uit dat deze zone ernstig verstoord is door tal van nutsleidingen en dit over de gehele breedte van de straat. In totaal werden 3 sonderingen uitgevoerd (zie figuur 36) en deze vertoonden allen ongeveer hetzelfde beeld.

Figuur 36: locatie van de sonderingen uitgevoerd door Fluvius in juli 2026

Foto 9: detail van sondering 1

Foto 10: detail van sondering 1

Foto 11: detail van sondering 1

Foto 12: detail van sondering 1

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHTE TERREIN

→ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Op historisch vlak neemt het projectgebied een interessante plaats in. Het is gelegen binnen de historische kern van Aalst en bevindt zich binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling met de in deze periode tot stand gekomen Grote Markt. Het projectgebied is bovendien, zoals uit de historische, cartografische en archeologische bronnen blijkt, gelegen op en net buiten de eerste omwalling van Aalst. Het tracé van deze eerste omwalling dwarst namelijk de Kerkstraat, die deel uitmaakt van het projectgebied. Bijkomend is het projectgebied te situeren ter hoogte van een oud tracé, de handelsroute Brugge-Keulen, die voert vanaf de Nieuwstraat, over de Grote Markt, naar de Kerkstraat en verder naar een oversteekplaats over de Dender.

Het projectgebied en de omgeving is grotendeels ingericht door hedendaagse verharding. Het is bijgevolg zeer waarschijnlijk dat in deze zone nog archeologische resten aanwezig zijn, waaronder ook vroeg- en/of volmiddeleeuwse sporen.

→ *Wat is de impact van de geplande werken?*

De impact van de geplande werken is groot. Zeker op de locatie van de geplande rioleringen, het BEO-veld en de boomputten zal de bodemingreep dermate groot zijn dat er met zekerheid een grote impact zal zijn op het bodemarchief. Om deze impact enigszins te beperken zal zo veel als mogelijk gebruik gemaakt worden van de uitgraving die voor de oude riolering plaatsvond. Echter is er momenteel weinig geweten over de huidige bovenbouw en de omvang van bestaande verstoringen (in oppervlakte en in diepte). Hierdoor is momenteel te weinig info voorhanden om een gefundeerde uitspraak te doen over de bewaring van het bodemarchief.

→ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Op basis van de bureaustudie kan gesteld worden dat het projectgebied een zeker archeologisch potentieel heeft gelet op de ligging in de historische kern van de Aalst.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen.

→ *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Op basis van de bureaustudie kunnen de onderzoeksvragen en de inschatting van het kennispotentieel slechts ten dele en hypothetisch beantwoord en gerealiseerd worden. Theoretisch kan verondersteld worden dat de bewaring van de sporen vastgesteld op basis van het bureauonderzoek op grote delen van het terrein goed kan zijn. Om dit echter met zekerheid te kunnen zeggen is een vooronderzoek met ingreep in de bodem noodzakelijk.

Verder vooronderzoek is daarom aangewezen. De beste methode om dit te doen met een minimale ingreep ten opzichte van het kennispotentieel, is met proefputten en -sleuven.

2.2.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT

Niet van toepassing. In het ganse projectgebied kan archeologisch erfgoed verwacht worden.

2.2.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Er wordt op het volledige terrein van het projectgebied erfgoed verwacht.

3 VERSLAG VAN RESULTATEN PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN

3.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2021B148
Sitecode: 20-AAL-GM
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie: Zie hoofdstuk 2.1
Bounding box: Zie hoofdstuk 2.1
Kadastrale gegevens: Zie hoofdstuk 2.1
Topografische kaart: Zie hoofdstuk 2.1
Betrokken actoren en specialisten:
Sigrid Klinkenborg: erkend archeoloog, veldwerkleider
Wouter De Maeyer: assistent-archeoloog, materiaaldeskundige
Jolan De Kempeneer: assistent-archeoloog
Katleen Couchez: assistent-archeoloog
Erik Verbeke: assistent-archeoloog
Wim Vanrolleghem: veldassistent
Harry Bonnarens: veldassistent
Wetenschappelijke advisering: niet van toepassing
Begin- en einddatum: 08/03/2021 tot en met 31/03/2021

3.1.1 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

3.1.1.1 VRAAGSTELLING

De huidige terreinopbouw, zowel in de verharde als de onverharde zones, is in deze fase onvoldoende gekend. Het is mogelijk dat hier bij het uitvoeren van de werken archeologische lagen aangesneden kunnen worden. Op basis van de bureaustudie kunnen de onderzoeksvragen en de inschatting van het kennispotentieel echter slechts ten dele en hypothetisch beantwoord en gerealiseerd worden. Verder vooronderzoek is daarom aangewezen. De beste methode om dit te doen met een minimale ingreep ten opzichte van het kennispotentieel, is met proefputten en -sleuven.

De proefputten en -sleuven dienen een inzicht in de bodemopbouw en de stratigrafie te brengen, alsook een idee te geven van de bewaring van de eventuele aanwezige sporen en de omvang van eventuele verstoringen in kaart te brengen zodat de impact van de geplande werken correct kan ingeschat worden.

Een vroege fase van evaluatie kan voorts nog in bepaalde mate een bijsturing van de ontwerpplannen mogelijk maken.

Volgende onderzoeksvragen werden hierbij geformuleerd:

- Zijn er antropogene sporen aanwezig?
- Op welke niveaus manifesteren deze zich?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? Vroegmiddeleeuws? Volmiddeleeuws? Laatmiddeleeuws? Postmiddeleeuws?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een occupatie?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van de archeologische vindplaatsen?
- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de archeologische vindplaatsen?

- Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven; wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van deze zones?
- Welke maatregelen dienen desgevallend genomen te worden ten aanzien van de archeologische sporen?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?
- Is er verder (voor)onderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

3.1.1.2 DE RANDVOORWAARDEN

Er werden geen concrete randvoorwaarden gesteld.

3.1.2 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

3.1.2.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN –TECHNIEKEN

Een onderzoek met ingreep in de bodem is noodzakelijk aangezien het vooronderzoek tot nu toe (bureauonderzoek) onvoldoende informatie opleverde om een gemotiveerde uitspraak te doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen omdat informatie over de aanwezigheid, aard en graad van bewaring van archeologische sporen ontbreekt. Proefputtenonderzoek is hiertoe de meest aangewezen methode aangezien het een minimale ingreep in de bodem betreft die zal toelaten de onderzoeksvragen te beantwoorden.

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing.

Om na te gaan op welk niveau er archeologisch relevante lagen aanwezig zijn binnen de onderzoekszone van het projectgebied, dienen zestien proefputten op het onderzoeksgebied aangelegd te worden (zie Figuur 37). De sleuven dienen in te schatten of de geplande werkzaamheden archeologische sporen zullen raken en wat de aard en waardering daarvan is.

De opzet bestaat er hoofdzakelijk uit om de bodemopbouw binnen het projectgebied in kaart te brengen en de TAW van de eventueel archeologische lagen te detecteren, zodat kan ingeschat worden of het ontwerpplan een impact op archeologische erfgoedwaarden impliceert. Bijkomend zal ook naar de aard van eventueel archeologische sporen worden gekeken, zodat, indien noodzakelijk, een goede inschatting van de randvoorwaarden voor eventueel archeologisch onderzoek kan gemaakt worden.

De proefputten zijn in de eerste plaats uitgezet om de aanwezigheid van archeologisch of historisch gekende fenomenen te documenteren en om de bewaring hiervan te kunnen inschatten. Ten tweede zijn een aantal proefputten gelokaliseerd op plaatsen waar een verstoring kan aanwezig zijn, met als doel de afbakening hiervan zo goed als mogelijk in kaart te brengen en dit in functie van een eventuele aanpassing van de plannen. Ten derde dienen een aantal proefputten om de dikte van de bestaande verharding en de daaronder eventueel aanwezige verstoring in kaart te brengen. Deze putten zijn gelokaliseerd op plaatsen waar normaal gezien geen leidingen aanwezig zijn. Sommige putten zullen omwille van hun doelstelling zich beperken tot een oppervlakkige registratie, in andere gevallen zal dan weer de registratie van de te verwachten archeologische stratigrafie van belang zijn. Een aantal putten dienen verschillende van deze doeleinden. Bij het formuleren van de doelstellingen per put werd rekening gehouden met de te verwachten archeologische realiteit en/of de diepte van de geplande werken. Afwijkingen zijn mogelijk afhankelijk van de bevindingen of wenselijkheid van de mate van registratie (in bepaalde gevallen zou het bijvoorbeeld niet aangewezen kunnen zijn om de stratigrafische registratie reeds integraal te realiseren, als dit te veel verstoring van het bodemarchief zou impliceren). In de tabel hieronder wordt een overzicht gegeven van het doel van de verschillende proefputten.

Tabel 1: Doelen van de verschillende proefputten

Proefput	Doel van Proefput
I	Grens verstoring, eventueel opbouw straat/markt, oudere sporen?, dikte bestaande verharding
II	= locatie vleeshuis + woningen: aanwezigheid & begrenzing + bewaring, dikte bestaande verharding, eventueel stratigrafie
III	= locatie vleeshuis + woningen: aanwezigheid & begrenzing + bewaring, dikte bestaande verharding, eventueel stratigrafie
IV	= locatie vleeshuis + woningen: aanwezigheid & begrenzing + bewaring, dikte bestaande verharding, eventueel stratigrafie
V	= locatie toekomstige boomput, dikte bestaande verharding + stratigrafie
VI	= wegen of marktniveaus, dikte bestaande verharding, eventueel stratigrafie
VII	= wegen of marktniveaus, dikte bestaande verharding, eventueel stratigrafie
VIII	Grens verstoring, opbouw straat/markt, oudere sporen?, dikte bestaande verharding
IX	= locatie Gravensteen, maar tevens toekomstig bufferbekken, dikte bestaande verharding, stratigrafie, sporen i.v.m. Gravensteen? Lagen markt
X	Dikte bestaande verharding, eventueel stratigrafie
XI	Grens verstoring, opbouw straat/markt, oudere sporen?, dikte bestaande verharding
XII	= locatie toekomstig bufferbekken, grens verstoring, opbouw straat/markt, oudere sporen?, dikte bestaande verharding
XIII	Grens verstoring, eventueel opbouw straat/markt, oudere sporen?, dikte bestaande verharding
XIV	= buitenzijde gracht eerste omwalling, dikte bestaande verharding, stratigrafie
XV	= binnenzijde gracht eerste omwalling, dikte bestaande verharding, stratigrafie, poortgebouw? Wal?
XVI	Dikte bestaande verharding, stratigrafie, oudere sporen?, wal?

Met uitzondering van de sleuf die in 1995 is onderzocht is in geen enkele van deze zones de huidige bodemopbouw gekend en kan momenteel de mogelijkheid dat zich hier binnen het gabarit van de werken archeologische lagen bevinden niet uitgesloten worden.

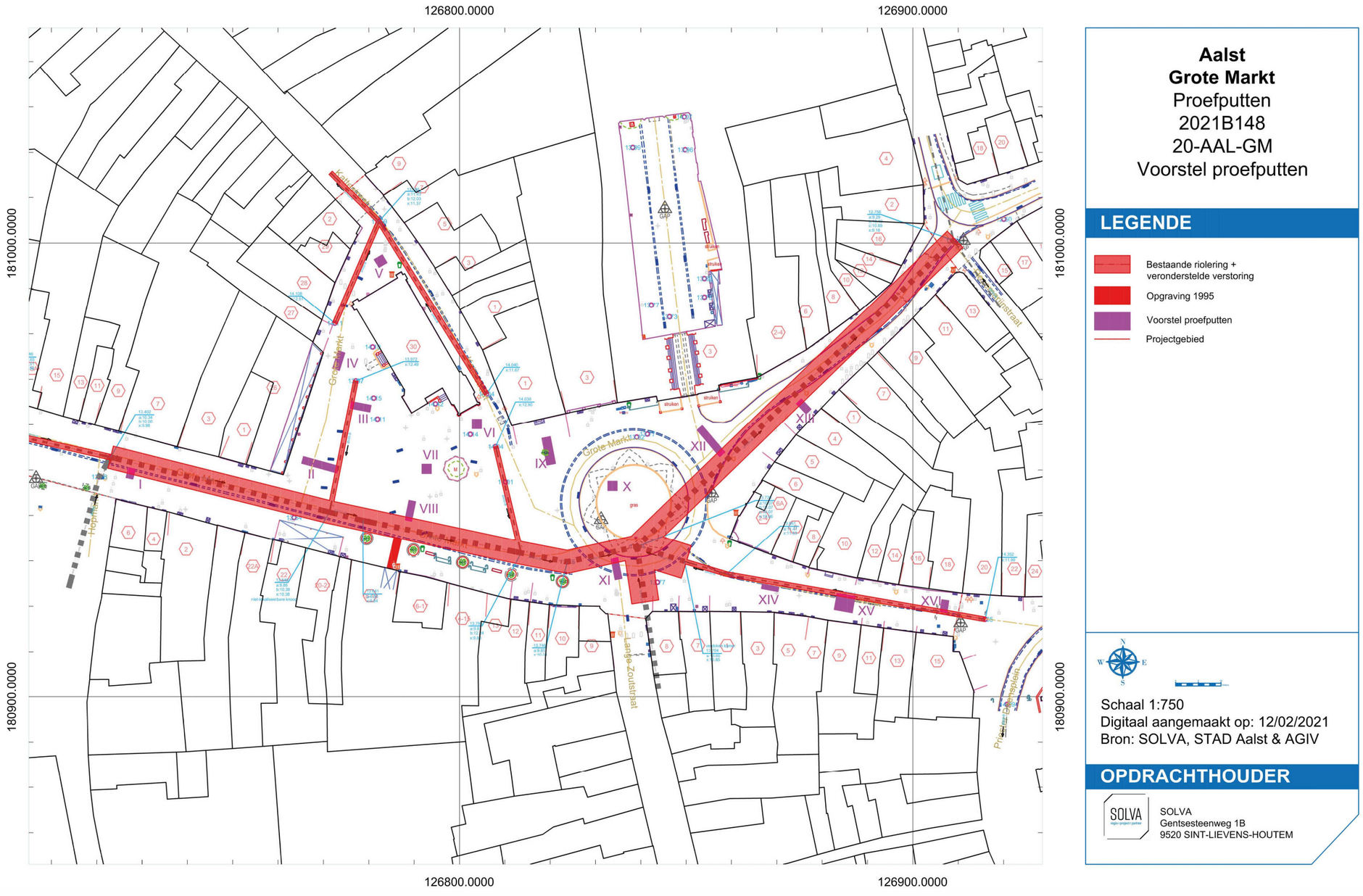
De proefputten worden minstens onderzocht tot op het eerste archeologisch relevante niveau. Waar nodig zal in functie van de vraagstelling dieper en/of in meerdere niveaus stratigrafisch worden opgegraven.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Wanneer de sleuf opnieuw wordt gedicht, wordt de originele bodemopbouw gevolgd.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven werken dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk versie 4.0. Het onderzoeksdoel is succesvol beëindigd, indien er op alle vooropgestelde onderzoeksvragen gefundeerd kan worden geantwoord.

Het veldwerk wordt uitgevoerd door de veldwerkleider, tevens assistent-aardkundige, bijgestaan door minstens een assistent-archeoloog. Een bodemkundige en twee technisch assistenten zijn op afroep beschikbaar. Minstens de veldwerkleider heeft aantoonbare ervaring in stedelijke contexten (240 dagen).

3.1.2.2 *INPLANTINGSPLAN VAN DE PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN*

Figuur 37: Voorstel locatie proefputten

3.1.2.3 BESCHRIJVING VAN DE OPENGELEGDE OPPERVLAKTE

De lengte van de proefputten varieert tussen de 2,3 en 8,7 lopende meter. In onderstaande tabel worden de verschillende lengtes en oppervlaktes per proefput weergegeven.

Tabel 2: Overzicht van de putten, hun lengte en hun oppervlakte

Proefputnummer	Lengte sleuf	Oppervlakte sleuf
I	2,3 m	4,6 m^2
II	8,7 m	17,4 m^2
III	4,9 m	9,8 m^2
IV	4,6 m	9,2 m^2
V	2,3 m	4,6 m^2
VI	2,3 m	4,6 m^2
VII	2,7 m	5,9 m^2
VIII	4,6 m	10,6 m^2
IX	6,3 m	14,5 m^2
X	2,3 m	4,6 m^2
XI	5 m	10 m^2
XII	7,6 m	16,7 m^2
XIII	3,5 m	7 m^2
XIV	3,9 m	6 m^2
XV	4 m	10,4 m^2
XVI	2,9 m	5,8 m^2
	Totaal:	141,7 m^2

Het totale projectgebied beslaat ca. 7000 m^2. Van deze totale oppervlakte werd ca. 11,5 m^2 reeds onderzocht in 1995 (cfr supra), wat de totale onderzoekbare oppervlakte herleid tot 6988,5 m^2. Hiervan werd ca. 141,7 m^2 archeologisch onderzocht door middel van een proefputtenonderzoek. Dit betekent dat er met voorliggend vooronderzoek in totaal 2,03 % van de totale terreinoppervlakte onderzocht is.

3.1.2.4 MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN VONDSTEN

Tijdens het terreinwerk is er geen selectie gebeurd bij het recupereren van de vondsten. Om een zo compleet mogelijk beeld van de site en de archeologische restanten te verkrijgen, is alles verzameld,

voorzien van een vondstnummer (= een uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank.

3.1.2.5 MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN STAALNAME

Hoewel het een proefsleuvenonderzoek betrof, werden tijdens het onderzoek reeds tal van staalnames uitgevoerd en dit voor verschillende doeleinden.

Bij sporen waar dateerbare aardewerkensembles ontbraken werden houtskoolstalen genomen met het oog op radiokoolstofdateringen. In totaal werden 33 houtskoolstalen genomen, verspreid over proefputten 1, 2, 4, 5, 7, 9, 11, 12 en 16.

Bij 13 sporen werd er hout bemonsterd. Dit geschiedde vooral in proefput 16, waarbij er stalen van de verschillende grachtbeschoeiingen werden genomen. Uit proefputten 1, 4, 7, 9, 11 en 12 werden stalen genomen van de takjes en twijgjes die zich in de zwarte, humeuze lagen bevonden.

In proefput 2 werd een bodemstaal genomen van een aslaagje, waaruit verder geen andere vondsten konden gerecupereerd worden.

Bij 3 sporen die wellicht met een gebruik als weg in verband te brengen zijn, werden natuurstenen bemonsterd.

Met het oog op verder archeobotanisch onderzoek werden voorts nog 8 pollenstalen genomen, 26 natte stalen in de vorm van 10 liter emmers en 26 pollenbakken die bestemd zijn voor micromorfologisch onderzoek.

Alle staalnames zijn voorzien van een staalnummer (= uniek volgnummer) en opgenomen in de SOLVA-Archeologiedatabank (zie ook 3.2.4).

3.1.2.6 BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK

Elke zaterdag is het marktdag in het centrum van Aalst, waarbij een 150-tal kramen verspreid staan over de Grote Markt, de Nieuwstraat, het Vredeplein, het Keizersplein en de Hopmarkt. Hierdoor dienden de opengelegde proefputten steeds opnieuw opgevuld en berijdbaar te zijn aan het einde van de werkdag op vrijdag. Om deze reden werd het proefputtenonderzoek opgesplitst in 4 fasen/weken. In de eerste week (van 8/3/2021 tot en met 12/3/2021) werden proefputten I, II, III en XIII onderzocht en vervolgens opnieuw opgevuld. In de tweede week (van 15/3/2021 tot 19/3/2021) vormden proefputten IV, VIII, IX en XII het onderwerp van het vooronderzoek. In de derde week (van 22/3/2021 tot 26/3/2021) waren proefputten VI, VII, XI, XIV en XV aan de beurt en in de vierde week volgden proefputten V, X en XVI. Het vooronderzoek werd afgerond op 31/03/2021.

Na het verwijderen van het wegdek gebeurde de verdere afgraving onder leiding van de veldwerkleider Sigrid Klinkenborg. Voor het opkuisen en registreren van het grondplan en de profielen en het couperen en registreren van de sporen werd de veldwerkleider bijgestaan door een assistent-archeoloog (in eerste instantie Jolan De Kempeneer en voor de laatste week Katleen Couchez) en door een veldassistent (Wim Vanrolleghem en occasioneel ook Harry Bonnarens). Inhoudelijke en organisatorische afwegingen geschiedden in overleg met Wouter De Maeyer.

3.1.2.7 BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL

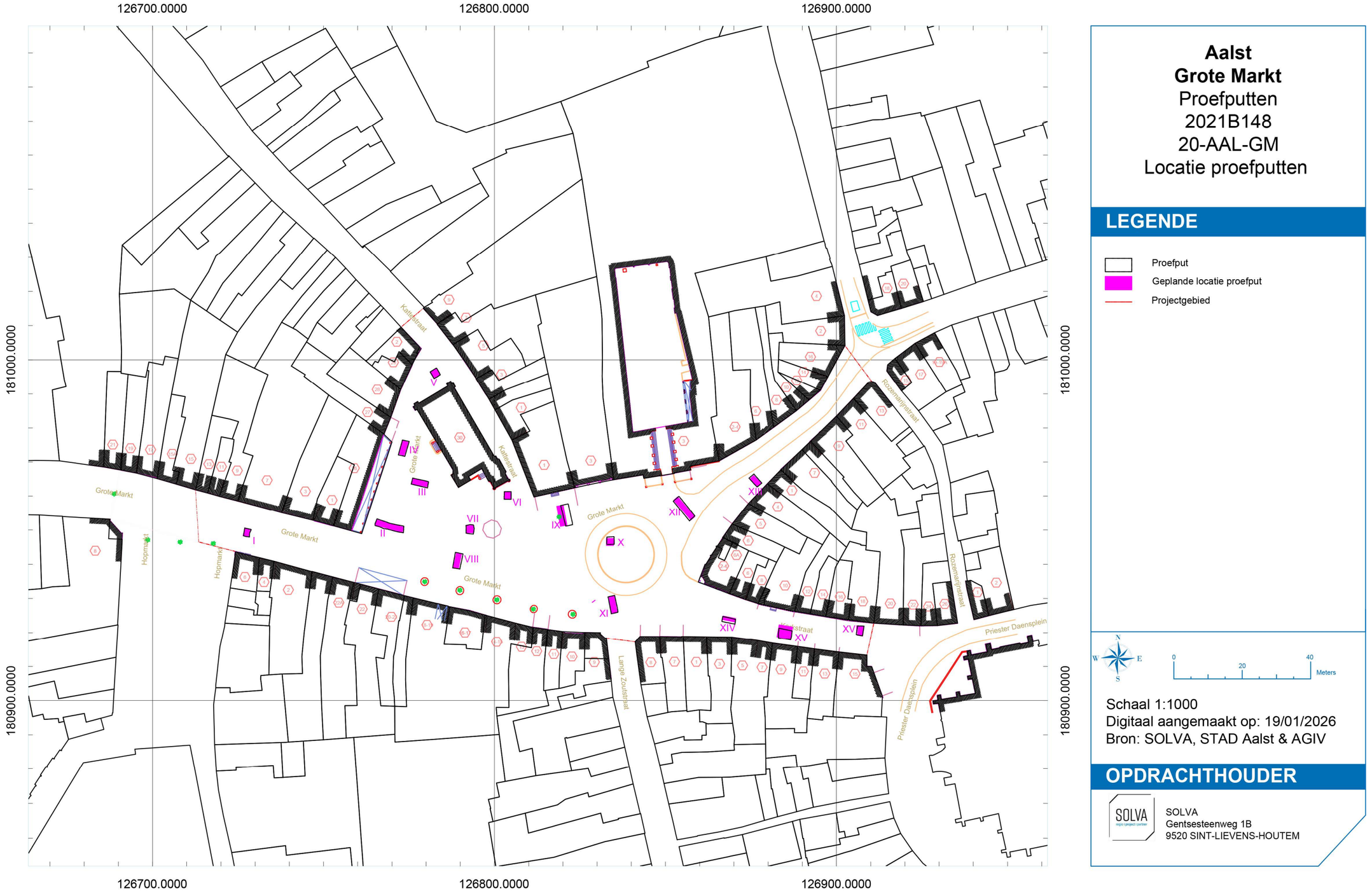
De afgraving gebeurde met een graafmachine van 25 ton met een platte bak van 200 cm breed. De foto's zijn genomen met een Panasonic DMC-FZ300. Overzichts- en spoorfoto's werden voorzien van een noordpijl, schaallat of jalon en fotobordje waarop steeds de projectcode 20-AAL-GM/2021B148 werd aangeduid. De vondsten zijn per laag gerecupereerd en in vondstenzakjes gestoken. Deze werden vervolgens onmiddellijk voorzien van een uniek volgnummer (= vondstnummer). Het digitaal inmeten van

de sporen en het bepalen van de hoogte van het terrein en de afgegraven niveaus (in TAW) werden gedaan met een GPS-toestel (Trimble R6 GNSS). De sporen werden beschreven in de SOLVA-Archeologiedatabank met behulp van een tablet met een *Filemaker 15 go app*. Het intekenen van coupes en profielen gebeurde op waterbestendig millimeterpapier. De tekeningen werden nadien ingescand en een selectie gedigitaliseerd in functie van het rapport.

3.1.2.8 BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEK EN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE

Omwille van de aanwezigheid van een boom ter hoogte van proefput IX werd deze 1,5 m meer in oostelijke richting aangelegd dan oorspronkelijk voorzien. Het aantreffen van een recente verstoring (riolering) over de volledige oppervlakte van proefput XIV maakte een uitbreiding van deze put in zuidelijke richting noodzakelijk, terwijl het aantreffen van dezelfde riolering in het noordelijke deel van proefput XV leidde tot het inkorten van deze proefput in noordelijke richting.

Verder werd er niet afgeweken van de strategie, methodiek of technieken zoals beschreven in de toelatingsaanvraag met ID 748.

Figuur 38: plan met de geplande proefputten en de uiteindelijke locatie ervan

3.1.2.9 ZONES WAAR BEHOUD IN SITU GEBEURDE

Niet van toepassing.

3.1.2.10 DE ASPECTEN WAARVOOR ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEWONNEN

Niet van toepassing.

3.1.2.11 DE ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD GEVRAAGD

Niet van toepassing.

3.2 ASSESSMENTRAPPORT

3.2.1 BESCHRIJVING VAN DE AARDKUNDIGE OPBOUW VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED

Het projectgebied is gelegen in de archeologische zone 'Historische stadskern van Aalst' en heeft reeds honderden jaren intense antropogene activiteiten gekend. Het projectgebied is momenteel in gebruik als marktplein en straten en is bijgevolg verhard. Daarom zijn er ook geen volledig intacte bodemprofielen meer bewaard gebleven. Er is steeds een deel van het bodemprofiel verdwenen, wat een impact heeft op de verwachting ten aanzien van antropogene activiteiten die zich enkel op het loopniveau hebben afgespeeld (zoals bv. steentijdsites).

Op een aantal plaatsen zijn er onder de huidige verharding en de hiermee gepaard gaande nivelleringslagen oude, onverharde wegniveaus teruggevonden. Deze worden gekenmerkt door een zeer donkere tot zwarte kleur en zijn zeer humeus ten gevolge van een langdurige accumulatie van organisch materiaal. Deze wegniveaus dekten in sommige gevallen een oude, prestedelijke akkerlaag af die zich bovenop de onverstoorde moederbodem bevond. Deze laag is gevormd door het telkens opnieuw bewerken van de A-horizont voorafgaand aan de stedelijke bewoning. Bij een aantal proefputten kon er tussen de humeuze wegniveaus en de oudere akkerlaag tevens een E-horizont herkend worden. Dit is een uitspoelingslaag van de bovenliggende humusrijke laag.

In totaal zijn er 29 profielen geregistreerd, verspreid over 16 werkputten. Omdat bijna alle profielen enkel antropogene pakketten tonen, zijn deze slechts in beperkte mate relevant voor de beschrijving van de aardkundige opbouw van het projectgebied. Omwille van de grote verschillen (onder andere inzake bewaringsgraad) van het bodemprofiel tussen de verschillende proefputten, worden de afzonderlijke profielen besproken per zone in functie van de globale stratigrafische opbouw (zie hoofdstuk 3.2.2.1).

3.2.2 ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN

3.2.2.1 BESCHRIJVING VAN DE GLOBALE STRATIGRAFISCHE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

De stratigrafische opbouw van de archeologische site vertoont sterke verschillen afhankelijk van de specifieke locatie.

Voor proefput 1, die zich op de hoek met de Hopmarkt bevindt, is er sprake van een pleinbedekking en opmaaklaag van 30 tot 40 cm (met een diepte van 13,14 tot 13,04 m TAW). Onder deze pleinbedekking is in de noordelijke helft van de proefput de uitgraving van de huidige riolering zichtbaar. Aan zuidelijke zijde bevindt zich een opeenvolging van archeologische lagen met daaronder, op een diepte van ca. 125 cm onder het huidige loopvlak (ca. 12,20 m TAW), een vermoedelijke Bt-horizont. De onverstoorde moederbodem of C-horizont komt tevoorschijn op een diepte van ongeveer 130 cm onder het huidige loopvlak (ca. 12,15 m TAW).

Foto 13: Profiel 1AB in proefput 1.

In proefput 2, gelegen voor de zuidelijke hoek van de Borse van Amsterdam, is er sprake van een ongeveer 40 cm dikke verharding en onderliggend ophogingspakket (tot een diepte van ca. 13,45 m TAW). Onmiddellijk hieronder werden over de gehele sleuf restanten van het 14de- tot 17de-eeuwse Vleeshuis en de omliggende bewoning aangetroffen, alsook enkele recente verstoringen in de vorm van leiding- en rioleringssleuven. Omdat het in deze fase van het onderzoek niet wenselijk was de aanwezige archeologische sporen verder te verstoren en de aanwezigheid van puinrijke lagen en muurresten een boring onmogelijk maakten, kon de diepte van de onverstoorde moederbodem niet achterhaald worden.

Proefput 3, eveneens gelegen voor de Borse van Amsterdam, bevatte een verharding en onderliggend funderingspakket van ca. 30 tot 40 cm dik (tot een diepte van ca. 13,60 tot 13,50 m TAW). Hieronder kwamen recente verstoringen en archeologische lagen tevoorschijn en deze werden geregistreerd tot een maximale diepte van ongeveer 12,40 m TAW. Op deze diepte werd de ongestoorde moederbodem niet bereikt.

In proefput 4, dat zich voor de noordelijke hoek van de Borse van Amsterdam bevindt, is de bestaande verharding en de onderliggende fundering ca. 40 tot 50 cm dik (tot een diepte van ca. 13,65 tot 13,55 m TAW). Hieronder zijn opvallend veel verstoringen aanwezig, maar in de noordoostelijke hoek van de proefput kon verder verdiept worden tot een diepte van ongeveer 2,15 m ten opzichte van het loopvlak. In deze hoek is er sprake van een opeenvolging van archeologische lagen die sterk afhellen in noordelijke richting. Hierdoor werd de ongestoorde moederbodem aan de zuidelijke zijde van de verdiepte zone bereikt op een diepte van ca. 1,3 m (ca. 12,75 m TAW), terwijl dit in de noordelijke hoek van de put slechts op een diepte van ca. 2,1 m (ca. 12 m TAW) het geval is.

Foto 14: Profiel 2AB in proefput 4

Proefput 5 achter het Belfort vertoont een ca. 30 tot 45 cm dikke verharding met fundering (tot een diepte van ca. 13,45 tot 13,35 m TAW). Hieronder kwamen enkele recente verstoringen en archeologische lagen tevoorschijn. Op een diepte van ca. 1,45 m ten opzichte van het huidige loopvlak (ca. 12,35 m TAW) werd de onverstoorde moederbodem geregistreerd. Op deze diepte werden wel nog archeologische sporen aangetroffen.

Foto 15: Profiel 1AB in proefput 5

Proefput 6 is te situeren ter hoogte van de voorkant van het belfort, voor de ingang van het gebiedshuisje. In deze put is er sprake van een ca. 40 cm dikke verharding met fundering (tot een diepte van ca. 13,75 m TAW). Onder de verharding bleek deze proefput grotendeels verstoord door recente leiding- en afvoersleuven. Slechts op 2 plaatsen konden nog archeologische lagen geregistreerd worden en dit tot een diepte van ca. 1,10 m onder het huidige loopvlak (ca. 13,05 m TAW). De onverstoorde moederbodem werd in deze put niet bereikt.

Ook voor proefput 7, ten westen van het standbeeld van Dirk Martens, geldt dat er een ca. 40 cm dikke verharding met fundering is (tot een diepte van ca. 13,75 m TAW). Daaronder bevindt zich een pakket van archeologische lagen die vanaf een diepte van ca. 80 cm onder het huidige loopvlak (ca. 13,30 m TAW) gereduceerd zijn. Door middel van een boring werd op een diepte van ca. 3 m ten opzichte van het loopvlak (ca. 11,10 m TAW) de onverstoorde moederbodem aangetroffen. Ook deze vertoont sterke oxidoreductieverschijnselen.

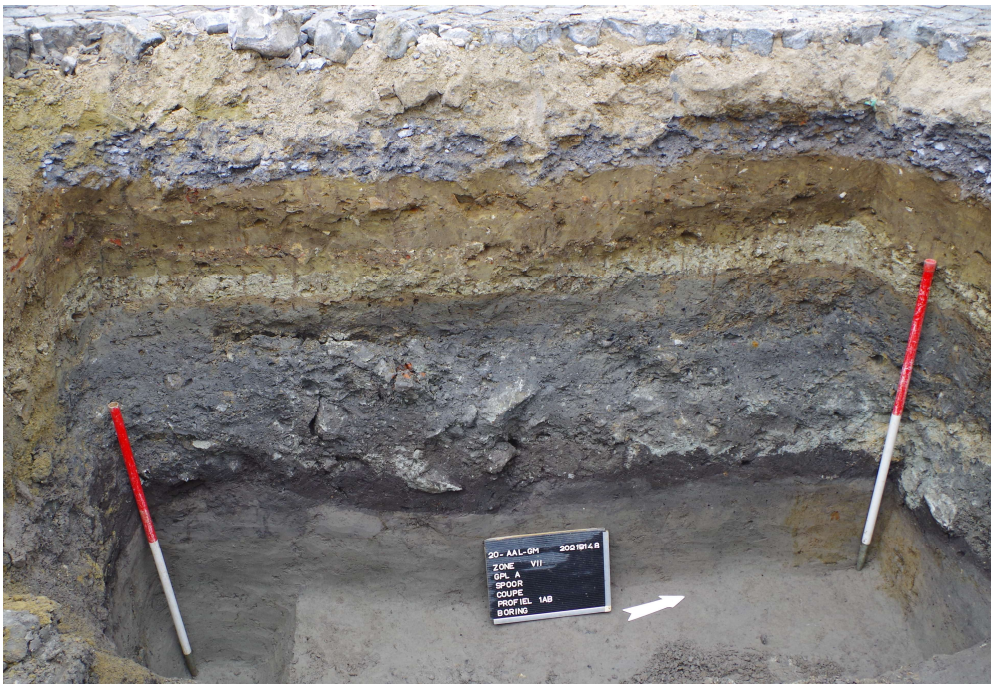

Foto 16: profiel 1AB in proefput 7 met duidelijke reductieverschijnselen.

Proefput 8 is slechts 6 m ten zuiden van proefput 7 gelegen en vertoont een ca. 35 tot 40 cm dikke verharding met fundering (tot een diepte van ca. 13,55 tot 13,50 m TAW). In het noordelijke deel van de put kon onder de pleinverharding een grote recente uitgraving herkend worden, waarvan de diepte niet achterhaald werd . Centraal in de put werd nog een andere leiding aangetroffen, maar de uitgraving hiervoor beperkte zich tot een diepte van ca. 85 cm onder het huidige loopniveau (ca. 13,05 m TAW). In de rest van de proefput werd een goed bewaard pakket van antropogene lagen geregistreerd en op een diepte van ca. 1,4 m ten opzichte van het huidige loopvlak (ca. 12,5 m TAW) kon plaatselijk de onverstoorde moederbodem herkend worden.

Voor de voormalige herberg ‘de Graaf van Egmont’, op de hoek met de Kattestraat, is proefput 9 gesitueerd. Hier is er sprake van een 30 tot 35 cm dikke verharding met fundering (tot een diepte van ca 13,55 tot 13,50 m TAW). Aan noordelijke en zuidelijke zijde is de bodem verstoord door recente leidingsleuven, doch centraal in de put konden over een lengte van ongeveer 4 m nog archeologische lagen geregistreerd worden. Op een diepte van ca. 1,8 m ten opzichte van het huidige loopvlak (ca. 12,05 m TAW kwam de onverstoorde moederbodem tevoorschijn.

Foto 17: profiel 1AB in proefput 9

Gelegen ter hoogte van een soort groenzone in de vorm van een rondpunt op de Grote Markt, is proefput 10 de enige put waarbij er geen verharding aanwezig is. In plaats van kasseien in een betonfundering is er hier dan ook een ca. 40 tot 45 cm dik pakket teelaarde aanwezig (tot ca. 13,70 à 13,65 m TAW). Hieronder bevindt zich een opeenvolging van archeologische pakketten die tot een diepte van ongeveer 2 m onder het huidige loopvlak (ca. 12,30 m TAW) konden geregistreerd worden. Op deze diepte werd de onverstoorde moederbodem niet aangetroffen.

Foto 18: profiel 1AB in proefput 10

Voor proefput 11, gelegen op de Grote markt ter hoogte van de Lange Zoutstraat, is er sprake van een ca. 40 cm dikke pleinbedekking met fundering (tot een diepte van ca. 13,40 m TAW). Daaronder bevinden zich tal van recente uitgravingen en opvullingen die verband houden met de aanleg van leidingen. De eerste archeologische niveaus konden bijgevolg slechts op een diepte van ca. 60 cm onder het huidige loopvlak (ca. 13,20 m TAW) vastgesteld worden. De hoge verstoringsgraad in de put zorgde ervoor dat slechts over een beperkte oppervlakte verder kon worden uitgegraven. Toch lijkt het er op dat op een diepte van ca.

1,35 m onder het huidige loopniveau (ca. 12,42 m TAW) de onverstoorde moederbodem werd aangetroffen. Op dit niveau werden wel nog archeologische sporen aangetroffen.

Foto 19: profiel 1AB in proefput 11

Proefput 12 is de laatste proefput die op de Grote markt werd aangelegd en is gelegen voor de ingang van het voormalige Stadhuis. Het pleinniveau helt er sterk af in zuidoostelijke richting, gaande van 13,75 m TAW aan noordwestelijke zijde tot 13,5 m TAW aan zuidoostelijke zijde. In deze put is er sprake van een ca. 35 tot 40 cm dikke verharding met beton (tot een diepte van ca. 13,35 m TAW aan noordwestelijke zijde en ca. 13,1 m TAW aan zuidoostelijke zijde). Aan de beide uiteinden van de proefput zijn de archeologische lagen verstoord door recente leidingen, doch in de rest van de sleuf kon een onverstoord archeologisch pakket geregistreerd worden en dit tot een diepte van ca. 1,35 m ten opzichte van het huidige loopvlak (ca. 12,25 m TAW). Op dit niveau werd de onverstoorde moederbodem aangetroffen.

Foto 20: profiel 2AB in proefput 12

De enige proefput in de Molenstraat, proefput 13, toonde aan dat de bodem hier grotendeels verstoord is. Nochtans bleek de huidige verharding en bijhorende fundering hier net minimaal, met een dikte van ca. 25 cm (tot een diepte van ca. 13,35 m TAW). Op een diepte van ca. 50 cm onder het huidige loopniveau (ca. 13,1 m TAW) konden enkele, grotendeels verstoorde, archeologische sporen geregistreerd worden en dit

tot een diepte van ca. 80 cm onder het loopniveau (ca. 12,8 m TAW). Op dit niveau werd vermoedelijk de onverstoorde moederbodem aangetroffen.[37]

Proefput 14 is de eerste proefput in de Kerkstraat en is gelegen voor het terras van de voormalige fastfoodzaak 'Ellis Gourmet Burger' met huisnummer 3. De put vertoont een pleinbedekking met fundering van ca. 40 tot 45 cm (tot een diepte van ca. 13,45 tot 13,4 m TAW). Hieronder bevinden zich enkele leidingsleuven, maar ook een pakket van archeologische lagen dat tot een diepte van ca. 2 m onder het huidige loopvlak kon geregistreerd worden (ca. 11,85 m TAW). Een boring op het diepste punt van de proefput toonde aan dat de archeologische lagen nog minstens 1 m dieper aanwezig waren (tot een totale diepte van 3 m onder het loopvlak of 10,85 m TAW).[38] Op deze diepte werd de onverstoorde moederbodem nog niet bereikt.

Ongeveer 14 m verder in oostelijke richting in de Kerkstraat is proefput 15 gesitueerd. Ook hier is er sprake van een verharding en bijhorende fundering en dit met een dikte van ca. 50 cm (tot ca. 13,65 m TAW). Ook in deze put zijn onder de verharding tal van recente verstoringen aanwezig, maar er konden nog archeologische sporen herkend worden. De archeologische lagen konden tot een diepte van ca. 2,2 m (of ca. 11,9 m TAW) geregistreerd worden. Op een diepte van ca. 1,95 m (ca. 12,15 m TAW) kwam de onverstoorde moederbodem plaatselijk tevoorschijn.

Proefput 16 vormt de laatste proefput en deze is aan het einde van de Kerkstraat, in de richting van de Sint-Martinuskerk, ter hoogte van huisnummer 18 gelokaliseerd. Er is sprake van een ca. 35 tot 40 cm dikke verharding met fundering (tot ca. 14 m tot 13,95 m TAW). Ook hier is de proefput grotendeels ingenomen door recente verstoringen. De eerste archeologische sporen manifesteren zich vanaf een diepte van ca. 45 cm onder het loopvlak (ca. 13,9 m TAW) en konden tot een diepte van ca. 2,2 m (ca. 12,2 m TAW) geregistreerd worden. Op deze diepte werd de moederbodem nog niet bereikt.

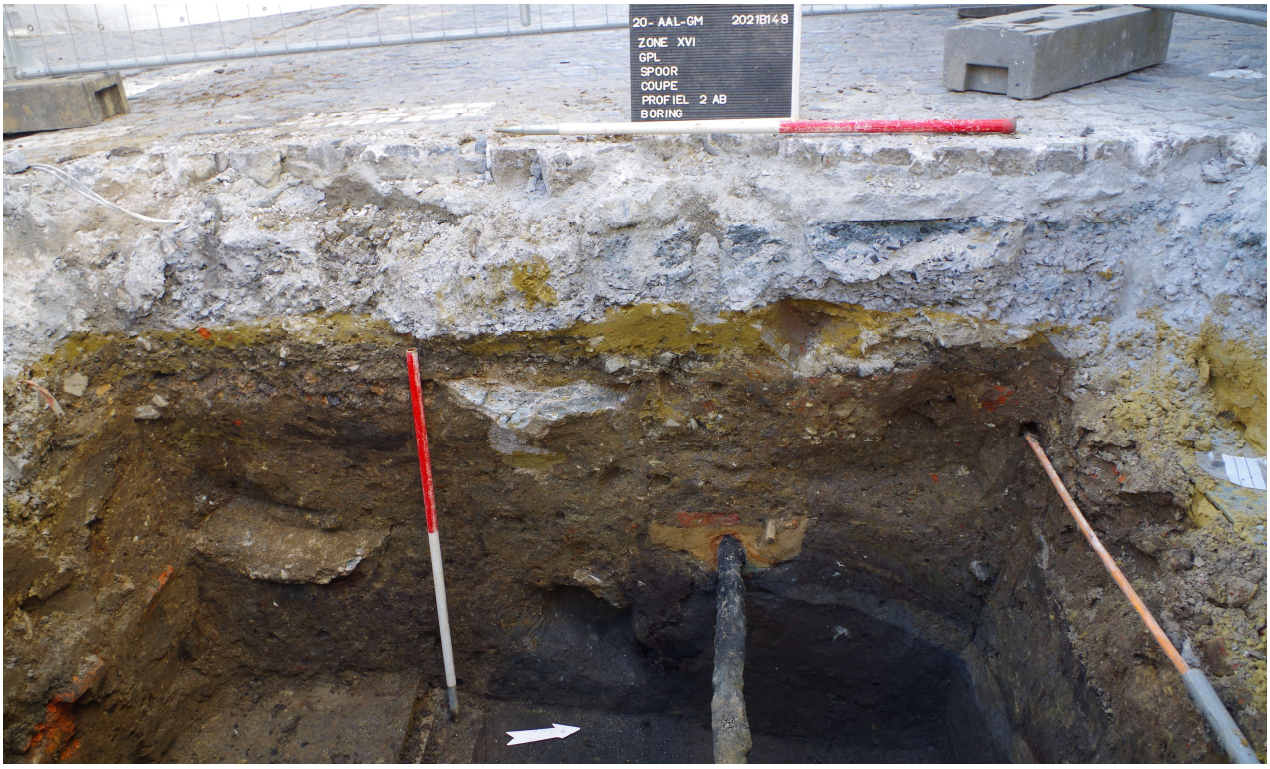

Foto 21: profiel 2AB in proefput 16

37 Gezien de zeer beperkte oppervlakte kan dit niet met zekerheid gesteld worden.
38 De boring was beperkt tot deze diepte omwille van inspoeling.

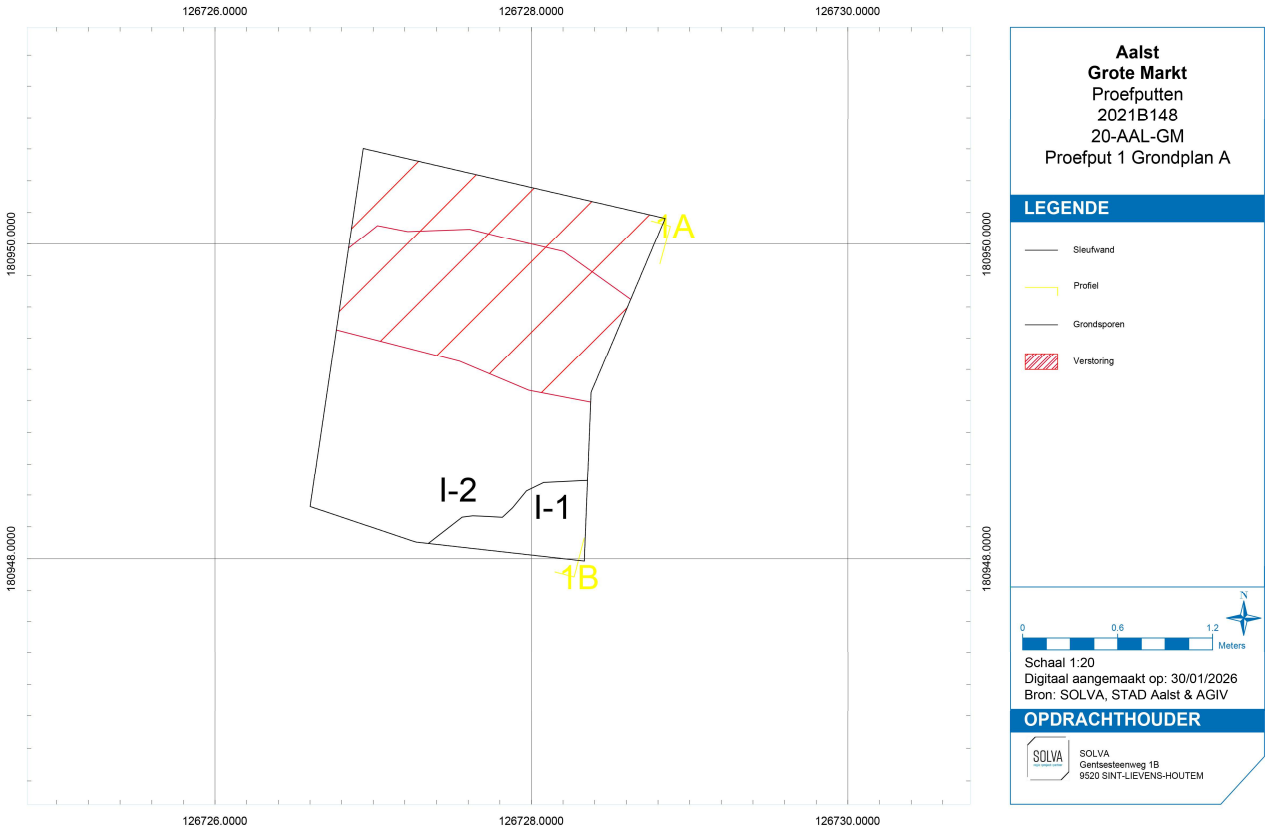
3.2.2.2 BESCHRIJVING VAN HET SPORENBESTAND

3.2.2.2.1 INLEIDING

Hieronder worden de verschillende sporen per proefput besproken. Gezien de grote ruimtelijke spreiding van de putten en de uiteenlopende historische achtergrond ervan, kunnen er niet steeds verbanden over de proefputten heen gelegd worden.

3.2.2.2.2 PROEPFUT 1

Proefput 1 bevindt zich op de hoek van de Grote Markt met de Hopmarkt. Op basis van de bureaustudie is deze proefput te situeren binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en bevindt deze zich bovendien ter hoogte van de handelsroute Brugge-Keulen, die voert vanaf de Nieuwstraat, over de Grote Markt, naar de Kerkstraat en verder naar een oversteekplaats over de Dender.

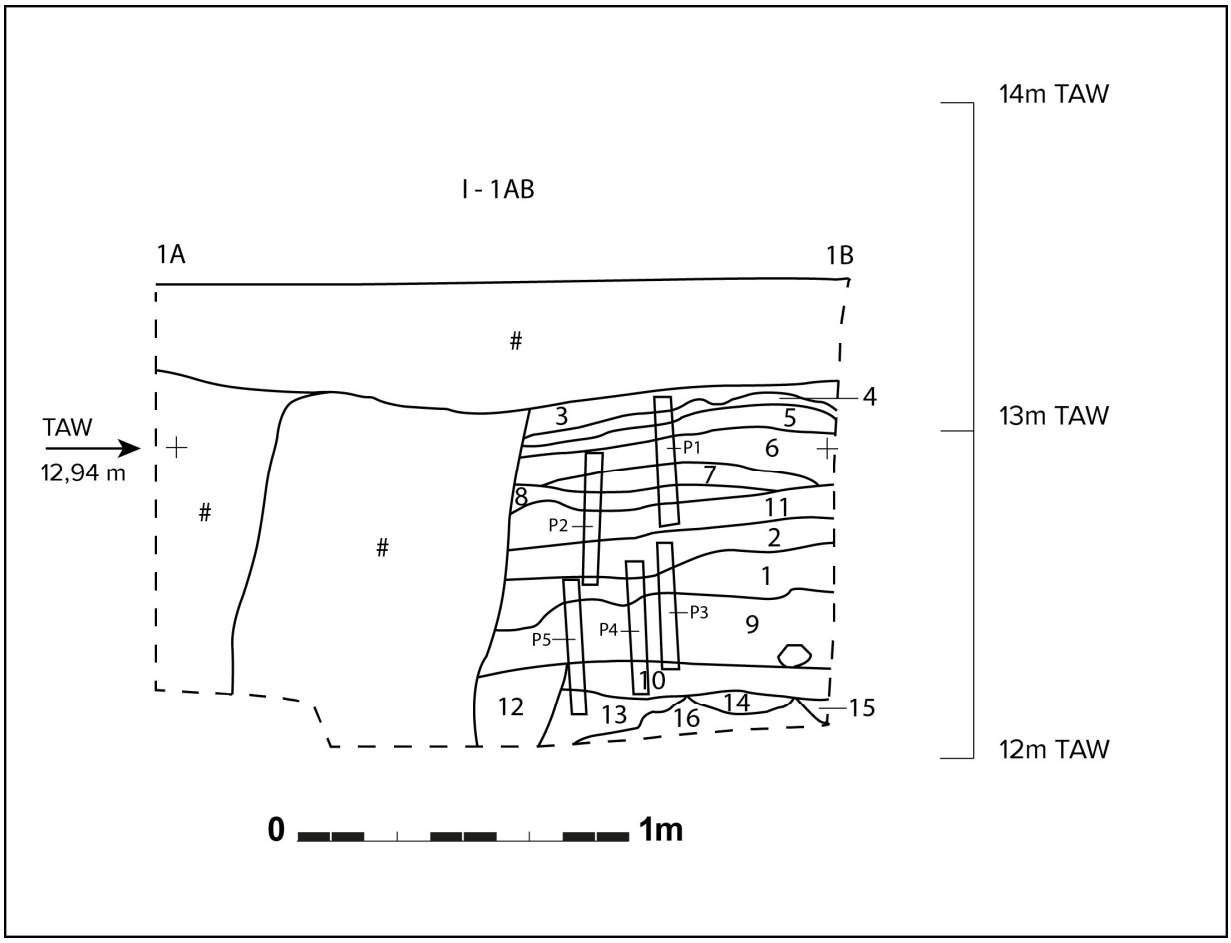

Figuur 39: grondplan A in proefput 1

Het noordelijke deel van de proefput wordt volledig ingenomen door recente verstoringen die in verband te brengen zijn met de aanleg van de grote riolering in 1978 (cfr. Supra) en met een meer recente heruitgraving (mogelijke herstelling van de riolering). In het zuidelijke deel van de put kon een opeenvolging van gecompacteerde archeologische lagen herkend worden die allen lijken te kunnen gelinkt worden aan een gebruik van de zone als straat of plein (zie figuur 40, profiel 1AB). Onder de pleinbedekking bevindt zich een opeenvolging van opmaak- en nivellerings- of ophogingslagen die op basis van de aard van de vulling in de postmiddeleeuwen lijken te situeren[39]. Er konden echter geen vondsten gerecupereerd worden om deze datering te staven. Op de zandige opmaaklaag I-5 zal oorspronkelijk een verharding aanwezig geweest zijn, wellicht in de vorm van kasseien, die de huidige verharding voorafgaat. Onder deze lagen is een opeenvolging van sterk gereduceerde en vrij gecompacteerde lagen aanwezig, waarbij de

39 Het betreft de sporen met spoornummers I-3, I-4, I-5, I-6 en I-7.

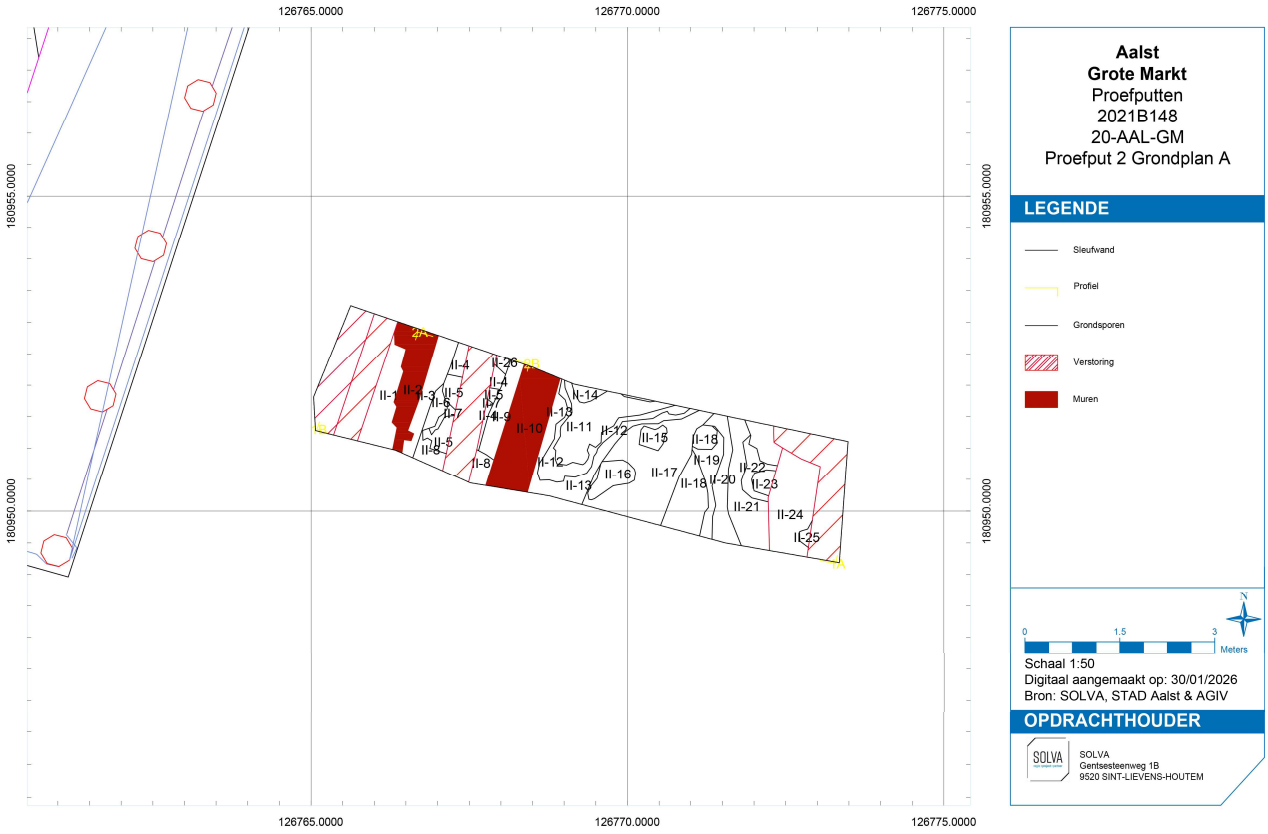
bovenste laag mogelijk in gebruik geweest is als wegdek (I-8: vrij donkere, humeuze laag met takjes en twijgjes) en de onderliggende lagen (I-11, I-2 en I-1) voorlopig een interpretatie als ophogingslagen kregen. Ook uit deze lagen konden geen dateerbare vondsten gerecupereerd worden. Hieronder kon een vrij dikke (20 tot 25 cm) zwarte humeuze laag herkend worden (I-9). Deze is ontstaan door een accumulatie van organisch afval en dit wellicht door een langdurig gebruik als weg. Het pakket dekt nog een andere, minder humeuze laag af (I-10) en deze kan wellicht als het oudst bewaarde wegdek beschouwd worden. In deze laag kon voorts een gedeeltelijk bewaarde uitgraving herkend worden (I-12) die een voorlopige interpretatie als kuil kreeg, maar waarvan niet uit te sluiten valt dat het een gracht was die de weg begrensde. Ook uit deze oudste lagen konden geen dateerbare vondsten gerecupereerd worden. Om deze reden werden verschillende houtskoolstalen gerecupereerd en werden de lagen uitvoerig bemonsterd door middel van pollenstalen en natte stalen. In een volgende fase van het onderzoek kunnen deze stalen hopelijk een goede datering en beter inzicht in de totstandkoming van het stratigrafisch pakket opleveren.

Figuur 40: Proefiel 1AB in proefput 1

3.2.2.2.3 PROEFPUT 2

Proefput 2 is gelegen ten oosten van de hoek van de Borse van Amsterdam en is op basis van de bureaustudie te situeren ter hoogte van de middeleeuwse woonblok met het Vleeshuis en aanpalende woningen die in 1629 werden afgebroken. De proefput bleek aan westelijke zijde verstoord door de aanleg van de zogenaamde 'interstoom': een kanaal van de stoomcentrale die in de tweede helft van de 20ste eeuw de stad van stoomenergie voorzag. Aan oostelijke zijde kon de uitgraving voor de aanleg van de riolering geregistreerd worden.

Figuur 41: grondplan A in proefput 2

Tussen bovengenoemde verstoringen werden daadwerkelijk bewoningssporen aangetroffen. Deze zijn wellicht te linken aan het Vleeshuis, doch dit kon niet met zekerheid vastgesteld worden. Tegen de uitgraving voor de interstoom (en er gedeeltelijk door uitgebroken) werden de restanten van een keldergewelf herkend.[40] De insteek van dit gewelf kon op basis van 4 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk en een bodemfragment in steengoed met engobe/zoutglazuur in de 14de tot de 16de eeuw gedateerd worden. Parallel aan dit gewelf en op een afstand van 1,45 m in oostelijke richting bevindt zich een funderingsmuur.[41] Tussen de muur en het gewelf werden nog enkele leidingen gegraven, net als de muren met een noord-zuid oriëntatie. Desondanks kon hier een stratigrafie geregistreerd worden met van jong naar oud: een bakstenen vloerrestant (II-33) met onderliggende opmaaklaag (II-34), ophogingslagen (II-35 en II-36), een restant van een lemen vloerniveau (II-37), een lemen ophogings- of opmaaklaag (II-4) en een lemen vloerniveau (II-8) dat plaatselijk sporen van intense in situ verbranding vertoont (zie figuur 42, profiel 1AB). Deze in situ verbranding wijst mogelijk op de nabijheid van een haard, doch deze werd niet aangetroffen in de proefput.

40 Muur II-2, opgebouwd uit tegels en bakstenen met formaten 25,5/26x12/12,5x6/6,5 en een vrij zandige kalkmortel.
41 Muur II-10: opgebouwd uit brokken baksteen, kalksteen en kalkzandsteen en eveneens met een vrij zandige kalkmortel.

Foto 22: Zicht op het westelijke deel van proefput 2 met keldergewelf II-2, funderingsmuur II-10 en het lemen vloerniveau II-8 met plaatselijk sterke in situ verbranding.

Ten oosten van de funderingsmuur werd een andere lemen vloer aangetroffen (II-11), ditmaal zonder verbrandingssporen. Onder deze vloer en de hiermee gepaard gaande opmaaklaag (II-12) bevinden zich enkele lagen (II-13, II-17 en II-18) waarvan de precieze aard voorlopig onduidelijk is. Laag II-13 kan op basis van 1 scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk vrij ruim in de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw gedateerd worden. Laag II-17 kon echter iets preciezer gedateerd worden in het vierde kwart van de 12de tot de 14de eeuw.[42] In deze lagen lijken ook enkele kuiltjes te zijn uitgegraven (II-14, II-16 en II-15), waarbij II-16 op basis van 4 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk eveneens in de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw geplaatst kan worden.

42 Datering op basis van 2 scherven in grijs lokaal gedraaid aardewerk, waarvan 1 bodemfragment met uitgeknepen standring en 1 randfragmentje.

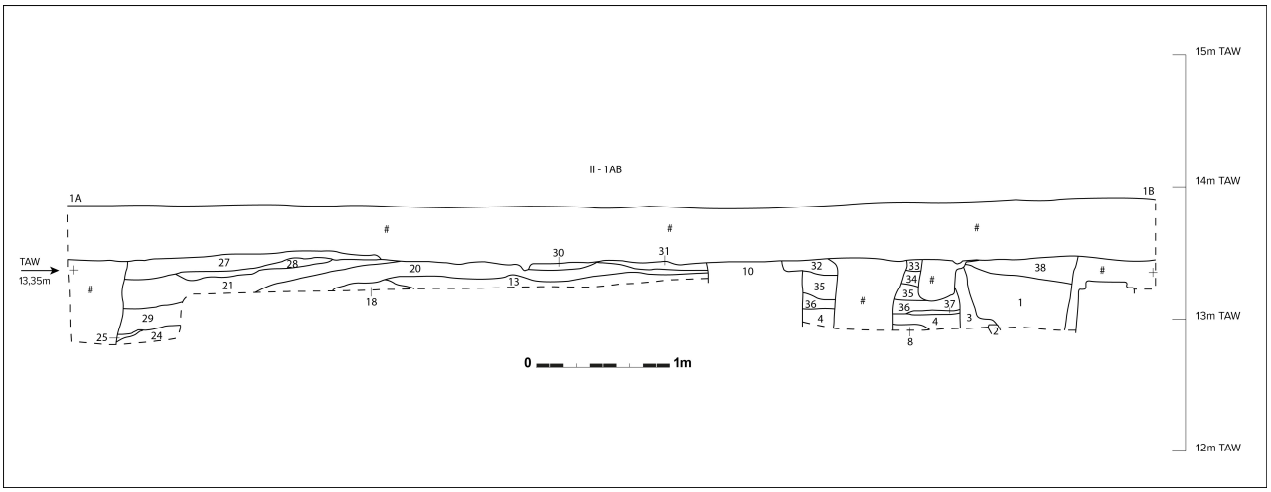

Foto 23: Zicht op het oostelijke deel van proefput 2 met onder andere funderingsmuur II-10 en lemen vloerrestant II-11

Op basis van profiel 1AB is duidelijk dat de voorlopig niet nader gedefinieerde lagen II-13 en II-18 afgedekt en in oostelijke richting vergraven worden door lagen II-20 en II-21, waarbij laatstgenoemde op basis van 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, 1 fragment van een vetvanger met sliblijnen, duimindrukken en groeflijnversiering en 1 scherf steengoed met engobe/zoutglazuur in de 14de eeuw te dateren is. Hieruit kan geconcludeerd worden dat bovengenoemde lagen ten oosten van funderingsmuur II-10[43] eveneens niet jonger dan de 14de eeuw dateren.

Aan oostelijke zijde, ter hoogte van de uitgraving voor de riolering, werd de proefput ca. 40 cm dieper uitgegraven. Hierbij kwam onder de 14de-eeuwse lagen II-21 en II-20 een laagje met in situ verbranding (II-25) te voorschijn. Mogelijk is ook dit een restant van een lemen vloertje. Het onderliggende pakket (II-24) kan op basis van 1 scherf in grijs lokaal gedraaid aardewerk en zijn stratigrafische positie in de tweede helft van de 11de tot de 14de eeuw gedateerd worden.

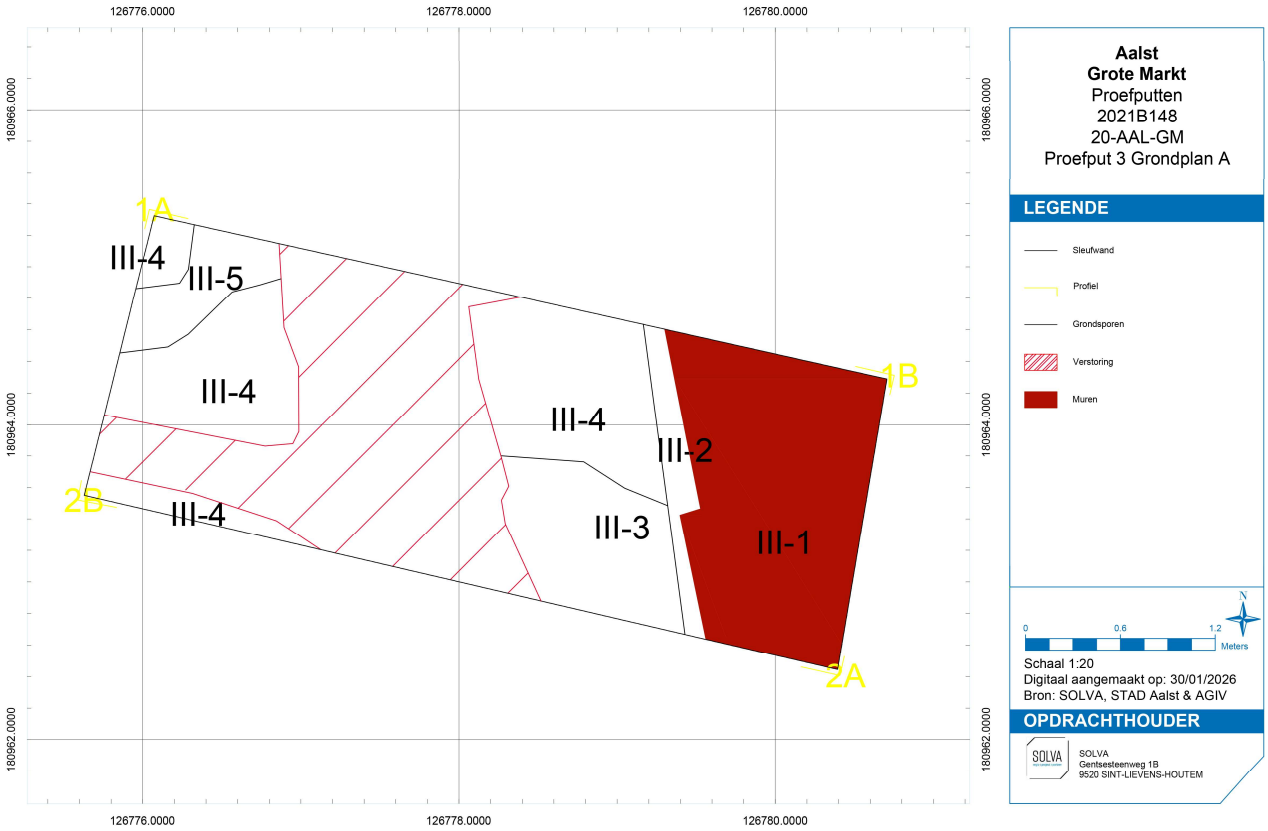
43 Het betreft lemen vloer II-11, opmaaklaag II-12, lagen II-13, II-17 en II-18 en kuiltjes II-14, II-16 en II-15.

Figuur 42: Profiel 1AB in proefput 2

3.2.2.2.4 PROEFPUT 3

Deze proefput is centraal gelegen tussen de Borse van Amsterdam en de zuidwestelijke hoek van het Belfort. Op basis van de bureaustudie werden hier eveneens sporen van het Vleeshuis of de aanpalende bewoning verwacht.

Figuur 43: grondplan A in proefput 3

Bij het afgraven van de proefput werd snel duidelijk dat er zich nagenoeg centraal in de put een recente verstoring bevindt met een noordwest-zuidoost oriëntatie en een breedte van ongeveer 1,3 m. Deze

verstoring vertoont bovendien een kleine aftakking richting de Borse van Amsterdam. Vermoedelijk betreft het de riolering die dus iets oostelijker gelegen is dan oorspronkelijk verwacht werd. Aan oostelijke zijde in de put werd een massieve bakstenen constructie blootgelegd.[44] Deze constructie vormt samen met kuil III-5 aan westelijke zijde de meest recente sporen in deze put. Ondanks het ontbreken van dateerbare vondsten zijn deze sporen op basis van de baksteenformaten en de aard van de vullingen eerder in de postmiddeleeuwen/ subrecente periode te situeren en zijn ze niet in verband te brengen met de bewoning die hier tot 1629 aanwezig was. De bakstenen constructie betreft een cisterne of watertank.[45]

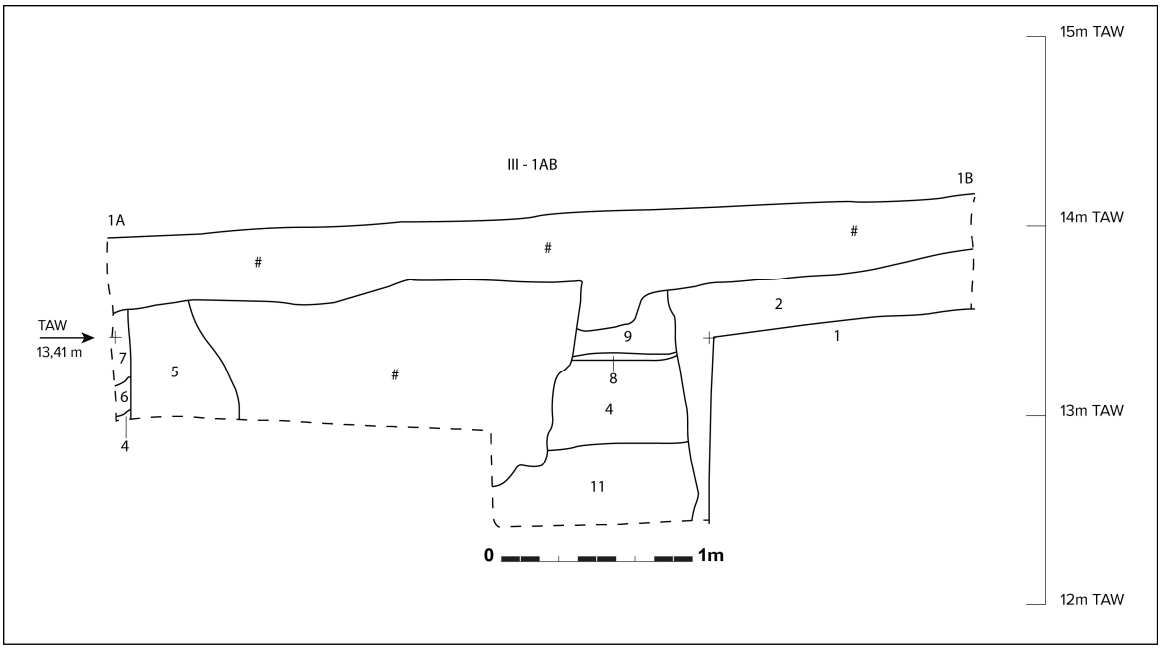

Foto 24: Zicht op grondplan A in proefput 3

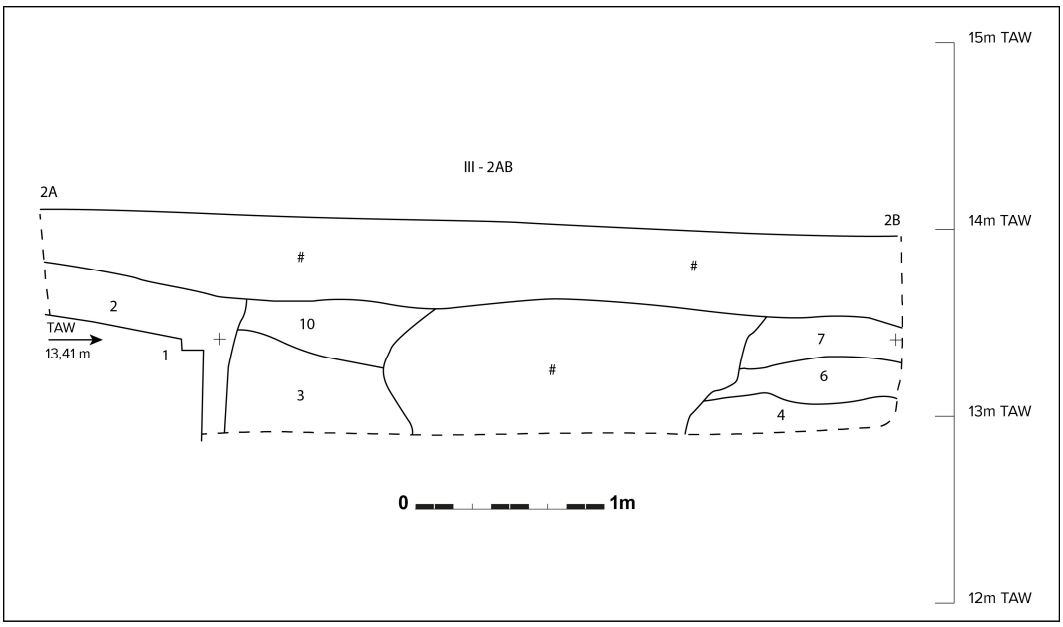
De overige aangetroffen archeologische sporen in deze proefput zijn een kuil (III-3) en niet nader gedefinieerde lagen die allen niet in verband te brengen zijn met bewoning maar die wel dateren uit dezelfde periode als het afgebroken woonblok. Eén van de recentste lagen, III-9, dateert op basis van 4 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een teilrand, in de tweede helft van de 13de tot de 14de

44 III-1 met baksteenformaten 21,5x10/10,5x5,5/6 en een harde asmortel.
45 Vertoont sterke gelijkenissen met een cisterne aangetroffen op het binnenplein van de Pupillensite (huidige Utopiabibliotheek) tijdens de opgravingen in 2016. Deze cisterne is ook weergegeven op het ontwerpplan van de stad.

eeuw.[46] Laag III-7, kuil III-3 en de stratigrafisch oudste laag III-11 kunnen allen op basis van het gerecupereerde aardewerk niet fijner dan de tweede helft 11de tot de 16de eeuw gedateerd worden[47], maar zijn dus wellicht eveneens 14de-eeuws of ouder.

Figuur 44: Profiel 1AB in proefput 3

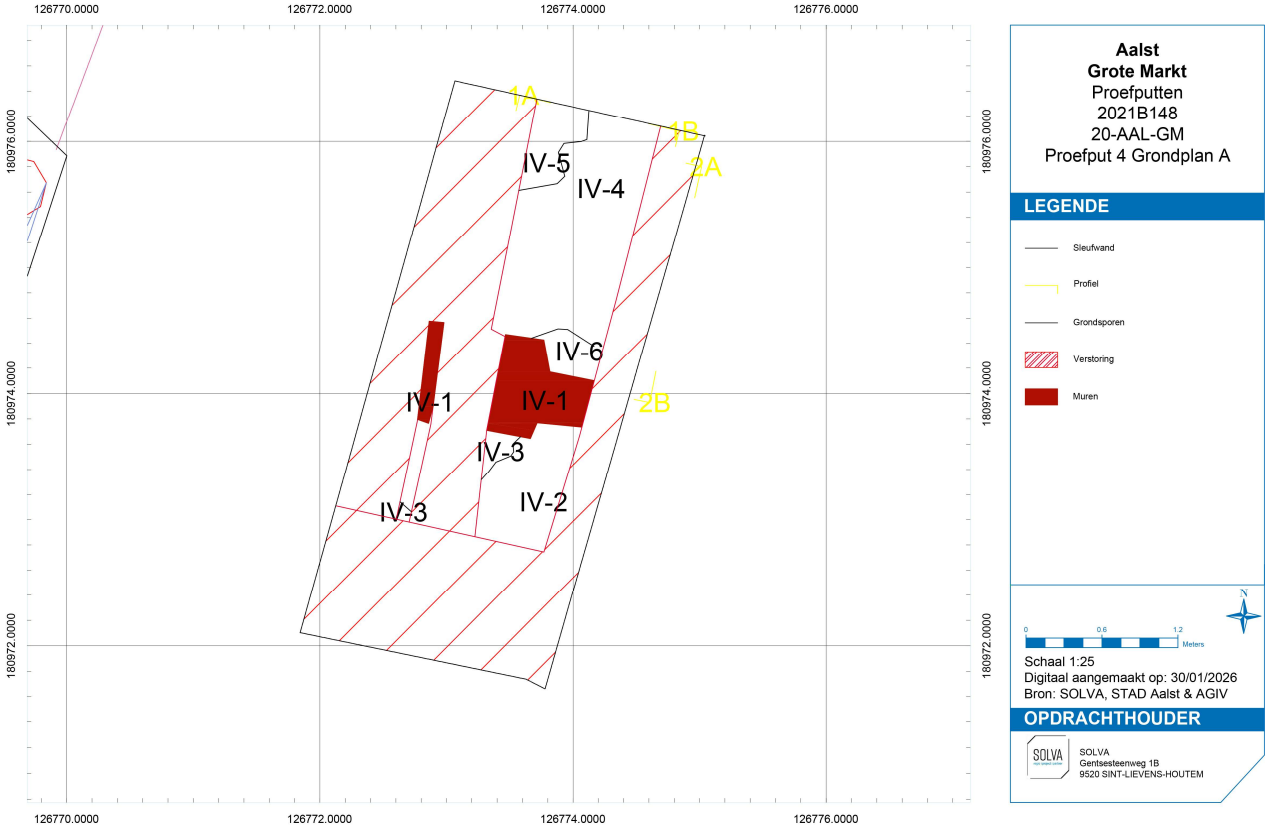

Figuur 45: Profiel 2AB in proefput 3

46 Teilrand type A172; bron: De Groote & Moens, 2018, p 142-147.
47 III-7 op basis van 7 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, III-3 op basis van 4 scherven grijs lokaal gedraaid waaronder 1 standvin en III-11 op basis van slechts 1 scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk.

3.2.2.2.5 PROEFPUT 4

Ook in proefput 4, die zich vóór de noordelijke hoek van de Borse van Amsterdam bevindt, zijn op basis van de bureaustudie restanten van de in 1629 afgebroken woonblok met het Vleeshuis en aanpalende woningen te verwachten. Het onderzoek van deze put maakte duidelijk dat er zich verschillende recente verstoringen in de vorm van nutsleidingen bevinden, maar dat er onder deze verstoringen nog archeologisch bodemarchief aanwezig is.

Figuur 46: Grondplan A in proefput 4

Centraal in de put kon een slecht en ondiep bewaard muurrestant geregistreerd worden[48] dat vermoedelijk kan gelinkt worden aan het middeleeuwse woonblok. Enkele puinrijke lagen[49] en de tussenliggende ophogings- of nivelleringslagen[50] in het noordelijke profiel 1AB (figuur 47) zijn wellicht ook met deze bewoningsfase in verband te brengen. Er konden echter geen dateerbare vondsten gerecupereerd worden die deze stelling zouden kunnen bevestigen.

48 Muur IV-1 met baksteenformaten 22,5/23,5/26x10,5/11x5/6 cm en een zandige kalkmortel.
49 IV-8 en IV-11.
50 IV-9 en IV-10.

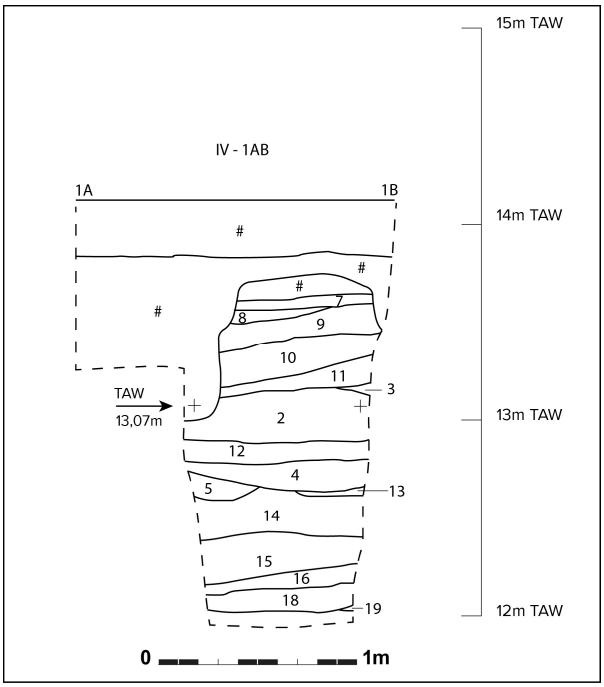

Foto 25: Zicht op het zuidelijke deel van proefput 4 met muur IV-1

Onder de restanten van de bewoningsfase bevindt zich een 20 tot 30 cm dikke laag (IV-2) die op basis van het gerecupereerde aardewerk in de 14de eeuw dateert.[51] De dunne, puinrijke laag daaronder dateert iets ruimer tussen het laatste kwart van de 12de en de 14de eeuw.[52] Beide lagen lijken geïnterpreteerd te kunnen worden als het bouwrijp maken van de ruimte, waarbij een voorheen afhellend terrein min of meer recht gemaakt werd. Onder deze lagen bevindt zich immers een pakket van vrij gecompacteerde antropogene lagen die afhellen in noordelijke richting en die eerder lijken te wijzen op een gebruik als open ruimte of als weg (zie figuur 47: profiel 1AB).

Laag IV-4 is een eerder homogeen, donkergrijs pakket met overwegend houtskoolinclusies dat op basis van een scherf vroeg-rood en 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk in de tweede helft van de 12de tot de 14de eeuw dateert. Laag IV-14 is een sterk gelijkaardig pakket dat op basis van 1 scherf vroeg-rood en 3 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk (waaronder 1 fragment met groeflijnen) een datering tussen de tweede helft van de 11de tot de 14de eeuw kreeg. Tussen beide lagen werd een laagje of kuiltje geregistreerd met een vulling van geelbruine leem en brokjes en brokken verbrande leem (IV-5), alsook een lensje met eveneens verbrande leem fragmenten en houtskoolbrokjes (IV-13). Onder laag IV-14 bevindt zich een laag die sterk gelijkend is aan IV-5: een leempakket met brokken verbrande leem (IV-15). Dit leempakket dekt een zwarte humeuze laag af (IV-16) die net als in proefput 1 wellicht ontstaan is door een accumulatie van organisch afval en dit wellicht door een langdurig gebruik als weg of loopniveau.

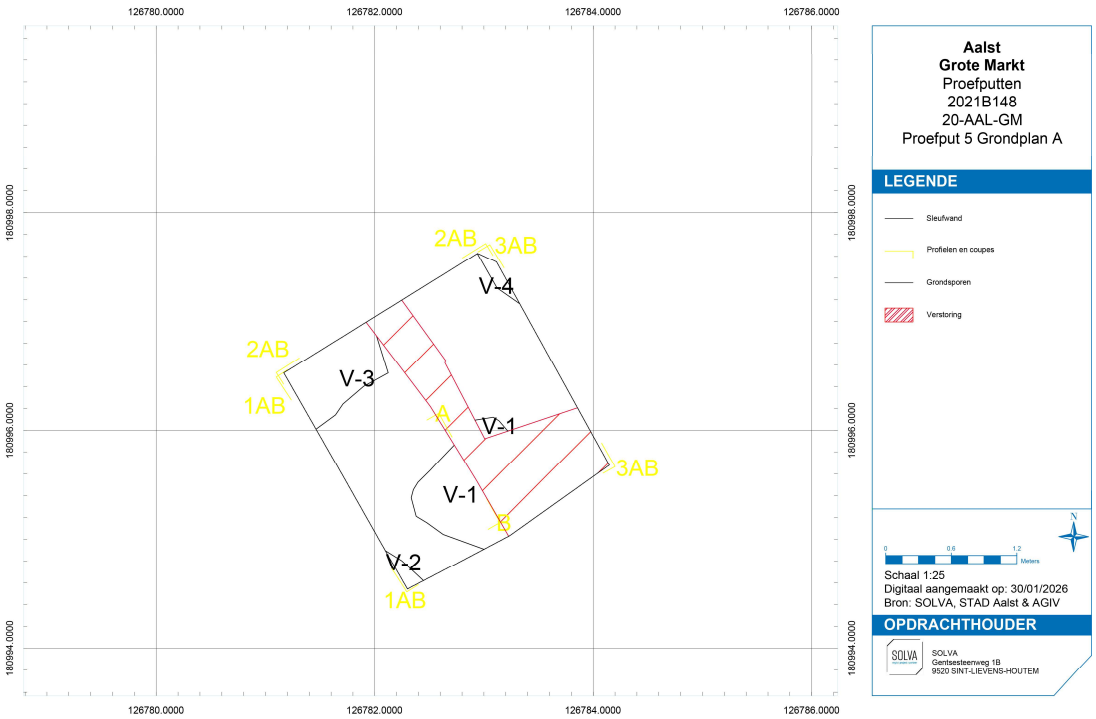
51 Datering op basis van 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een teilrand en 4 scherven vroeg-rood aardewerk.
52 Laag IV-12, datering op basis van 3 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder 1 worstoor en met bovenliggende laag IV-2 als terminus ante quem.

Figuur 47: Profiel 1AB in proefput 4

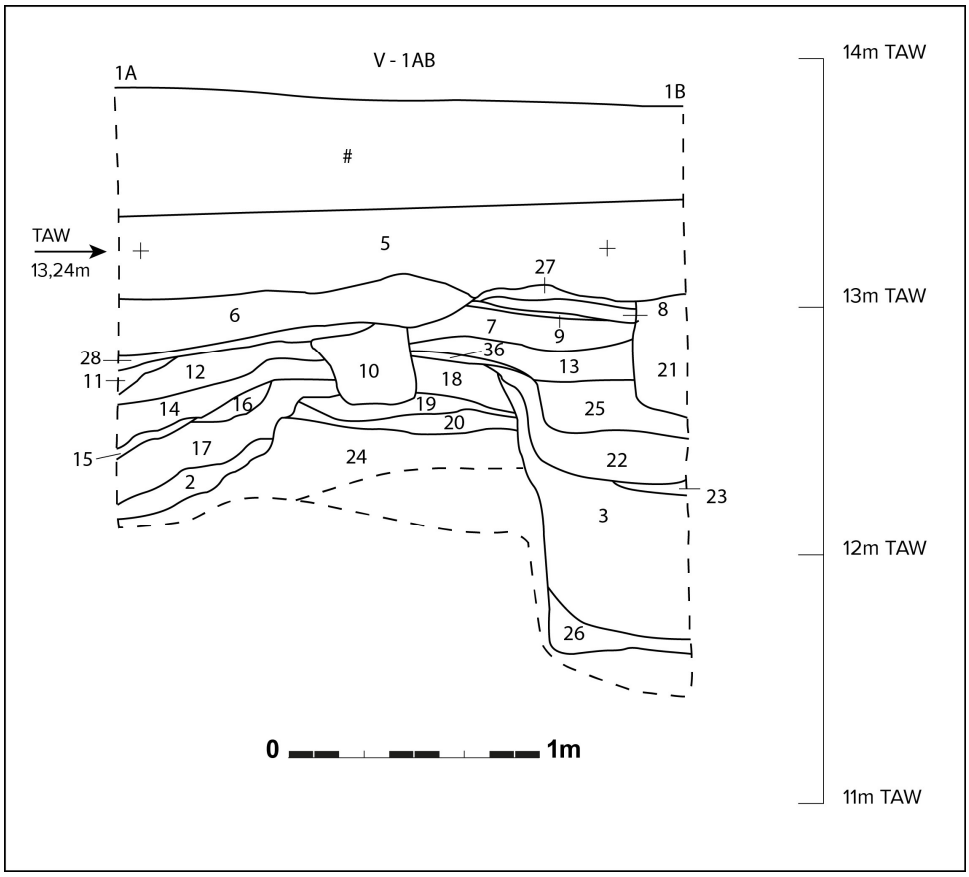
3.2.2.2.6 PROEFPUT 5

Proefput 5, gelegen achter het Belfort, bevindt zich op basis van de bureaustudie in een onbewoonde zone. Er konden derhalve weg- of marktniveaus verwacht worden.

Figuur 48: grondplan A in proefput 5

Centraal in de sleuf bevindt zich een recente verstoring met een noordwest-zuidoost oriëntatie, doch eronder zijn nog archeologische niveaus bewaard. Er werd een vrij complexe stratigrafie aangetroffen van niet minder dan 39 sporen.

Figuur 49: Profiel 1AB in proefput 5

Onder de huidige verharding en hiermee gepaard gaande funderings- en opmaaklaag, konden enkele ophogingslagen geregistreerd worden (zie figuur 49, profiel 1AB).[53] Deze dekken onder andere een opeenvolging van loop- of wegniveau's, een laag met brandafval en verschillende kuilen af.[54] Onderaan de stratigrafie kon hier en daar nog een oude akkerlaag herkend worden (V-24) die sterke gelijkenissen vertoont met de oudste akkerlagen aangetroffen tijdens het proefputtenonderzoek Oud-Stadhuis – Pupillensite en de opgraving op de Utopiasite.[55] Wellicht kan deze als prestedelijk beschouwd worden.

53 V-5 en V-29.
54 V-8 en V-14 werden geïnterpreteerd als oude loop- of wegniveau's, V-6 is een laag met brandafval en sporen van in situ verbranding, V-21, V-10, V-30+32, V-4+33+34, V-22+23+25 en V-3+26 zijn duidelijke kuilen.
55 Voor het proefputtenonderzoek zie Klinkenborg & Verbeke 2025; Het rapport van het onderzoek van de Utopiasite is nog in uitvoering.

Foto 26: Profiel 3AB in proefput 5 met aanduiding van de oude akkerlaag

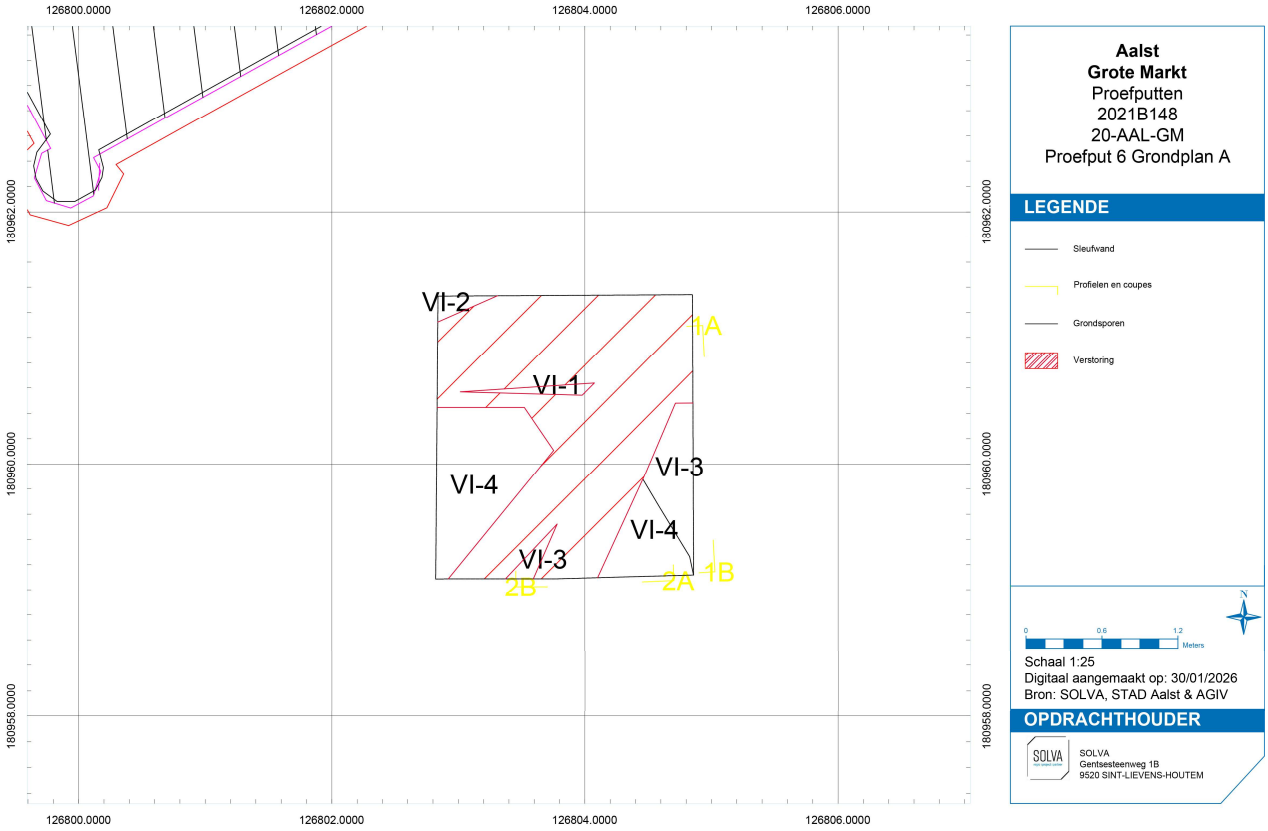
Er kon tijdens het vooronderzoek slechts een kleine hoeveelheid dateerbare vondsten gerecupereerd worden, waardoor slechts 3 kuilen en 1 ophogingslaag een vrij ruime datering kregen. De ophogingslaag V-5 kreeg op basis van 3 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een scherf met duimindruk van een standvin of een geknepen standring, een datering in de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw. De kuilen V-1 en V-2+17 kregen beiden dezelfde datering en dit op basis van telkens 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk. Kuil V-4+33+34 bevatte 1 scherf rood lokaal gedraaid aardewerk en kreeg hierdoor een datering in het laatste kwart van de 12de tot de 16de eeuw.

Foto 27: Grondplan A in proefput 5

3.2.2.2.7 PROEFPUT 6

Deze proefput is gelegen voor de ingang van het gebiedshuisje (de zuidoostelijke uitbouw aan het belfort) en op basis van de bureaustudie werden hier weg- of marktniveau's verwacht. De proefput blijkt grotendeels verstoord door verschillende nutsleidingen en afvoerbuizen.

Figuur 50: grondplan A in proefput 6

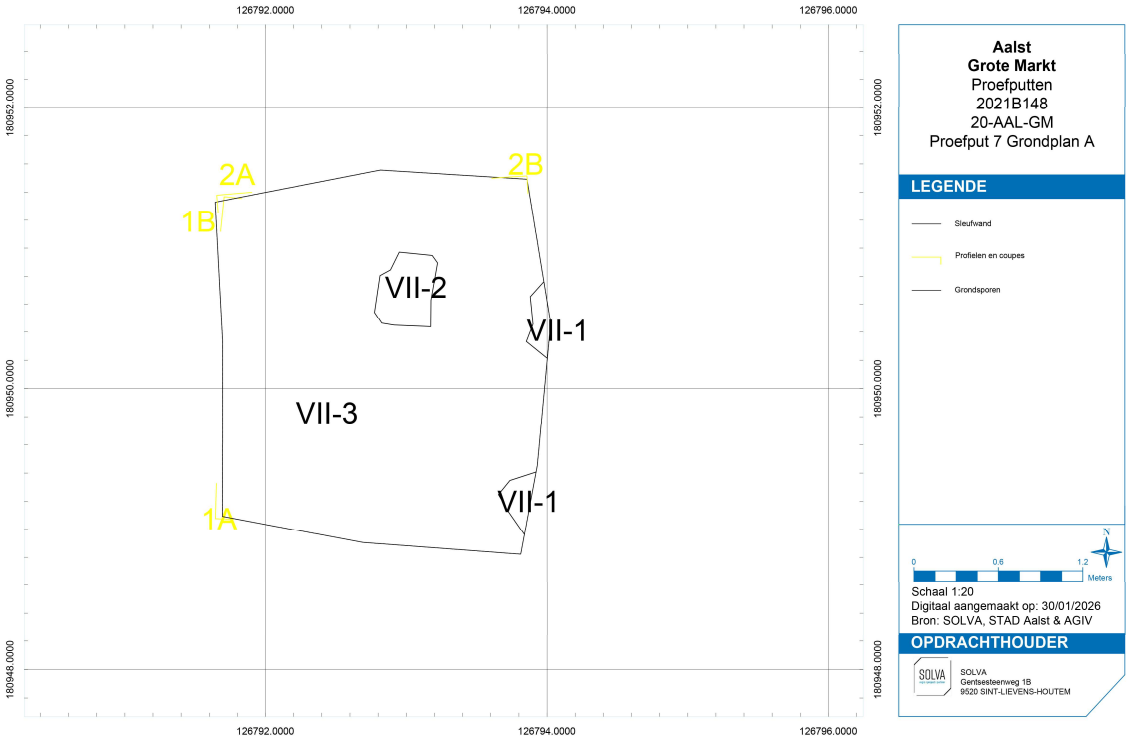
Op een aantal plaatsen konden tussen de verstoringen nog archeologische lagen geregistreerd worden. Enkel in de zuidoostelijke hoek van de put kon plaatselijk verder verdiept worden. Hierbij kwam een opeenvolging van 6 niet nader gedefinieerde lagen tevoorschijn. De bovenste lagen zijn wellicht eerder als ophogingslagen te interpreteren, de onderliggende lagen zijn eerder puinrijk. Door deze puinrijke lagen was het niet mogelijk om door middel van boringen te peilen naar de diepte van de onverstoorde moederbodem. De lagen bevatten bovendien zeer weinig dateerbaar materiaal: enkel uit VI-1 kon een worstoor in grijs lokaal gedraaid aardewerk gerecupereerd worden, wat een datering in het laatste kwart van de 12de tot de 15de eeuw opleverde.

Foto 28: profiel 2AB in proefput 6. In de linkerhoek is nog een intact archeologisch bodemprofiel zichtbaar

3.2.2.2.8 PROEFPUT 7

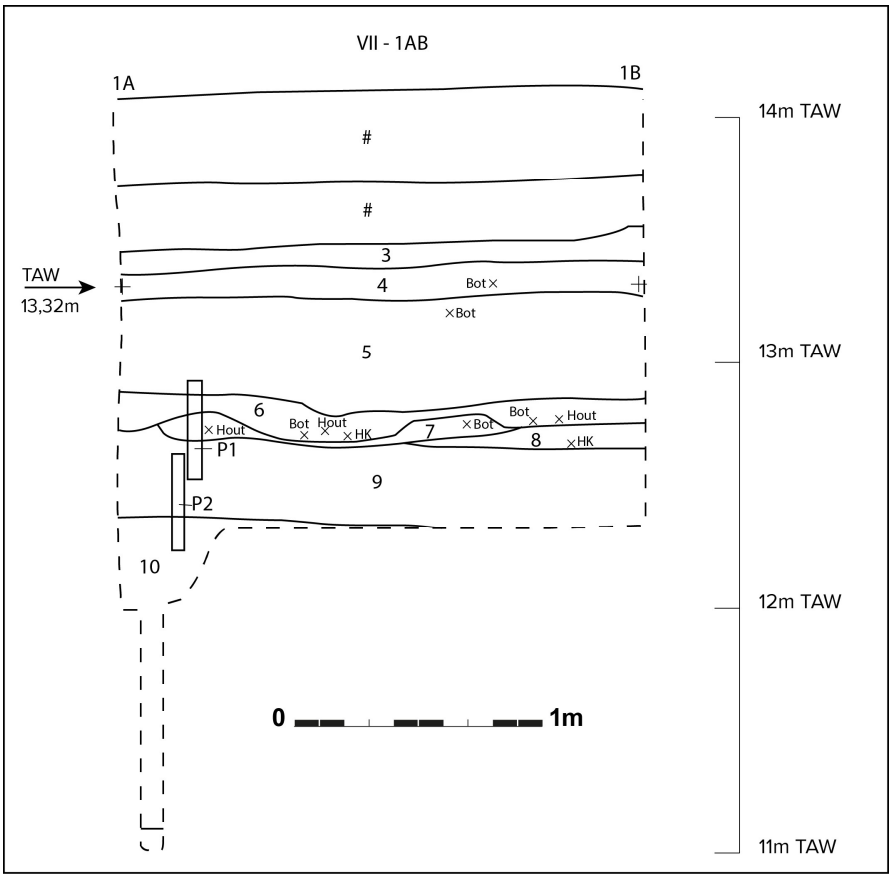
Proefput 7 is gelegen centraal op de Grote Markt, ten westen van het standbeeld van Dirk Martens. Op basis van de bureaustudie werden hier weg- of marktniveau's verwacht.

Figuur 51: grondplan A in proefput 7

Dit is de enige proefput binnen het onderzoek waar geen recente verstoringen werden aangetroffen. Onder de verharding en bijhorende fundering en een onderliggende opmaaklaag, bevindt zich een puinlaag (VII-3) die overwegend bestaat uit kalkzandsteenbrokken en die wellicht kan geïnterpreteerd worden als een weg- of marktniveau (zie figuur 52, profiel 1AB). Deze laag wordt voorafgegaan door een nivellerings- of ophogingslaag (VII-4) die vrij ruim in de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw te dateren is.[56] Hieronder werd een vrij dik en sterk puinig pakket geregistreerd (VII-5) dat naast baksteen, leisteen en ijzerzandsteen overwegend kalkzandsteen brokken bevat. Opvallend is dat de stratigrafie in deze put afwijkt (vooral wat betreft het dikke, puinrijke pakket) van deze van de omliggende putten. Mogelijk hebben we hier te maken met een groter spoor, waarbij de talrijke aanwezigheid van steenslag kan wijzen op een constructiespoor, bijvoorbeeld in relatie tot de bouw van het belfort. Doch dit kan in deze fase van het onderzoek niet met zekerheid vastgesteld worden. Onder dit pakket komt opnieuw (net als in proefputten 1 en 4) een zwarte humeuze laag tevoorschijn (VII-6) die ontstaan is door een accumulatie van organisch afval en dit wellicht door een langdurig gebruik als weg of loopniveau. Voorlopig kan deze laag gedateerd worden in de 13de tot de 16de eeuw.[57] De onderliggende lagen (VII-7 en VII-8) zijn mogelijk te beschouwen als een soort E-horizont of uitspoelingshorizont van de zwarte laag. Bovengenoemde lagen lijken allen te wijzen op een gebruik van de ruimte als weg of marktplein. Ze dekken een laag af die een voorlopige interpretatie als akkerlaag kreeg en die dus als prestedelijk kan beschouwd worden.[58] Het onderliggende pakket (VII-10) is op basis van de samenstelling moeilijk te onderscheiden van de onverstoorde moederbodem. Enkel de aanwezigheid van kleine houtskoolspikkels en het aantreffen van een scherf lokaal grijs aardewerk verraden de antropogene aard ervan.

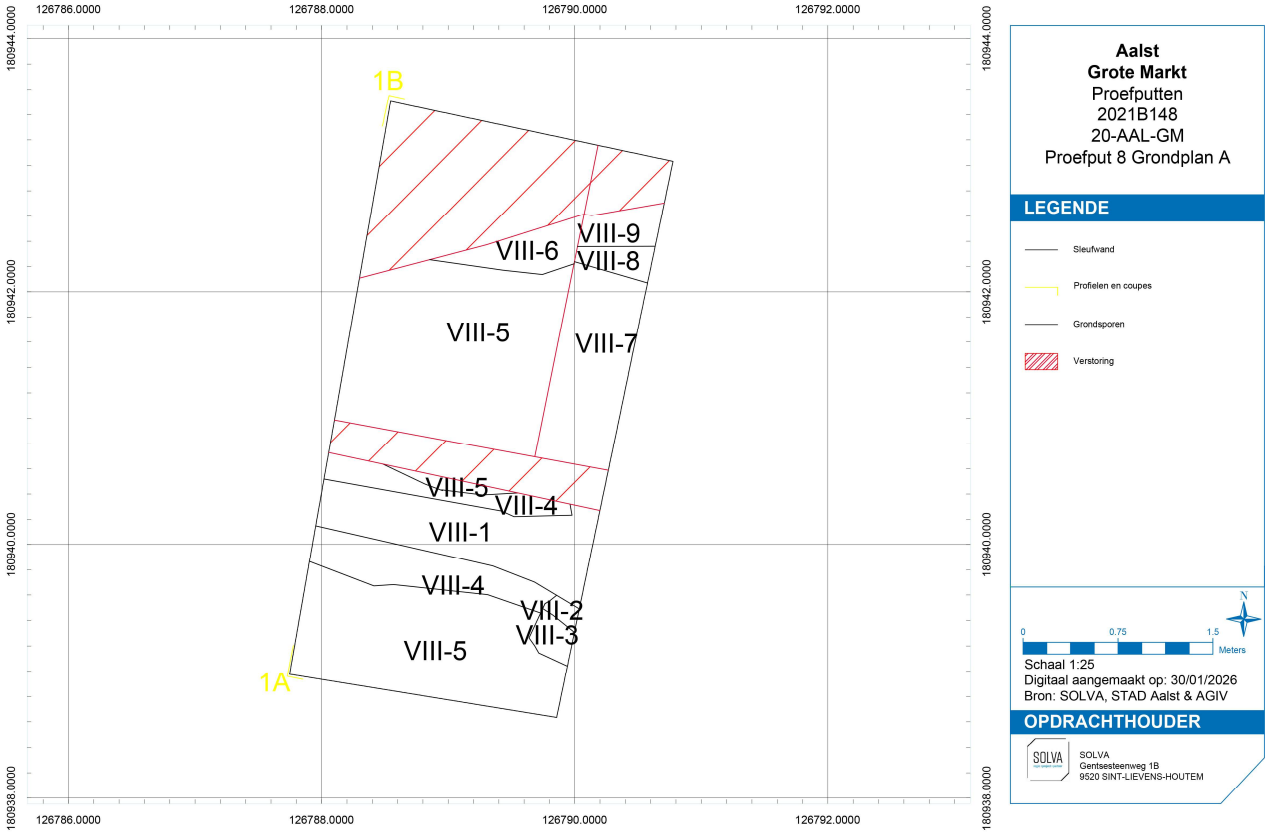
56 Datering op basis van 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk.
57 Datering op basis van 2 scherven rood hoogversierd en 3 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk.
58 De hoge reductiegraad bemoeilijkt een vergelijking van deze laag met andere oude akkerlagen die in de omgeving reeds werden vastgesteld.

Figuur 52: profiel 1AB in proefput 7

3.2.2.2.9 PROEFPUT 8

In proefput 8, gelegen 6 m ten zuiden van proefput 7 is op basis van de bureaustudie de oude handelsroute Brugge-Keulen te situeren en werden derhalve oude wegniveaus verwacht. Aan zuidelijke zijde werd bijkomend de rand van de uitgraving voor de riolering verwacht.

Figuur 53: Grondplan A in proefput 8

De uitgraving van de riolering kon aan zuidelijke zijde niet geattesteerd worden, doch aan noordelijke zijde werd een verstoring geregistreerd die op basis van de vulling sterk te vergelijken is met deze aangetroffen in proefput 1 (cfr. supra) en die een zuidwest-noordoostelijke oriëntatie lijkt te hebben. Mogelijk hebben we te maken met een aftakking van de grote riolering die een west-oost verloop van de Hopmarkt naar de Kerkstraat zou kennen.

De archeologische sporen die werden aangetroffen kunnen ruwweg in 3 categorieën ingedeeld worden. Bovenaan, onder de huidige pleinverharding en bijhorende fundering, is een pakket van nivelleringslagen, zandige opmaaklagen en puinige wegniveaus aangetroffen (zie figuur 54, profiel 1AB).[59] Deze zijn in verband te brengen met een periode waarin er sprake is van verharding en zijn wellicht te interpreteren als postmiddeleeuwse voorlopers van de huidige pleinbedekking. Daaronder volgt een pakket van nagenoeg zwarte, sterk humeuze lagen die wijzen op een langdurig gebruik als onverharde weg of marktplein.[60] Het aantreffen binnen deze lagen van een greppel (VIII-1) en het vermoeden van karrensporen in de begrenzingen van de lagen, lijken eerder te wijzen op een gebruik als weg en doen vermoeden dat we hier inderdaad te maken hebben met de handelsroute Brugge-Keulen. Onderaan deze zwarte lagen is een zeer harde, bleek grijze laag met onderaan een opvallende hoeveelheid ijzeraanrijking.[61] Mogelijk hebben we hier net als in proefput 7 te maken met een E-horizont of uitspoelingshorizont van de zwarte lagen. Eveneens net als in proefput 7 dekken bovengenoemde sporen een laag af die een voorlopige interpretatie als akkerlaag kreeg en die dus als prestedelijk kan beschouwd worden.[62]

59 Sporen VIII-10 tot en met VIII-19.
60 Sporen VIII-7 en VIII-20.
61 Spoor VIII-4.
62 Spoor VIII-5.

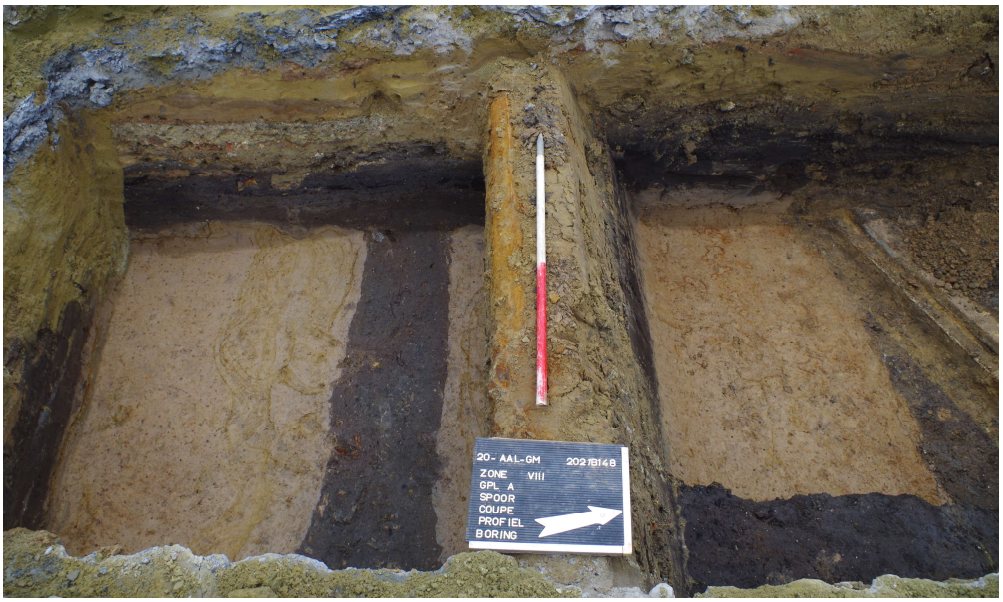
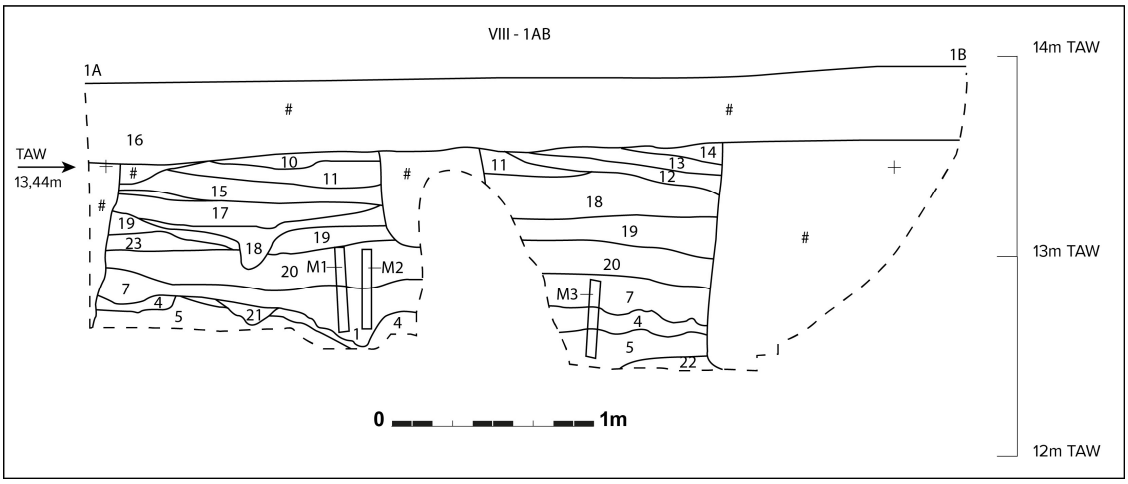

Foto 29: grondplan A in proefput 8 met aan de linkerzijde greppel VIII-1

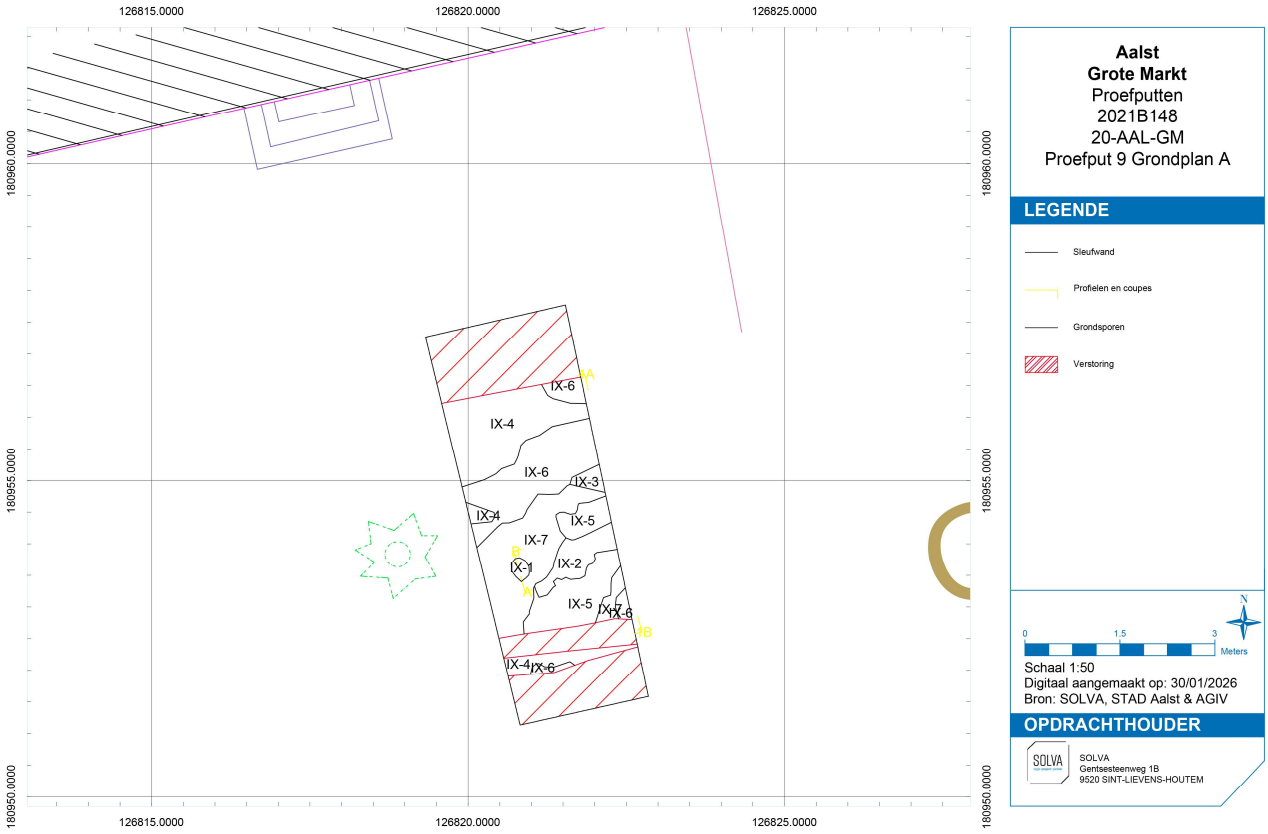
Net als in de vorige proefputten kon slechts een beperkte hoeveelheid vondsten gerecupereerd worden. De zwarte lagen VIII-7 en VIII-20 en de greppel VIII-1 vertoonden een opvallende hoeveelheid organisch materiaal, waaronder takjes en twijgjes. Daarnaast kon uit de greppel ook een bodemfragment met duimindruk en uitgeknepen standvoet in grijs lokaal gedraaid aardewerk gerecupereerd worden, samen met dierlijk bot en leder. Zwarte laag VIII-7 leverde dierlijk bot, metaal en 5 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk op. In de bovenliggende zwarte laag VIII-20 werden eveneens 5 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk aangetroffen, waaronder een fragment van een uitgeknepen standvoet met duimindrukken. Op basis hiervan kunnen deze sporen in het laatste kwart van de 12de tot de 15de eeuw gedateerd worden.

Figuur 54: profiel 1AB in proefput 8

3.2.2.2.10 PROEFPUT 9

Deze proefput is gelegen voor de voormalige herberg en huidige brasserie 'Graaf van Egmont', op de hoek van de Grote markt met de Kattestraat. Op basis van de bureaustudie konden hier restanten van het voormalige Gravensteen en sporen in verband met een gebruik als marktplaats verwacht worden.

Figuur 55: Grondplan A in proefput 9

Aan noordelijke en zuidelijke zijde bleek er sprake van een sterke verstoring van het bodemarchief ten gevolge van leidingsleuven. Elders in de sleuf werden nog enkele leidingen aangetroffen, doch deze uitgravingen waren eerder beperkt in omvang en diepte. Onmiddellijk onder de huidige verharding en bijhorende fundering bevonden zich restanten van zandige opmaaklagen en ophogings- of nivelleringslagen die wellicht te koppelen zijn aan de voorlopers van de huidige pleinbedekking (zie figuur 56, profiel 1AB).[63] Hieronder werden enkele sterk puinige lagen aangetroffen.[64] De bovenste puinlaag, IX-4, bevat zeer veel baksteen, kalkmortel en verbrande leem en wijst mogelijk op de afbraak van een woning op deze plaats of in de nabijheid. Het gerecupereerde aardewerk levert voor deze laag een datering in de 14de eeuw op.[65] De overige puinlagen waren nagenoeg uitsluitend opgebouwd uit kalkzandsteen en kalkmortel en kunnen eerder als verharde wegniveaus geïnterpreteerd worden. Een grijze leemlaag gelegen onmiddellijk onder deze wegniveaus bevatte voldoende aardewerk om een vrij precieze datering in het laatste kwart van de 13de eeuw op te leveren.[66] Op basis hiervan kan verondersteld worden dat de verharde wegniveaus uit het einde van de 13de tot de 14de eeuw dateren.

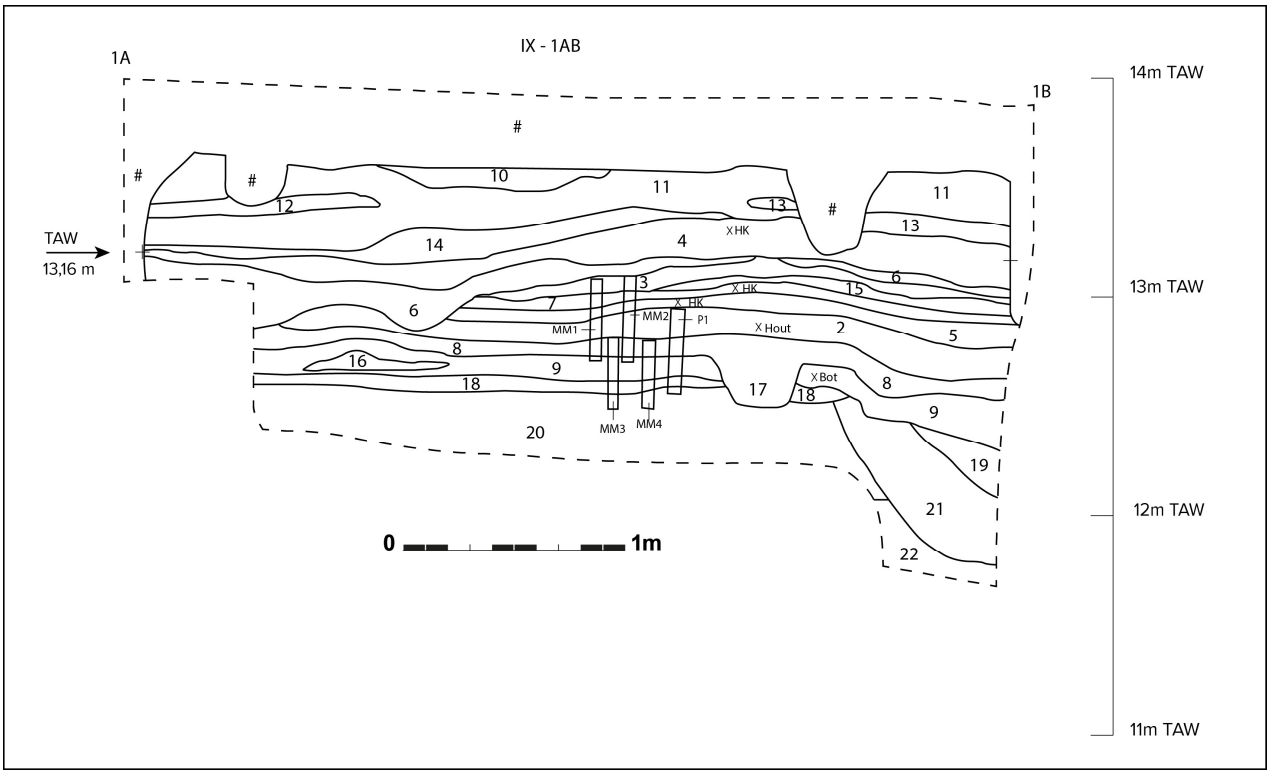
63 Sporen IX-10, IX-11, IX-12, IX-13 en IX-14.
64 Sporen IX-4, IX-6 en IX-15.
65 Datering op basis van 1 scherf steengoed met engobe/zoutglazuur en 1 scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk.
66 Dit spoor bevatte grijs lokaal gedraaid aardewerk, een scherf bijna steengoed uit het Rijnland, een fragment van een kan in Maaslands (Andenne) aardewerk en een scherf roodbeschilderd Rijnlands aardewerk (Pingsdorf).

Foto 30: detail van profiel 1AB met de duidelijke opeenvolging van (recente) opmaak- en nivelleringslagen en puinlagen

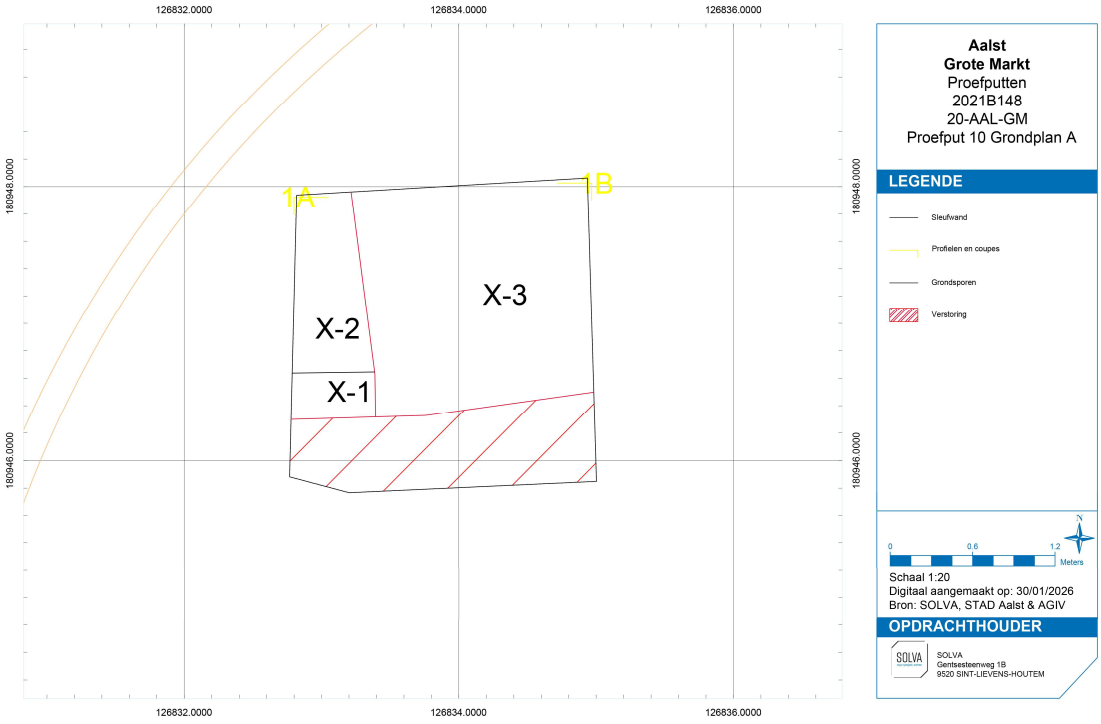
Onder de verharde wegniveaus en een hiermee gepaard gaande zandige opmaaklaag was de bodem sterk gereduceerd en kwamen er enkele zeer donkere (tot zwarte) en sterk humeuze lagen tevoorschijn (IX-2 en IX-9), met tussenin een vermoedelijke ophogingslaag (IX-8). De humeuze lagen wijzen wellicht, net als in enkele voorgaande proefsleuven, op een langdurig gebruik als onverharde weg of plein. Hierbij is het bovenste wegniveau (IX-2) op basis van het gerecupereerde aardewerk in de 13de tot het eerste kwart van de 14de eeuw te dateren[67], terwijl het oudste niveau (IX-9) eerder in de 12de tot de eerste helft van de 13de eeuw te plaatsen is.[68] Net als in proefputten 8 en 7 dekken deze humeuze lagen een vermoedelijke oude akkerlaag af die als prestedelijk te beschouwen is.

67 Naast verschillende fragmenten grijs lokaal gedraaid aardewerk en enkele scherven vroeg-rood aardewerk, bevatte deze laag ook een standvoetfragment in Hoogversierd aardewerk met uitwendig vlakdekkend slib en duimindrukken.
68 Het gerecupereerde aardewerk bestond overwegend uit grijs lokaal gedraaid aardewerk, waaronder een bandvormige of sikkelrand en een korte sikkelvormige rand van een kogelpot en ook 1 scherf afkomstig uit het Maasland (Andenne).

Figuur 56: profiel 1AB in proefput 9

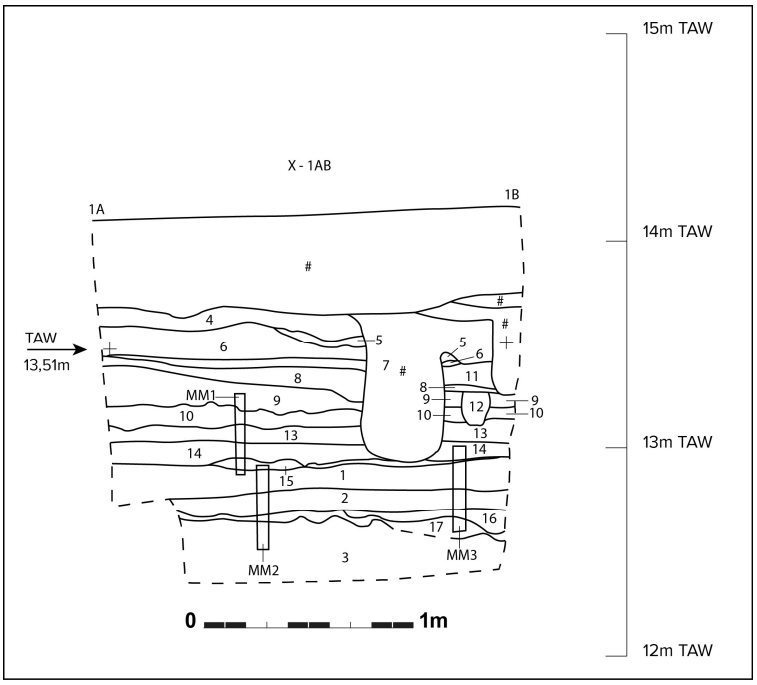
3.2.2.2.11 PROEFPUT 10

Figuur 57: grondplan A in proefput 10

Centraal op de Grote Markt, tussen de Lange Zoutstraat en het oude Stadhuis is een kleine groenzone in de vorm van een rondpunt. In de noordwestelijke hoek hiervan is proefput 10 gelegen. Op basis van de bureaustudie kon verondersteld worden dat deze zone steeds onbebouwd gebleven is en van bij aanvang deel uitmaakte van het marktplein.

Het onderzoek van de proefput bevestigt de verwachtingen op basis van de bureaustudie. Onder de teelaarde bevindt zich een opeenvolging van zandige lagen, vermoedelijk opmaaklagen van de oudere pleinverhardingen, afgewisseld met eerder puinige lagen, vermoedelijk restanten of uitbraaksporen van de verwijderde pleinverhardingen (kasseien, zie figuur 58, profiel 1AB).[69] Uit een van de onderste lagen (X-14) kon een fragment van de haakse rand van een kogelpot gerecupereerd worden, op basis waarvan een voorlopige datering tussen het tweede kwart van de 12de en het eerste kwart van de 14de eeuw kan vooropgesteld worden. De overige lagen bevatten geen dateerbare vondsten. Een van de opmaaklagen (X-9) werd doorsneden door een klein paalspoortje en afgedekt door een laag met een opvallende hoeveelheid metaalslakken.

Figuur 58: profiel 1AB in proefput 10

Dit heterogeen pakket van opmaaklagen en restanten van verharde wegniveaus heeft een dikte van ongeveer 1 m en dekt een zwarte, humeuze laag af (X-2). Deze laag wordt dan ook geïnterpreteerd als het resultaat van een langdurig gebruik als onverhard weg- of marktniveau. Er konden behalve dierlijk bot en bouwmateriaal ook enkele scherven gerecupereerd worden, waaronder een fragment reducerend gebakken aardewerk afkomstig van het Rijnland (Paffrath), een scherf vroeg-rood aardewerk en een fragment van een geknepen voet in grijs lokaal gedraaid aardewerk. Dit aardewerk, gecombineerd met de stratigrafische positie van de laag ten opzichte van laag X-14 (cfr. Supra), levert een datering van het laatste kwart van de 12de tot het eerste kwart van de 14de eeuw op.

Onder de zwarte laag bevindt zich aan oostelijke zijde nog een puinrijke laag waarvan de interpretatie voorlopig onduidelijk is (X-16). Mogelijk betreft het een kuil, doch het kan ook een ophoging zijn. Onderaan deze laag en de zwarte laag is een zeer harde, bleek grijze laag met onderaan een opvallende hoeveelheid ijzeraanrijking.[70] Mogelijk hebben we hier net als in proefput 7 en 8 te maken met een E-horizont of uitspoelingshorizont. De onderliggende laag (X-3) is moeilijk te onderscheiden van de onverstoorde

69 Het betreft van jong naar oud lagen X-4, X-5, X-6, X-7, X-11, X-8, X-9, X-10, X-13, X-14, X-15 en X-1.
70 Spoor X-17.

moederbodem. Enkel de aanwezigheid van houtskoolspikkels lijkt te wijzen op een antropogene oorsprong. Mogelijk hebben we ook hier te maken met een oude, prestedelijke akkerlaag.

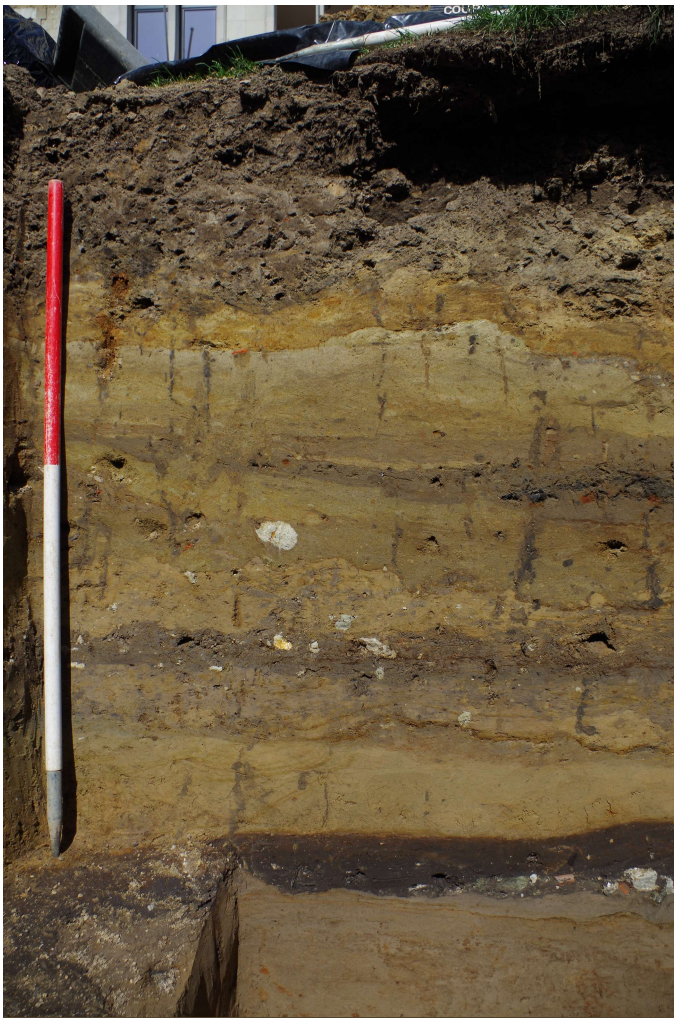
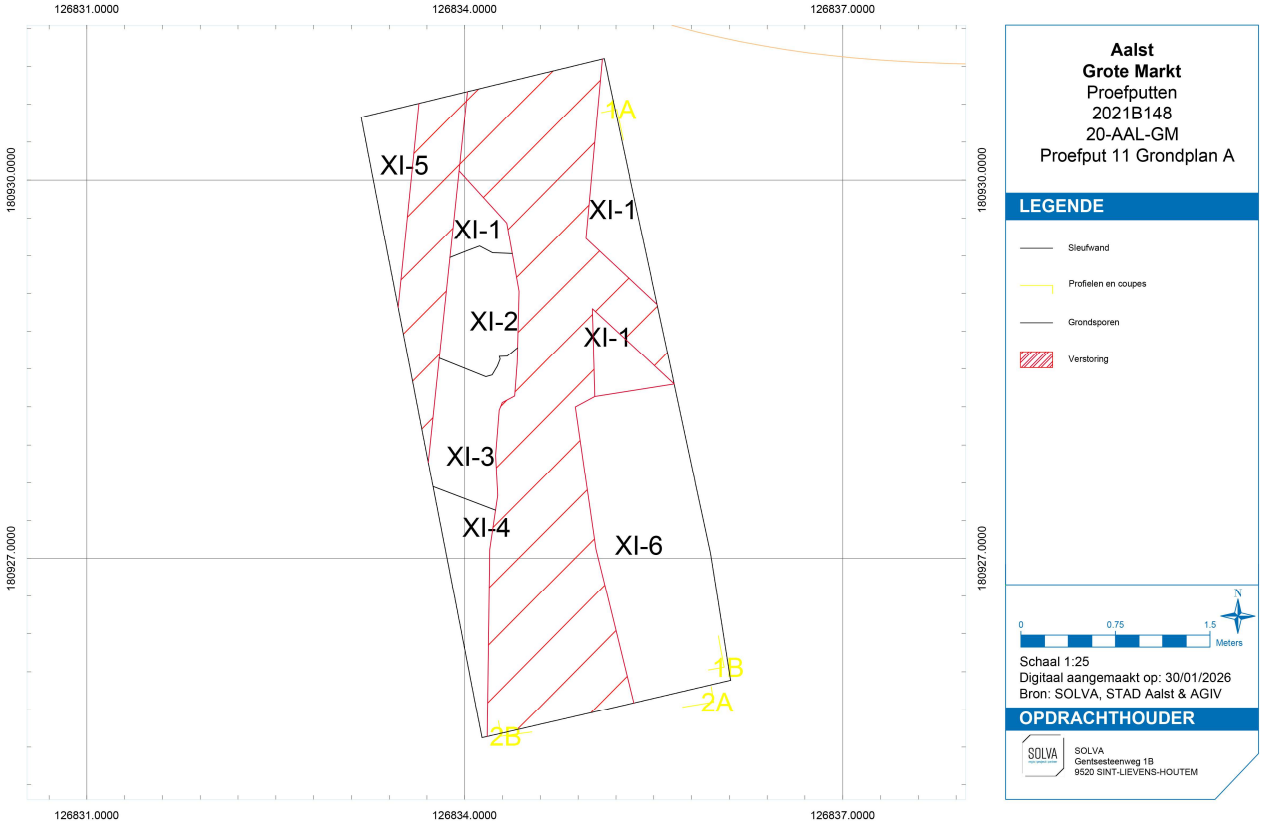

Foto 31: detail van profiel 1AB in proefput 10

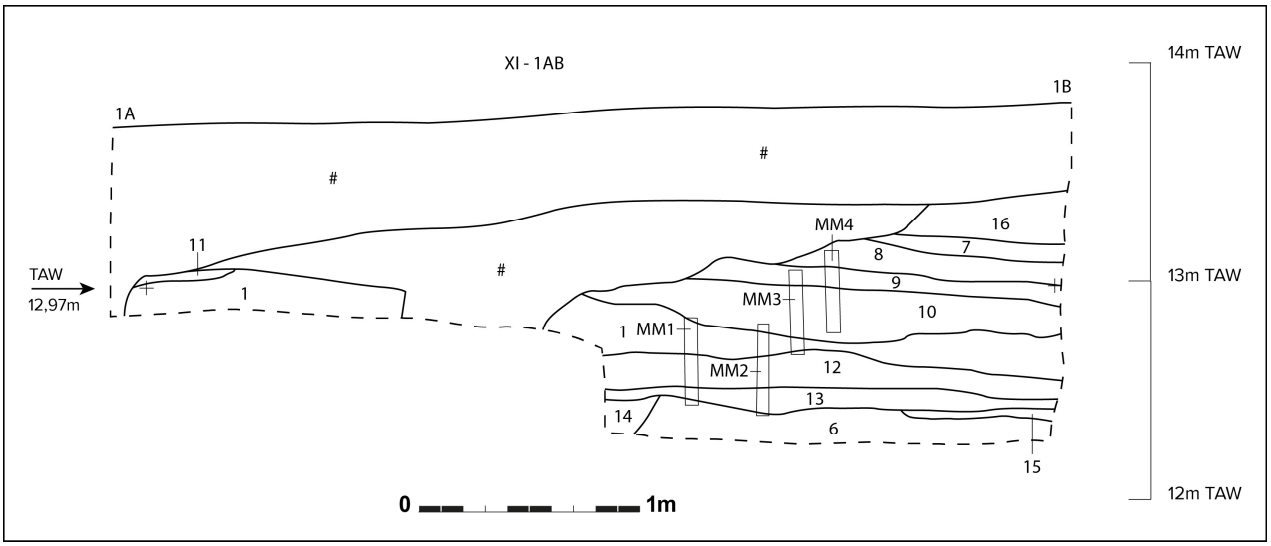
3.2.2.2.12 PROEFPUT 11

Proefput 11 is gelegen op de Grote Markt, ter hoogte van de Lange Zoutstraat. Op basis van de bureaustudie werd ook hier de oude handelsroute Brugge-Keulen gesitueerd en konden derhalve oude wegniveaus verwacht worden. Ook oudere, prestedelijke sporen vielen binnen de verwachtingen.

Figuur 59: grondplan A in proefput 11

Het onderzoek maakte duidelijk dat in deze proefput tal van recente verstoringen aanwezig zijn in de vorm van leidingsleuven. Tussen deze sleuven in konden nog onverstoorde archeologische sporen geregistreerd worden, doch we kunnen stellen dat de proefput gekenmerkt wordt door een zeer hoge verstoringsgraad. Enkel in de zuidoostelijke hoek van de put was het mogelijk het archeologisch pakket in de diepte te bestuderen (zie figuur 60, profiel 1AB). Hier was duidelijk dat er een ongeveer 1 m dik pakket van archeologische lagen aanwezig is, waarvan de interpretatie niet steeds duidelijk is. Gezien het relatief horizontale verloop van deze lagen en de sterke compactering ervan, zijn deze allen wellicht in verband te brengen met een gebruik van de ruimte als weg- en/of marktniveau. Onderaan kon bovendien opnieuw een donkere, humeuze laag herkend worden (XI-13) die net als in proefputten 1, 4, 7, 8, 9 en 10 wijst op een langdurig gebruik als onverharde weg of marktplein. Net als in proefput 1 en 4 kon hieronder geen oude akkerlaag herkend worden. De zwarte laag dekt nog een mogelijk kuiltje (XI-14) en een voorlopig niet nader gedefinieerd spoor (XI-15) af, maar daaronder lijkt zich de onverstoorde moederbodem te bevinden.

Figuur 60: profiel 1AB in proefput 11

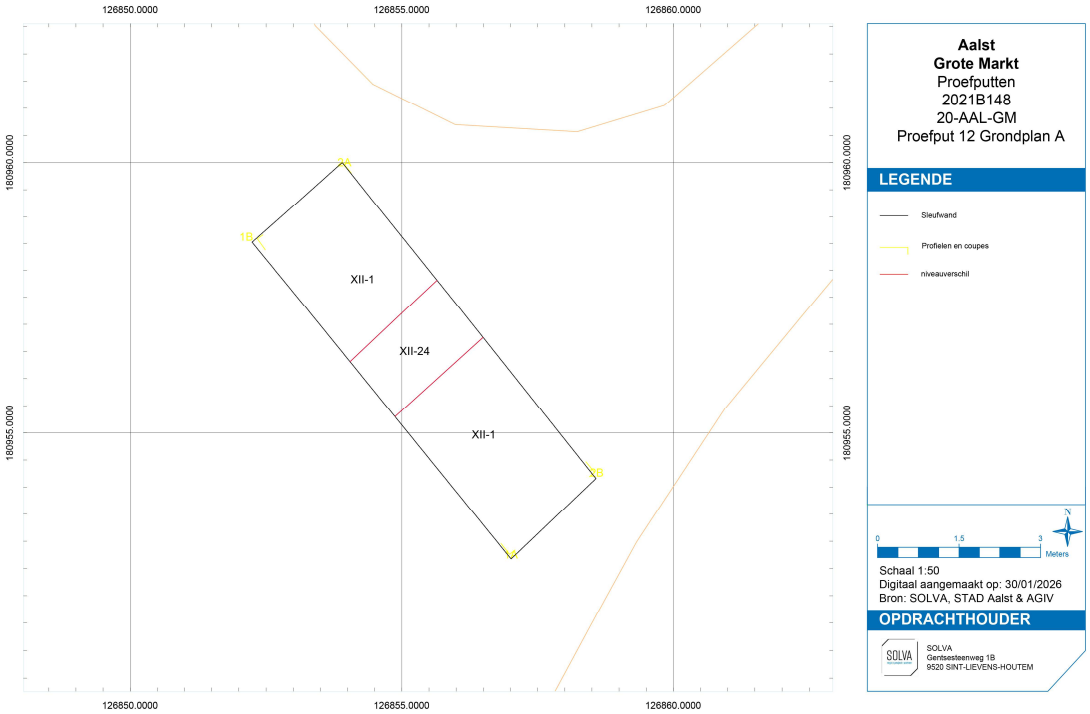
Slechts uit 2 lagen kon een beperkte hoeveelheid aardewerkfragmenten gerecupereerd worden die voorzichtige dateringen mogelijk maakten. Laag XI-10 bevatte een scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk en een fragment van een kan of kruik in protosteengoed uit het Rijnland, waardoor een datering in de 13de eeuw mogelijk is. Onderliggende laag XI-1 bevatte 2 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk, waarvan 1 afkomstig van een vuurklok. Op basis hiervan en met de bovenliggende laag als terminus ante quem kan deze laag voorlopig in de tweede helft van de 12de tot de 13de eeuw gedateerd worden.

Foto 32: detail van profiel 1AB in proefput 11

3.2.2.2.13 PROEFPUT 12

Gelegen voor de ingang van het voormalige Stadhuis van Aalst, vormt proefput 12 de laatste proefput die op de Grote Markt werd aangelegd. Op basis van de bureaustudie konden hier oude weg- of marktniveaus verwacht worden, alsook mogelijk oudere, prestedelijke sporen.

Figuur 61: grondplan A in proefput 12

De proefput bleek aan noordoostelijke en aan zuidwestelijke zijde begrensd door verstoringen (zoals te zien in profiel 2AB, zie figuur 63), maar leverde voor het grootste deel een nagenoeg onverstoord archeologisch bodemprofiel op.

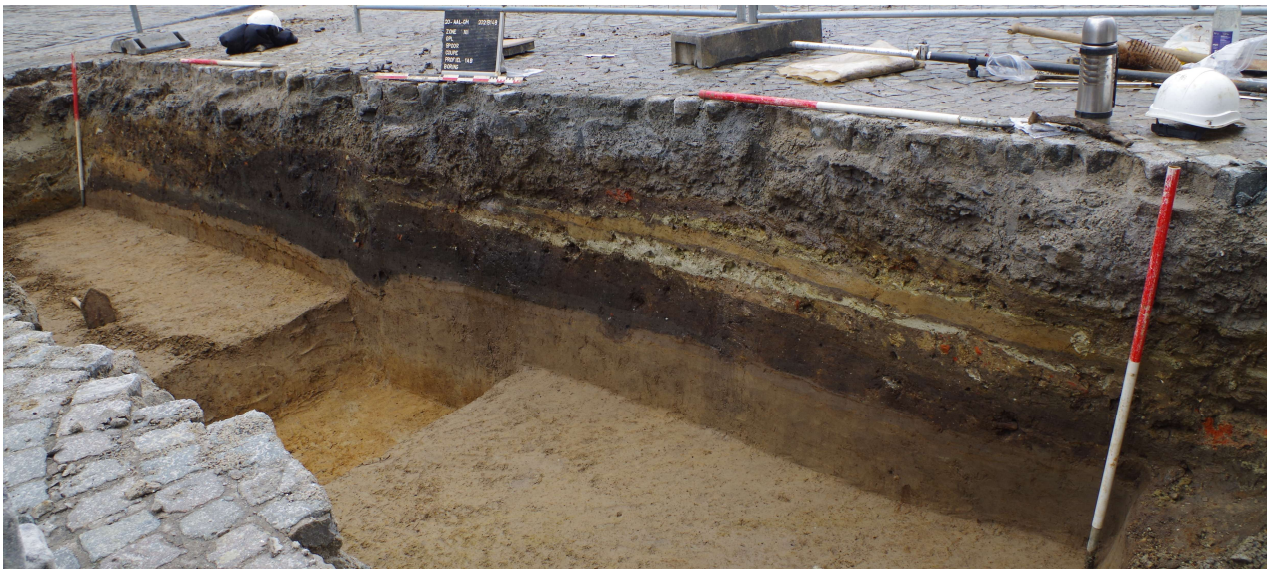
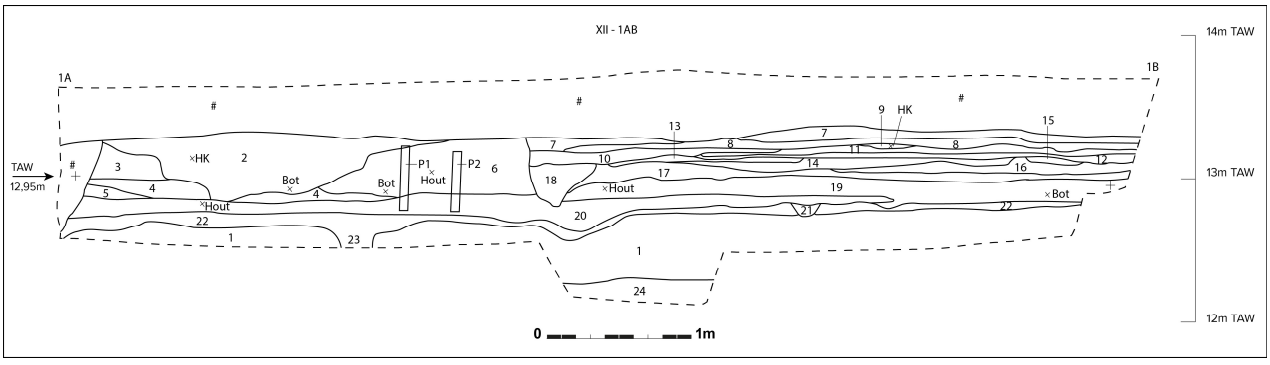

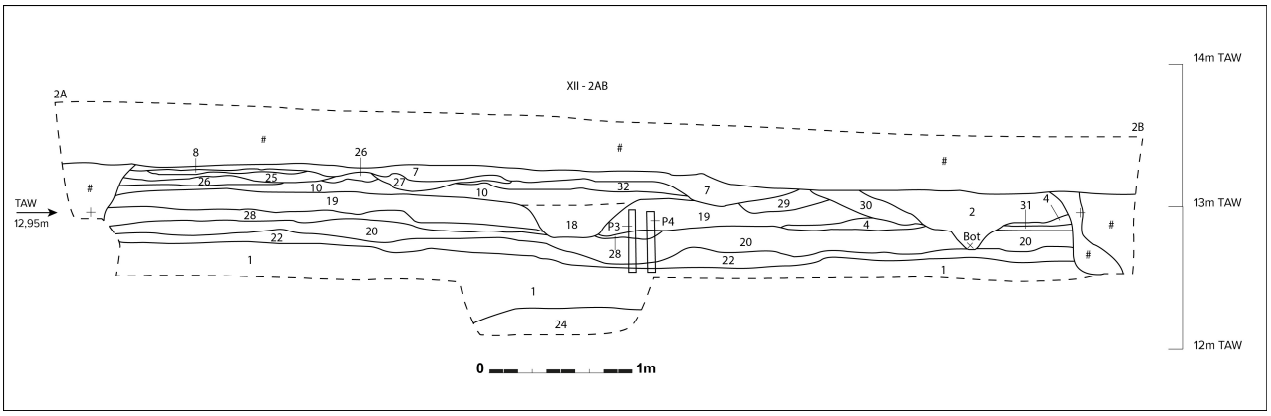
Foto 33: profiel 1AB in proefput 12

Onder de huidige kasseien en bijhorende fundering kon een stratigrafie geregistreerd worden die sterke gelijkenissen vertoont met deze aangetroffen in proefput 8. Er is ook hier sprake van een opeenvolging van nivelleringslagen, zandige opmaaklagen en puinige wegniveaus, die in verband te brengen zijn met een verharde weg- of pleinfase en wellicht te interpreteren zijn als postmiddeleeuwse voorlopers van de huidige pleinbedekking. Daaronder volgt een opeenvolging van enkele nagenoeg zwarte, sterk humeuze lagen die wijzen op een langdurig gebruik als onverharde weg of marktplein.[71] Voorlopig kunnen deze, op basis van het gerecupereerde aardewerk, niet nauwer gedateerd worden dan de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw.[72] Binnen deze lagen werden enkele paalspoortjes of mogelijke karrensporen en een greppel aangetroffen.[73] Onderaan de zwarte lagen is een zeer harde, bleek grijze laag met onderaan een opvallende hoeveelheid ijzeraanrijking.[74] Vermoedelijk hebben we ook hier te maken met een E-horizont of uitspoelingshorizont van de zwarte lagen. Bovengenoemde sporen dekken een vrij dikke laag af die, net als in proefputten 7 en 8, een voorlopige interpretatie als akkerlaag kreeg en die dus als prestedelijk kan beschouwd worden.[75]

Figuur 62: profiel 1AB in proefput 12

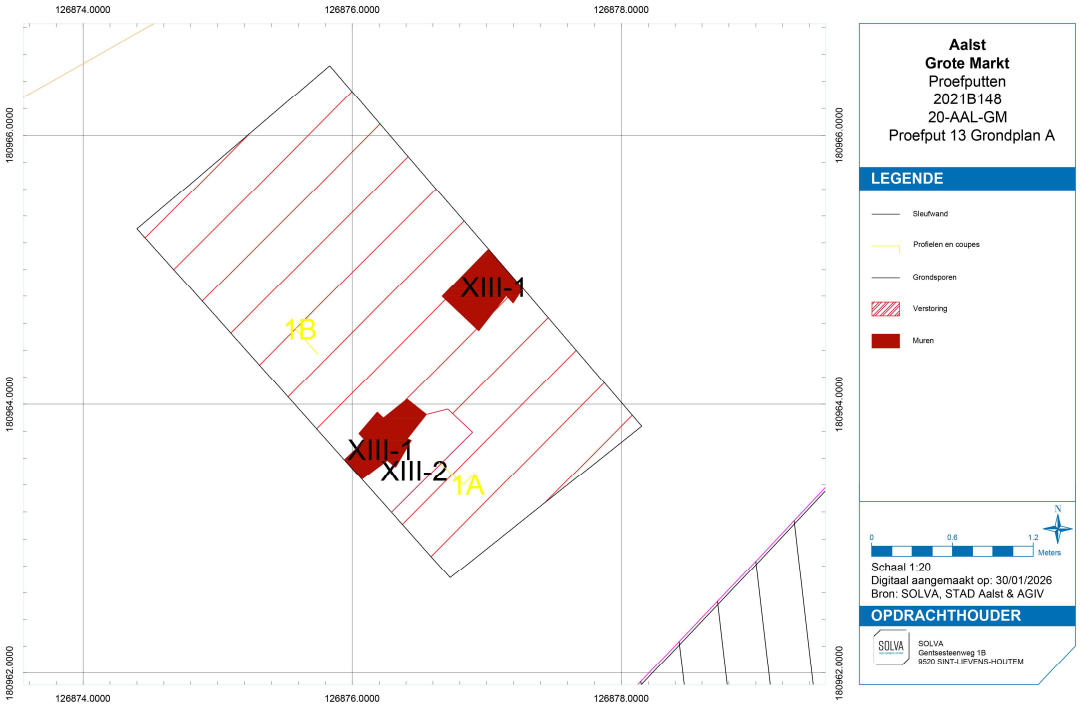
71 Van jong naar oud zijn de zwarte lagen: XII-17, XII-19 en XII-20.
72 Datering van XII-19 en XII-20 op basis van enkele scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk.
73 XII-18 kreeg een interpretatie als greppel.
74 XII-22 kan op basis van een scherf grijs lokaal gedraaid aardewerk en een bodemfragment steengoed uit het Rijnland eveneens niet fijner dan de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw gedateerd worden.
75 XII-1.

Figuur 63: profiel 2AB in proefput 12

3.2.2.2.14 PROEFPUT 13

Proefput 13 is gelegen in de Molenstraat, voor het huidige café 'Plaza' met huisnummer 4. Op basis van de bureaustudie konden hier oudere straatniveaus verwacht worden, alsook eventuele oudere sporen.

Figuur 64: grondplan A in proefput 13

Het onderzoek toonde aan dat deze zone sterk verstoord is en dat de bewaringsgraad van de archeologische sporen zeer laag is. Er konden twee muurfragmenten geregistreerd worden, die wellicht oorspronkelijk tot eenzelfde muur behoorden.[76] Deze muur, met noordoost-zuidwest oriëntatie, heeft een parallel verloop aan de voorgevel van de huidige bebouwing. Mogelijk belichamen deze muurresten de

76 Muur XIII-1, met baksteenformaten 21/21.5x10/11x5,5/6 cm en een zachte, zandige kalkmortel. Er zijn slechts 3 bouwlagen bewaard.

oorspronkelijke rooilijn van de huizen en werd de Molenstraat op een bepaald moment verplaatst of verbreed. Verder kon aan zuidoostelijke zijde van de muur nog een ophogingslaag herkend worden die in de postmiddeleeuwen te dateren is en die mogelijk gepaard gaat met het voorbereiden van deze zone voor de aanleg van de Molenstraat in haar huidige verloop.[77] Hieronder kon een voorlopig ongedefinieerde laag geregistreerd worden en deze dekte de onverstoorde moederbodem af.[78] Er is dus niet alleen sprake van een hoge verstoringsgraad in deze proefput, maar het archeologische bodemarchief is er bovendien zeer beperkt in diepte.

Foto 34: profiel 1AB in proefput 13

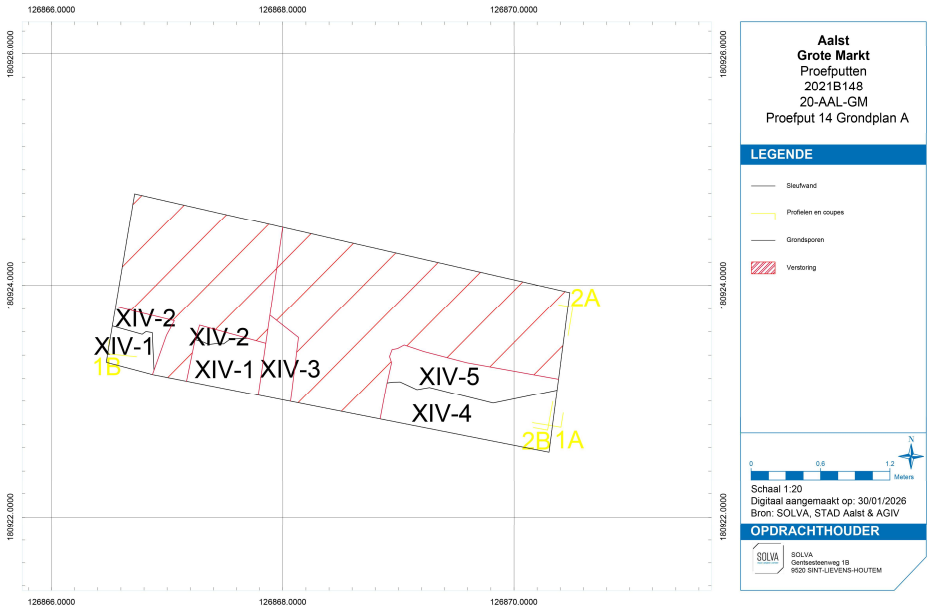
77 XIII-2.
78 XIII-3.

Foto 35: detail van profiel 1AB: onderaan is de onverstoorde moederbodem zichtbaar

3.2.2.2.15 PROEFPUT 14

Deze proefput is gelegen in de Kerkstraat, ter hoogte van de voormalige fastfoodketen 'Ellis Gourmet Burger' met huisnummer 3. Op basis van de bureaustudie werd op deze locatie de buitenzijde van de gracht van de eerste stadsomwalling verwacht.

Figuur 65: grondplan A in proefput 14

Na het verwijderen van de huidige pleinbedekking en de onderliggende fundering werd al snel duidelijk dat ook deze put in sterke mate verstoord is. Aan noordelijke zijde is er sprake van een grote uitgraving over de gehele lengte van de sleuf en dit tot een diepte van minstens 1,9 m onder het huidige loopvlak (of ca. 12 m TAW). Wellicht houdt deze uitgraving verband met de aanleg van de riolering. Dwars hierop georiënteerd zijn nog verscheidene andere recente verstoringen aanwezig, allen in verband te brengen met nutsleidingen.

Foto 36: grondplan A in proefput 14 vanuit oostelijke hoek

Toch konden tussen de verstoringen in nog archeologische sporen herkend worden en kon over de gehele lengte van de sleuf en tot een diepte van ca. 2 m ten opzichte van het huidige loopvlak het archeologische bodemprofiel geregistreerd worden (zie figuur 66, profiel 1AB).

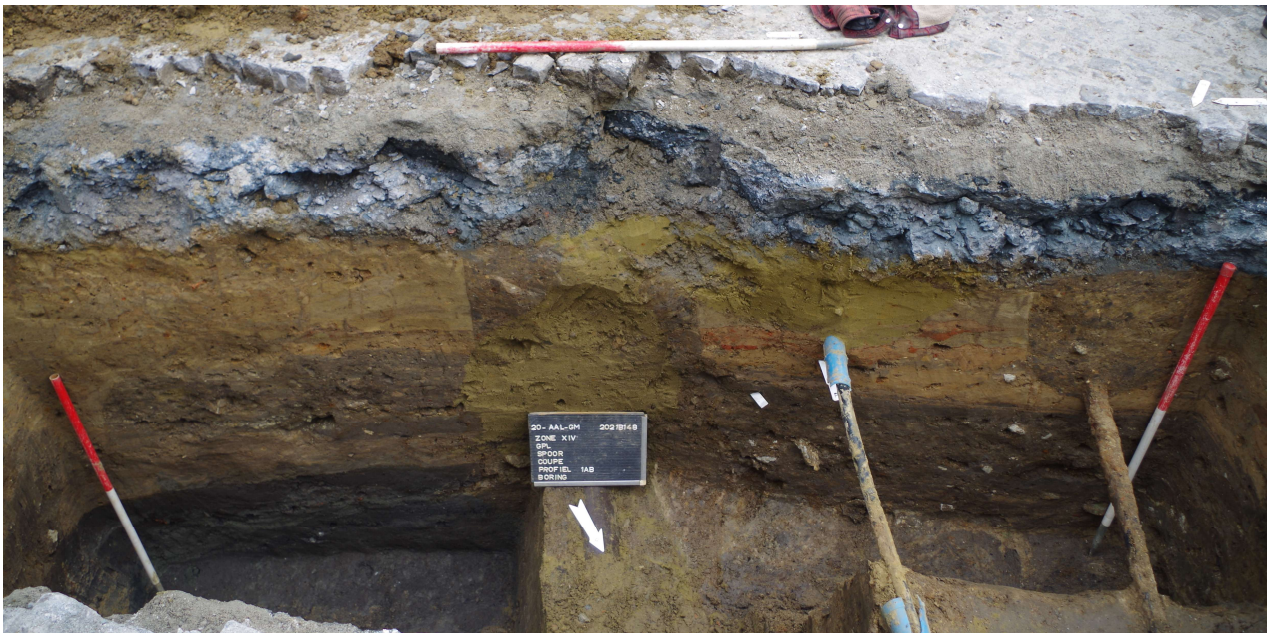
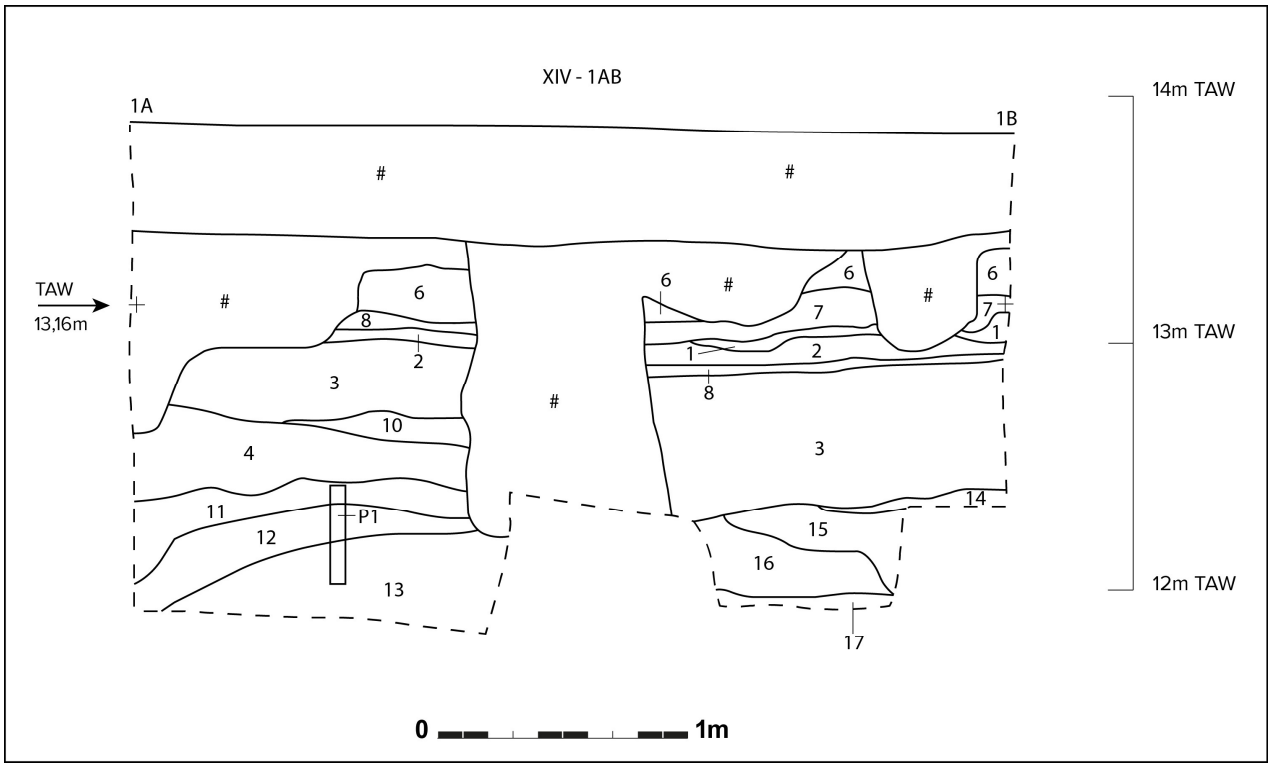

Foto 37: profiel 1AB in proefput 14

Op basis van dit profiel kunnen de aangetroffen archeologische sporen in twee categorieën ingedeeld worden. Bovenaan lijkt er sprake te zijn van een dik pakket van ophogings- en nivelleringslagen, wellicht met het oog op het toegankelijk maken van het gebied om er woningen en een straat te kunnen aanleggen. Onderaan treffen we sterk gereduceerde leemlagen die lijken af te hellen in oostelijke richting. Mogelijk zijn dit opvullingslagen van de voormalige stadsgracht en op basis van de hellingsgraad zijn deze dan eerder aan de buitenzijde van de gracht te situeren. Aan de hand van een boring is er op een diepte van 2,6 m onder het huidige loopvlak bovendien een zwart pakket met veel organisch materiaal waar te nemen. Dergelijke laag valt te verwachten binnen een grachtvulling. Hoewel de rand van de stadsgracht dus niet kon worden vastgesteld, zijn er toch aanwijzingen dat de proefput gelokaliseerd is ter hoogte van de buitenzijde van de gracht en dat de effectieve rand van de gracht wellicht niet veel verder westwaarts te situeren is.

Figuur 66: profiel 1AB in proefput 14

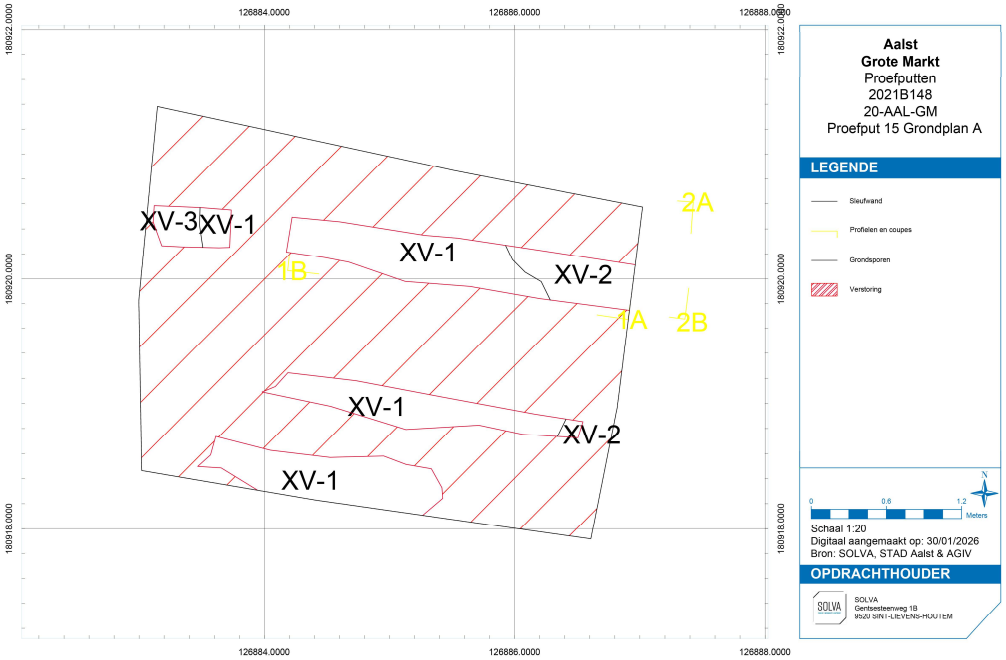
Wat de datering van bovenvermelde lagen betreft, is er voorlopig nog veel onduidelijkheid. In totaal leverden 5 lagen aardewerk op, op basis waarvan een datering naar voor kan geschoven worden. Alle dateringen zijn evenwel onder voorbehoud, daar het steeds een zeer kleine hoeveelheid aardewerk betreft en het niet uit te sluiten valt dat bepaalde scherven als residueel of intrusief beschouwd moeten worden.

Slechts één laag binnen het ophogings- en nivelleringspakket kon gedateerd worden. Het betreft de onderste ophogingslaag XIV-3, die op basis van 3 scherven grijs lokaal gedraaid aardewerk en 1 fragment roodbeschilderd Rijnlands (het zogenaamde Pingsdorf aardewerk) in de tweede helft van de 11de tot het einde van de 12de eeuw te plaatsen is. Binnen de vermoedelijke grachtvullingen konden 4 lagen gedateerd worden. Twee hiervan leverden een vrij precieze datering op. Laag XIV-11 bevatte een hoog sikkelvormig randfragment van een kogelpot en een randscherf van een grijze kan/kruik met dakvormig profiel en kan op basis hiervan in de tweede helft van de 12de tot het eerste kwart van de 13de eeuw gedateerd worden. Laag XIV-16 kan op basis van 4 scherven van een blokvormige rand van een kogelpot eerder tussen het tweede kwart van de 12de en het eerste kwart van de 14de eeuw geplaatst worden.

Wanneer we bovenstaande dateringen en de onderlinge stratigrafische posities van de betreffende lagen vergelijken, zou dit betekenen dat deze lagen mogelijk allen in de tweede helft van de 12de eeuw te plaatsen zijn.

3.2.2.2.16 PROEFPUT 15

Ongeveer 14 m verder in oostelijke richting in de Kerkstraat dan proefput 14 is proefput 15 gelegen, ter hoogte van huisnummer 9. Op basis van de bureaustudie kon hier de binnenzijde van de gracht van de eerste stadsomwalling verwacht worden. Het viel evenwel niet uit te sluiten dat hier eerder de stadswal of een poortgebouw gelokaliseerd was.

Figuur 67: grondplan A in proefput 15

Foto 38: grondplan A in proefput 15

Na het verwijderen van de verharding was duidelijk dat de put een zeer hoge verstoringsgraad kent. Er lijkt sprake te zijn van verschillende uitgravingen met een oost-west oriëntatie en ook enkele leidingen met een noord-zuid oriëntatie. Tussen de recente uitgravingen in konden nog enkele onverstoorde archeologische sporen herkend worden en in het noordelijke deel van de put bleek het mogelijk met behulp van een smalle sleuf en tot een diepte van ca. 2,2 m een blik te werpen op de stratigrafische opbouw van de archeologische lagen (zie figuur 68, profiel 1AB en figuur 69, profiel 2AB).

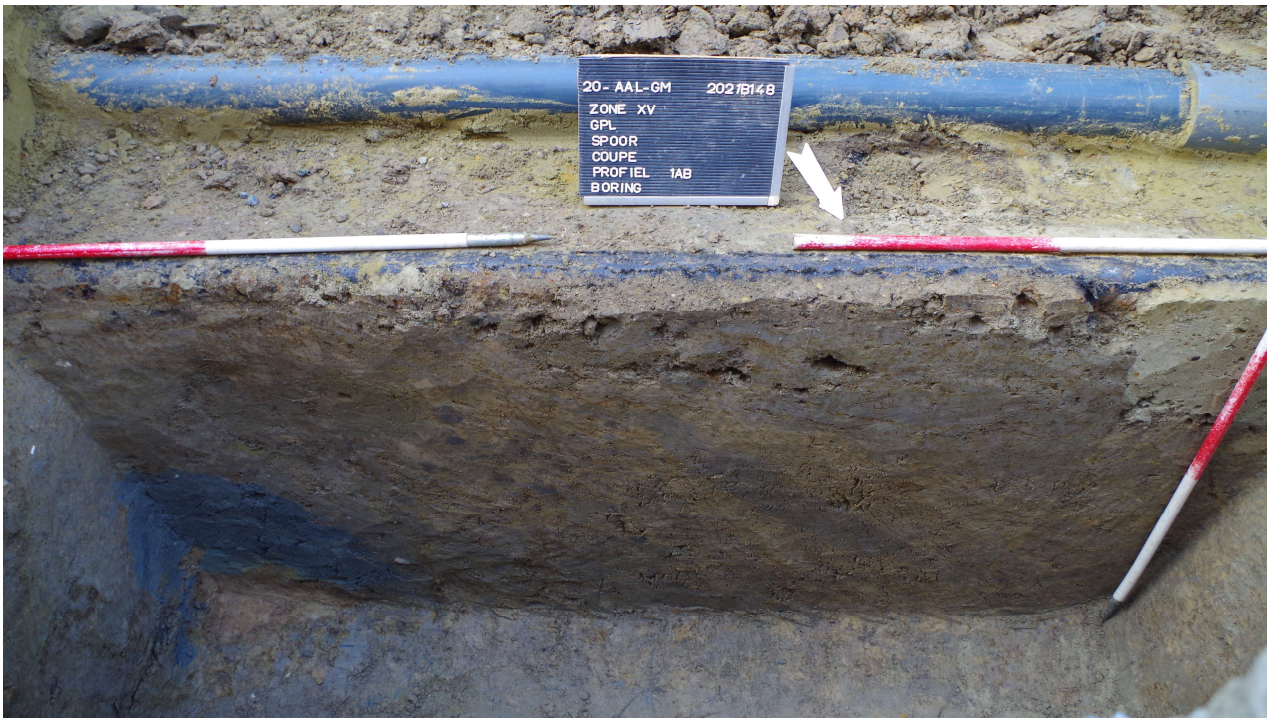
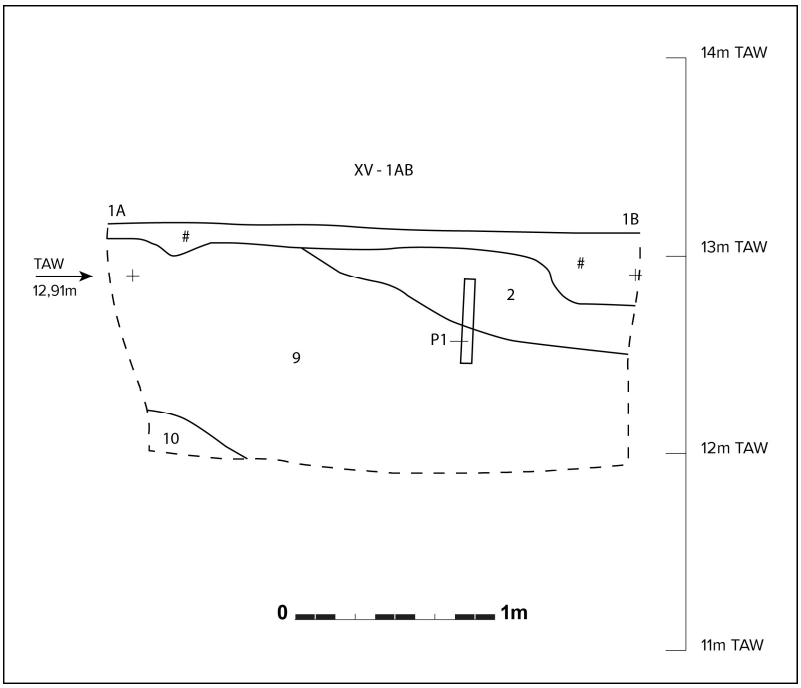

Foto 39: profiel 1AB in proefput 15

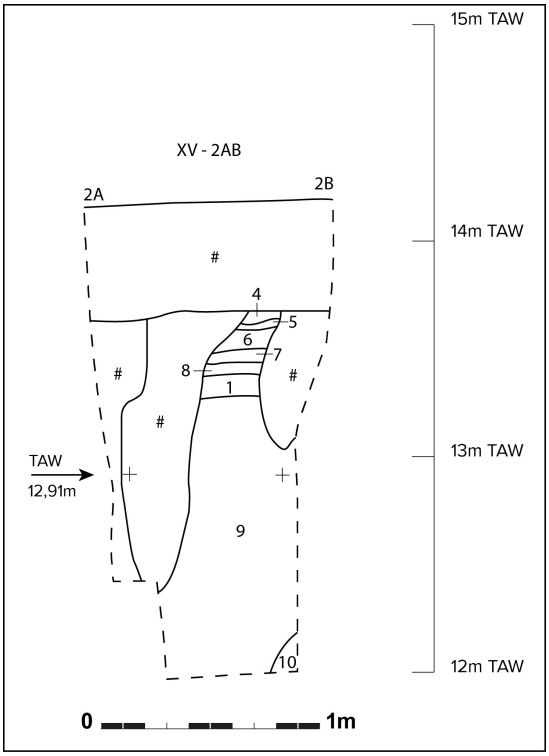
Bovenaan profiel 2AB konden nog enkele zandige opmaaklagen en een nivelleringslaag herkend worden, die gelinkt kunnen worden aan oudere straatniveaus.[79] Daaronder is er sprake van eerder grote, heterogene ophogingspakketten die afhellen in westelijke richting, zoals te zien in profiel 1AB. Mogelijk betreft het, net als in proefput 14, opvullingen van de stadsgracht. Wanneer we de aard van deze lagen echter vergelijken met deze in proefput 14, dan valt op dat deze zeer verschillend zijn. Er is in deze put geen sprake van donkere leemlagen met organisch materiaal en een sterke reductiegraad. Het betreft integendeel eerder bleke zandige lagen met nauwelijks inclusies, geen organisch materiaal en een zeer beperkte reductiegraad. Bovendien kon op een diepte van 12,15 m TAW (ca. 1,95 m onder het loopvlak) de onverstoorde moederbodem vastgesteld worden, terwijl dit in proefput 14 tot een diepte van 10,85 m TAW (ca. 3 m onder het loopvlak) niet mogelijk bleek. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat we hier wellicht eerder te maken hebben met een opgeworpen (stads)wal in plaats van een uitgegraven gracht, of het betreft de stadswal die is afgegraven en in de gracht gedumpt.

Het onderzoek van de proefput leverde tevens een zeer beperkte hoeveelheid vondsten op. Laag XV-1 bevatte in totaal 9 zeer kleine, sterk verweerde aardewerkscherven, waarvan 7 grijs lokaal gedraaide, 1 roodbeschilderd Rijnlandse en 1 uit het Maasland (Andenne). Op basis hiervan kan deze laag dateren uit de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw. Laag XV-9 leverde slechts 1 kleine scherf rood lokaal gedraaid aardewerk op, wat een datering tussen het laatste kwart van de 12de en de 16de eeuw mogelijk maakt.

79 XV-4, XV-5 en XV-6.

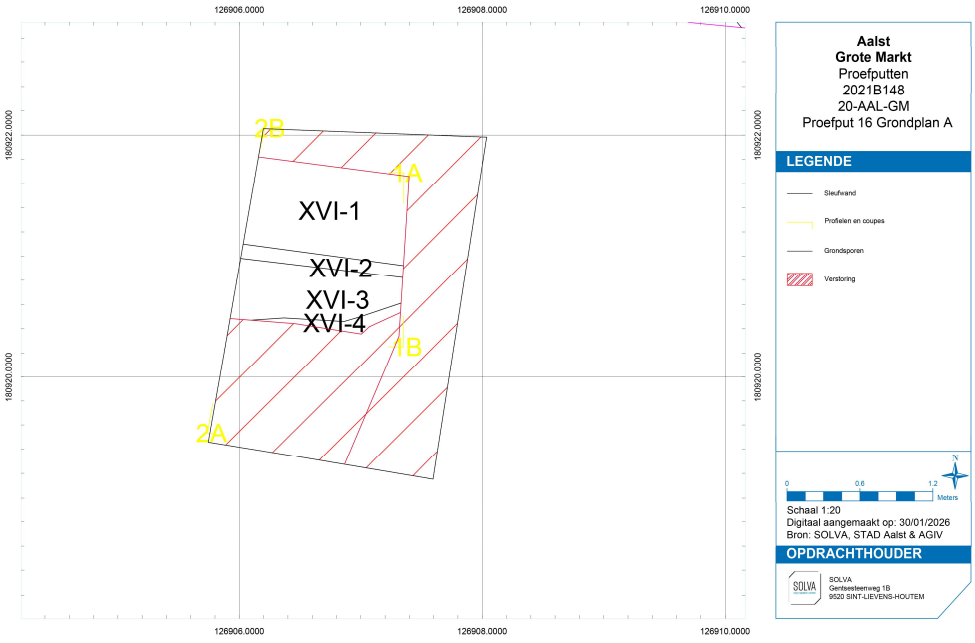
Figuur 68: profiel 1AB in proefput 15

Figuur 69: profiel 2AB in proefput 15

3.2.2.2.17 PROEFPUT 16

Proefput 16 vormt de laatste proefput en deze is aan het einde van de Kerkstraat, in de richting van de Sint-Martinuskerk, ter hoogte van huisnummer 18 gelokaliseerd. Op basis van de bureaustudie konden hier nog restanten van de stadswal verwacht worden, alsook oudere sporen.

Figuur 70: grondplan A in proefput 16

Ook deze put vertoonde een grote verstoringsgraad. Aan noordelijke en oostelijke zijde bleken er leidingen gegraven en aan zuidelijke zijde was er sprake van een omvangrijke uitgraving die wellicht met de aanleg van de interstoom te maken heeft. Hierdoor kon in werkelijkheid slechts een vlak van 1,3 bij 1,5 m onderzocht worden. Desondanks leverde deze proefput enkele opvallende resultaten op.

Foto 40: grondplan A in proefput 16

Er is in deze put sprake van een complexe stratigrafie van zeer donkere, humeuze lagen. Deze lagen kunnen onderverdeeld worden in 2 categorieën: lagen die onderdeel vormen van een onverhard wegdek en lagen die deel uitmaken van een gracht (zie figuur 71, profiel 1AB).

Op basis van de profielen is duidelijk dat zich aan noordelijke zijde van de proefput een gracht bevond met een west-oost oriëntatie.[80] Deze gracht lijkt herhaaldelijk opnieuw te zijn uitgegraven en op bepaalde momenten van beschoeiing voorzien te zijn geweest. Er is namelijk sprake van een horizontale beschoeiing met behulp van horizontale en verticale planken (XVI-2) en er konden tevens restanten van een vlechtwerkbeschoeiing herkend worden (XVI-12).

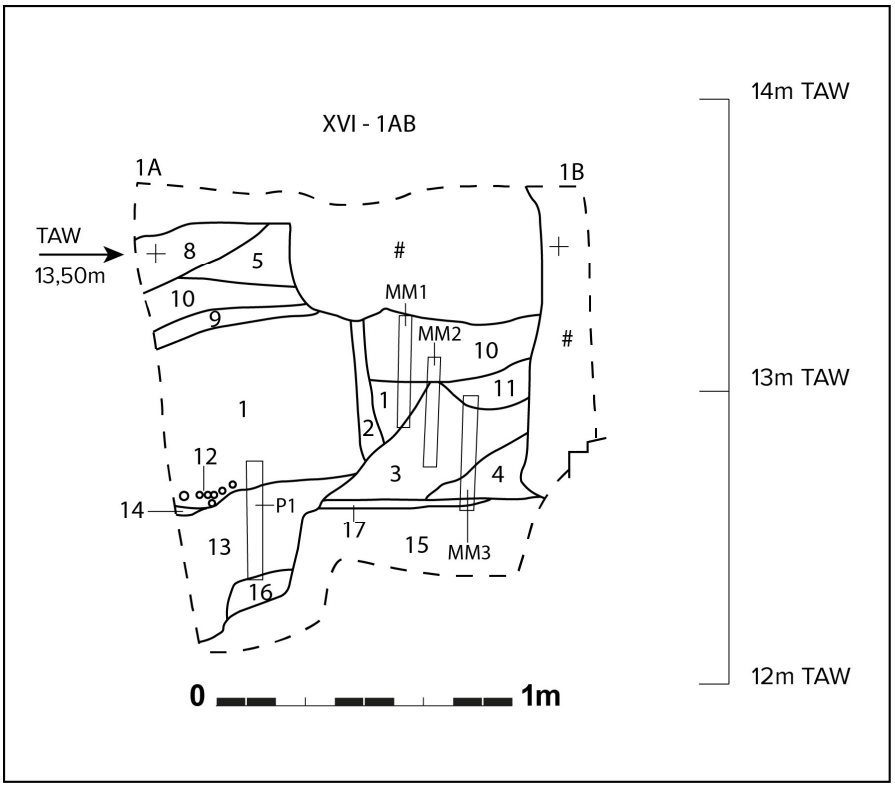
Foto 41: grondplan B in proefput 16: resten van vlechtwerkbeschoeiing

De opvulling van de oudste grachtfase (XVI-13 en XVI-16) kan op basis van een volledige glazuurde scherf uit het Maasland (Andenne) in de 10de tot de 11de eeuw geplaatst worden. Een van de vullingen van de stratigrafisch recentste grachtfase (XVI-10) dateert op basis van een fragment van een sikkelrand van een kogelpot in de 12de tot het eerste kwart van de 13de eeuw.

Ten zuiden van de gracht zijn enkele donkere, humeuze lagen die wellicht eerder aan een langdurig gebruik als onverharde weg kunnen gelinkt worden.[81] Er is in deze proefput dus sprake van een onverharde weg met een west-oost oriëntatie die aan noordelijke zijde begrensd werd door een gracht. Het lijkt duidelijk dat we hier te maken hebben met de oude handelsroute Brugge-Keulen. Het feit dat het hier een veel complexere en dikkere stratigrafie betreft dan bij de proefputten op de Grote Markt ondersteunt de theorie dat we hier binnen de eerste stadsomwalling zitten, waardoor de weg een veel intensiever gebruikt kende en veel minder onderhevig was aan erosie.

De sterk humeuze lagen dekken een bleke zandleemlaag af die een voorlopige interpretatie als oude akkerlaag kreeg.[82] Het valt evenwel niet uit te sluiten dat het hier eerder een E-horizont of uitspoelingshorizont van de bovenliggende humeuze lagen betreft.

80 XVI-5, XVI-10, XVI-9, XVI-1, XVI-2, XVI-13 en XVI-16 zijn te linken aan verschillende grachtfases.
81 XVI-11, XVI-3, XVI-4 en XVI-17, waarbij XVI-11 en XVI-3 mogelijk toch nog deel uitmaken van een heruitgraving en dus verbreding van de gracht, maar dit kon gezien de beperkt oppervlakte niet met zekerheid vastgesteld worden.
82 XVI-15, interpretatie op basis van de vergelijking met de akkerlagen in proefputten 5, 7, 8, 9 en 12.

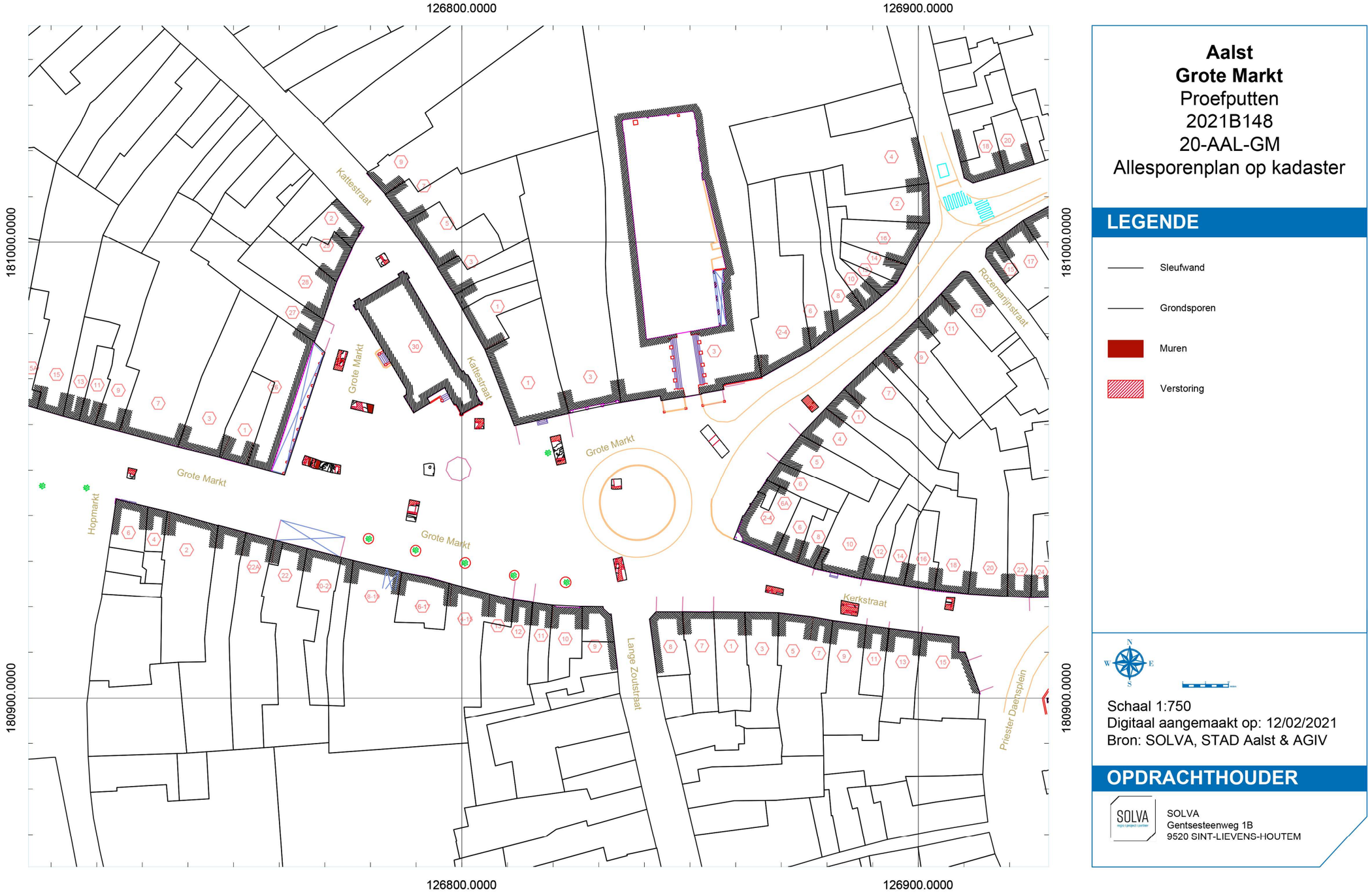

Figuur 71: profiel 1AB in proefput 16

3.2.2.3 PLAN MET WEERGAVE VAN DE GENOMEN ABSOLUTE HOOGTES VAN DE SPOREN

Voor een plan met de genomen absolute hoogtes van de sporen verwijzen we naar het totaalplan in dwg-formaat dat bij de digitale bijlagen zit. Hier kan de absolute hoogte van elk opgemeten punt vastgesteld worden.

3.2.2.4 *PLAN MET PROJECTIE VAN DE SPOREN OP HET KADASTERPLAN*

Figuur 72: allesporenplan geprojecteerd op het kadasterplan

3.2.3 ASSESSMENT VAN VONDSTEN

3.2.3.1 BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA GEHANTEERD BIJ HET ASSESSMENT

Voor de gehanteerde methoden en technieken van het assessment van vondsten: zie bijlage.

3.2.3.2 BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT

Bij het assessment van de vondsten werd per spoor en per materiaalcategorie een kwantificatie gemaakt van het aantal stuks of in het geval van sterk gefragmenteerd materiaal het aantal zakken.

Bij het **aardewerk** (n= 184) gebeurde een identificatie en een telling van de technische groepen en hierbinnen een identificatie en een telling van de vormtypes. Het lijkt uitsluitend te gaan om aardewerk dat het resultaat is van huishoudelijk afval. Het betreft voornamelijk aardewerk uit de volle en late middeleeuwen en de postmiddeleeuwen. Er is geen materiaal ouder dan de 10de eeuw aangetroffen. Over het algemeen is het aardewerk goed bewaard doch sterk gefragmenteerd. Sommige sporen bevatten wellicht een beperkte hoeveelheid residueel ouder materiaal. In de meeste gevallen is de samenstelling echter zeer homogeen.

Bij het **bouwmateriaal** (n=4) gaat het uitsluitend om fragmenten van daktegels. Hun aanwezigheid sluit aan bij de (post)middeleeuwse datering van de andere vondsten.

Bij het **metaal** (n=16) betreft het enkele sterk gecorrodeerde fragmenten, vermoedelijk afkomstig van nagels in ijzer en een constructieplaatje. Slechts 1 object behoorde tot de groep van de non-ferro: een halve loden bol met centrale doorboring. Verder werden er uit 4 verschillende sporen **metaalslakken** gerecupereerd.

Het **dierlijk bot** (n=167) is onder te verdelen in 2 soorten: enerzijds is er botmateriaal dat sterk gefragmenteerd en verweerd is en anderzijds is er botmateriaal dat een vrij goede bewaring kent. Enkele botfragmenten vertoonden tevens sporen van verhitting of verbranding. Op basis van de relatief kleine hoeveelheden die per spoor verzameld werden, kan verondersteld worden dat het gaat om huishoudelijk afval. Het valt echter niet uit te sluiten, gezien de locatie op en in de buurt van een marktplein, dat er tevens artisanaal afval aanwezig is.

Tenslotte konden uit twee sporen enkele fragmenten **leder** (n=3) worden ingezameld. Het betreft een fragment van een enkelvoudige zool en bovenleerfragmenten. Het bovenleer is slecht bewaard en kent een sterke verbrokkeling. Er is te weinig bewaard om een schoentype te kunnen bepalen. Het gaat om huishoudelijk afval van versleten schoeisel.

Voor het volledige overzicht van de vondsten: zie lijsten in bijlage.

3.2.4 EEN ASSESSMENT VAN DE STALEN

3.2.4.1 BESCHRIJVING VAN ALLE UITGEVOERDE NATUURWETENSCHAPPELIJKE STAALNAMES

De volledige lijst van stalen is te vinden in de bijlagen.

3.2.4.2 BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA GEHANTEERD BIJ HET ASSESSMENT

Voor de gehanteerde methoden en technieken van het assessment van stalen: zie bijlage.

3.2.4.3 BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT

Bijzondere aandacht ging uit naar staalname voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Hoewel binnen het kader van het vooronderzoek geen analyses of ander daadwerkelijk natuurwetenschappelijk onderzoek werden uitgevoerd, was het kennispotentiëel van deze stalen en het belang ervan voor eventueel verder onderzoek in de toekomst reeds op het terrein duidelijk.

Houtstalen:

Tijdens het vooronderzoek verschillende houtstalen genomen (n= 13). Het betreft in de meerderheid van de gevallen kleine houtfragmenten, vaak in de vorm van takjes, waar houtsoortdeterminatie kan op toegepast worden. In één proefput (proefput 16) werd beschoeiing in de vorm van planken en beschoeiing bemonsterd.

Natuursteenstalen:

Bij enkele sporen werden natuurstenen bemonsterd (n=3). Het betreft contexten die wellicht met een gebruik als weg te linken zijn. De stenen werden bemonsterd met het oog op herkomstbepaling.

Houtskoolstalen:

Verspreid over de proefputten werden tevens tal van houtskoolstalen genomen (n=33). Deze kunnen tijdens het vervolgonderzoek eventueel ingezet worden voor C14-analyses en dit met het oog op het bekomen van of het fijner stellen van dateringen van individuele sporen en lagen.

Pollenstalen:

Bij 6 proefputten werden pollenstalen genomen in de vorm van 40cm lange pollenbakken (n=8). Bijzondere aandacht ging hierbij uit naar het bemonsteren van de aangetroffen zwarte lagen teneinde inzicht te verkrijgen in de vegetatie, het landschap en vooral de menselijke activiteiten.

Micromorfologie:

Bij 9 proefputten werden bijkomende 'pollenbakken' bemonsterd (n=26) met het oog op micromorfologisch onderzoek. Bijzondere aandacht ging ook hier uit naar de aangetroffen zwarte lagen en het onderzoek van de stalen zal hopelijk toelaten de bodemvormende processen, archeologische afzettingen en het landgebruik uit het verleden te reconstrueren. Reeds binnen het vooronderzoek werden 13 pollenbakken geselecteerd om een totaal van 27 slijpplaatjes (17 met een lengte van 9 cm en 10 met een lengte van 12 cm) te prepareren. Gezien de lange wachttijd voor het prepareren van dergelijk slijpplaatjes, zouden deze tijdens de verwerking van het vervolgonderzoek beschikbaar moeten kunnen zijn voor verder onderzoek.

Bodemstalen:

In proefput 2 werd een bodemstaal genomen van een aslaagje. Mogelijk kan hier een functieanalyse op uitgevoerd worden en/of bevat deze laag voldoende houtskool voor een C14-analyse.

Zeef- en andere stalen:

Tenslotte werden bij 11 proefputten ook macrostalen voor archeobotanisch onderzoek genomen, in de vorm van 10l natte stalen (n=26). Het betreft stalen van de aangetroffen zwarte, humeuze lagen (18 stalen), maar ook van een akkerlaag (VII-9), een brandlaag (V-6) en enkele eerder heterogene lagen die mogelijk met een gebruik als weg in verband gebracht kunnen worden. De analyse van de plantaardige resten kan op deze manier een beter inzicht verschaffen in de cultuurgewassen, vegetatie en bewoningsgeschiedenis op deze plaats.

3.2.4.4 DE RESULTATEN VAN EVENTUELE ABSOLUTE DATERINGEN

In het kader van het vooronderzoek werden geen absolute dateringen uitgevoerd. Deze zullen ingezet worden bij het vervolgonderzoek.

3.2.5 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Er komen in dit stadium van het onderzoek geen vondsten in aanmerking voor conservatie. De meeste vondsten zijn stabiel en voldoende goed bewaard (aardewerk, bot, bouwmateriaal, ...) of een conservatie zou geen kennistoename betekenen.

3.2.6 DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED

Tijdens het vooronderzoek op de Grote Markt en de aanpalende straten werden sporen gevonden die dateren uit de volle, late en postmiddeleeuwen. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen sporen die te linken zijn aan de oude handelsroute Brugge-Keulen en mogelijke zijwegen hiervan, sporen die verband houden met bewoning, sporen van de eerste, volmiddeleeuwse stadsomwalling en sporen die wijzen op een gebruik als marktplein. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat er ook oudere archeologische sporen aanwezig zijn die geen link hebben met de middeleeuwse stad.

De oudste sporen die werden aangetroffen zijn oude akkerlagen die vermoedelijk prestedelijk zijn. Het ontbreken van vondsten in deze lagen maakt een meer precieze datering voorlopig echter onmogelijk. Deze akkerlagen kwamen verspreid over het onderzoeksgebied voor en werden meer bepaald aangetroffen in proefputten 5, 7, 8, 9, 10, 12 en wellicht ook 16. Dergelijke lagen werden reeds verschillende malen aangetroffen bij archeologisch onderzoek in de Aalsterse binnenstad, bijvoorbeeld bij het proefputtenonderzoek Oud Stadhuis - Pupillensite[83] en de opgraving op de Hopmarkt[84]. Het aantreffen van deze prestedelijke akkerlagen toont aan dat de kans reëel is dat er, op de plaatsen waar deze lagen nog bewaard zijn, ook andere goed bewaarde, oudere sporen te verwachten zijn. Dit werd immer vastgesteld bij het nabijgelegen proefputtenonderzoek Oud Stadhuis – Pupillensite.[85]

Foto 42: detail van profiel 1AB in proefput 12. Onder de zwarte lagen is de oude akkerlaag duidelijk zichtbaar.

83 Klinkenborg & Verbeke 2025, p 128-129.
84 De Maeyer et al. 2014, p 21.
85 Klinkenborg & Verbeke 2025, p 126-130.

Op basis van de historische, archeologische en cartografische bronnen is het oostelijke deel van het projectgebied (de Kerkstraat) gelegen ter hoogte van de eerste, volmiddeleeuwse stadsomwalling van Aalst. Het onderzoek wees echter uit dat de meest oostelijk gelegen proefput 16 niet op maar binnen deze stadsomwalling gesitueerd is. Er werd een complexe stratigrafie aangetroffen van zwarte lagen (onverharde wegniveaus) en opgevulde grachten die de weg flankeerden. De oudste grachtfase dateert hierbij in de 10de tot de 11de eeuw en de recentste grachtfase lijkt eerder uit de 12de tot het eerste kwart van de 13de eeuw te dateren. Zeer waarschijnlijk hebben we hier te maken met de oude handelsweg Brugge-Keulen.

De overige proefputten ter hoogte van de Kerkstraat (14 en 15) lijken inderdaad restanten van de vol middeleeuwse stadsomwalling te bevatten. In proefput 15 zijn er aanwijzingen dat hier eerder de opgeworpen wal te situeren is, waarbij helaas geen precieze datering kon bekomen worden.[86] Proefput 14 lijkt zich op zijn beurt eerder te bevinden ter hoogte van de buitenzijde van de gracht die deel uitmaakte van de stadsomwalling. Deze gracht lijkt te zijn opgevuld in de tweede helft van de 12de eeuw, waarna het vrijgekomen gebied verder opgehoogd en genivelleerd werd, wellicht om het toegankelijk te maken voor de bouw van woningen langs de handelsroute Brugge-Keulen.

Figuur 73: Interpretatief plan met de verwachte locatie van de stadsgracht en de stadswal (met bufferzone) en de weg Brugge-Keulen aan de binnenzijde van de stadsomwalling

Sporen van de weg Brugge-Keulen werden ook in andere proefputten binnen het projectgebied aangetroffen. Op basis van de historische bronnen is geweten dat deze weg vanaf de Nieuwstraat, over de Grote Markt, naar de Kerkstraat en verder via de Pontstraat voerde. De aangetroffen zwarte lagen (onverharde wegniveaus) in proefputten 1, 8 en 11 zijn dan ook met deze weg in verband te brengen. Voor proefput 1 kon geen datering van deze zwarte lagen bekomen worden. In proefput 8, waar behalve onverharde wegniveaus ook karrensporen en een greppel herkend werden, lijken de zwarte lagen vrij ruim uit het laatste kwart van de 12de tot de 15de eeuw te dateren. In proefput 11 leverden de zwarte lagen

86 De datering kon niet fijner gesteld worden dan de 12de-16de eeuw.

eveneens geen dateerbare vondsten op, doch deze lagen werden afgedekt door een andere laag die in de tweede helft van de 12de tot de 13de eeuw dateert.

Ook op andere plaatsen binnen het projectgebied werden zwarte lagen aangetroffen die wijzen op een gebruik als onverharde weg of plein. Dit is het geval in proefputten 4, 7, 9, 10 en 12. Het is mogelijk dat deze in verband te brengen zijn met de aanwezigheid van zijwegen van de handelsroute Brugge-Keulen, maar het valt niet uit te sluiten dat het in sommige gevallen eerder gaat op een gebruik als onverhard plein. Toch lijkt er minstens sprake van een weg die liep richting de Molenstraat. In proefput 7 kon deze zwarte laag niet fijner gedateerd worden dan de 13de tot de 16de eeuw. In proefput 9 is er sprake van 2 verschillende pakketten van zwarte, humeuze lagen, waarbij het meest recente pakket dateert in de 13de tot het eerste kwart van de 14de eeuw en het oudste pakket uit de 12de tot de eerste helft van de 13de eeuw stamt. De zwarte laag in proefput 10 leverde een datering in het laatste kwart van de 12de tot het eerste kwart van de 14de eeuw op. Net als in proefput 9, is er in proefput 12 sprake van een opeenvolging van zwarte, humeuze lagen, doch deze konden opnieuw niet fijner gedateerd worden dan de tweede helft van de 11de tot de 16de eeuw.

Figuur 74: Interpretatief plan met de verwachte locatie van de weg Brugge-Keulen, een zijweg die vanaf de Molenstraat voerde en de middeleeuwse woonblok met het Vleeshuis

Verder bevatte het projectgebied ook sporen van bewoning. Meer bepaald in proefputten 2 en 4 werden restanten aangetroffen van de gebouwen die tot het begin van de 17de eeuw het westelijke deel van de Grote markt innamen. Op basis van de historische bronnen is geweten dat zich hier vanaf het einde van de 14de eeuw het vleeshuis bevond, alsook enkele aanpalende huizen. De sporen aangetroffen in proefput 2 zijn wellicht toe te wijzen aan dit vleeshuis. Er werd een complexe stratigrafie van gebouwsporen aangetroffen, met onder meer een kelderrestant uit de 14de tot 16de eeuw, vloerresten die wellicht eerder 14de-eeuws zijn en nog tal van andere muur- en vloerresten. Daarnaast werden in de proefput ook andere sporen aangetroffen die eerder uit de 11de tot de 14de eeuw dateren en die dus wellicht voorafgaan aan het vleeshuis. Vermoedelijk wijst dit er op dat er op deze plaats reeds voor het einde van de 14de eeuw sprake was van bewoning. Proefput 4 bevatte muurresten en puinlagen die wellicht met het vleeshuis of de aanpalende woningen in verband te brengen zijn. Er konden echter geen dateerbare vondsten gerecupereerd worden. Wel is in deze put duidelijk dat er in de loop van de 12de tot de 14de eeuw

genivelleerd werd (bouwrijp gemaakt) en dat het terrein voordien afhelde in noordelijke richting. Het aantreffen van een zwarte laag onder deze nivelleringslagen wijst op een oorspronkelijk gebruik als onverharde weg of plein. In de nabijgelegen proefput 3 konden geen sporen van bewoning vastgesteld worden, maar deze put bevatte wel kuilen en lagen uit dezelfde periode als het woonblok (14de tot 16de eeuw). Mogelijk is hier sprake van een achtererf of een braakliggend perceel gelegen tussen twee woningen.

De sporen aangetroffen in proefput 5 (gelegen achter het Belfort) verdienen een bijzondere vermelding. Op deze plaats werden op basis van de historische bronnen weg- of marktniveaus verwacht. Het onderzoek maakte echter duidelijk dat er sprake is van een vrij complexe stratigrafie van ophogingslagen, loopniveaus, lagen met brandafval en kuilen. Slechts een aantal sporen konden bovendien enkel ruim gedateerd worden: een ophogingslaag dateert tweede helft 11de tot de 16de eeuw en twee kuilen dateren van het laatste kwart van de 12de tot de 16de eeuw. In tegenstelling tot de overige proefputten waar weg- of marktniveaus verwacht werden, konden in deze put geen zwarte, humeuze lagen vastgesteld worden, enkel fijne zwarte looplaagjes, zoals deze meestal aangetroffen worden binnen bewoning. De aangetroffen kuilen doen dan weer eerder denken aan een gebruik als achtererf. Het lijkt dan ook aannemelijk dat deze zone achter het Belfort in de middeleeuwen in gebruik was als woonzone, waarbij het onduidelijk is of de proefput zelf te lokaliseren is ter hoogte van de gebouwen of eerder ter hoogte van het achtererf.

Het vooronderzoek maakte tenslotte duidelijk dat het projectgebied in de loop van de postmiddeleeuwen als plein/markt werd ingericht en dat dit in de loop der tijd herhaaldelijk diende hersteld/heraangelegd te worden. Hiervan getuigen opeenvolgende ophogings-, opmaak-, funderings- en verhardingslagen die in alle proefputten werden aangetroffen.

Andere sporen uit de postmiddeleeuwen zijn een groot muurmassief in proefput 3 dat deel uitmaakt van een oude cisterne en een klein muurrestant in proefput 13 dat vermoedelijk de oude rooilijn belichaamt van een van de huizen aan zuidoostelijke zijde van de Molenstraat.

3.2.7 CONFRONTATIE VAN DE BEVINDINGEN MET DE RESULTATEN VAN VOORGAANDE ONDERZOEKSFASES

Voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek is een bureaustudie uitgevoerd. Op basis van historische en cartografische bronnen en voor een klein deel ook op basis van eerdere archeologische bevindingen, is een eerste waardering van het terrein gemaakt. Het merendeel van de verwachtingen voor dit onderzoek is dus gebaseerd op historische kaarten. Deze geven evenwel pas informatie vanaf de 2de helft van de 16de eeuw en geven bovendien niet altijd een betrouwbaar beeld.

De resultaten van het proefsleuvenonderzoek worden in dit hoofdstuk gespiegeld aan de verwachtingen die op basis van het historische bronnenmateriaal en oudere archeologische inzichten gedefinieerd zijn. Deze worden per zone overlopen.

<u>Proefput 1</u>:

Op basis van de bureaustudie is deze proefput te situeren binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en bevindt deze zich ter hoogte van de handelsroute Brugge-Keulen, die voert vanaf de Nieuwstraat, over de Grote Markt, naar de Kerkstraat en verder naar een oversteekplaats over de Dender.

Het terreinwerk wees uit dat zich hier inderdaad oude wegniveaus bevinden. In het profiel van de proefput kon een stratigrafie herkend worden met bovenaan postmiddeleeuwse opmaak-, nivellerings- en ophogingslagen die herinneren aan oudere pleinverhardingen. Daaronder bevindt zich een opeenvolging van zeer donkere, humeuze lagen die wijzen op een gebruik als onverhard wegdek, afgewisseld met ophogingslagen.

<u>Proefput 2</u>:

Op basis van de bureaustudie werden in deze proefput, gelegen binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling, sporen van een middeleeuwse woonblok met het Vleeshuis een aanpalende woningen verwacht. Deze woonblok zou in 1629 afgebroken zijn om het marktplein te kunnen vergroten.

Het terreinwerk bevestigde de verwachtingen van de bureaustudie: er werden bewoningssporen aangetroffen in de vorm van keldergewelven, muren, vloerniveaus en opmaaklagen. Nog volgens de bureaustudie dateren deze sporen uit de 16de eeuw of vroeger. Mogelijk zijn deze sporen allen te linken aan het Vleeshuis, doch dit kon niet met zekerheid vastgesteld worden.

Proefput 3:

Op basis van de bureaustudie werden hier, net als in proefput 2, sporen van het middeleeuwse woonblok met het Vleeshuis en aanpalende woningen verwacht.

In tegenstelling tot proefput 2, konden de verwachtingen op basis van de bureaustudie hier niet geheel bevestigd worden. Er werden namelijk geen gebouwsporen aangetroffen, maar wel kuilen en lagen die uit dezelfde periode dateren als het woonblok (14de-eeuws of ouder). Mogelijk wijst dit er op dat de rooilijn van het woonblok op deze plaats meer in westelijke richting te situeren is of dat er zich op deze plek net een onbebouwd perceel bevond.

Proefput 4:

Deze proefput was op basis van de bureaustudie eveneens te situeren ter hoogte van het in 1629 afgebroken woonblok met het Vleeshuis en aanpalende woningen.

Het terreinwerk bevestigde deze verwachtingen in de vorm van een muurrestant, puinlagen en ophogings- of nivelleringslagen. Bijkomend konden in deze proefput sporen herkend worden die de bebouwing voorafgaan. Het terrein lijkt in de loop van de 12de tot de 14de eeuw bouwrijp gemaakt te zijn omdat het oorspronkelijk afhelde in noordelijke richting. Daarvoor was het terrein eerder in gebruik als weg of open ruimte (hiervan getuigt nog een zwarte laag).

Proefput 5:

Deze proefput bevindt zich op basis van de bureaustudie binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en in een onbebouwde zone. Er konden derhalve weg- of marktniveaus verwacht worden.

De resultaten van proefputtenonderzoek lagen niet in lijn met de verwachtingen op basis van de bureaustudie. Er werd een opeenvolging van ophogingslagen en loopniveaus aangetroffen, maar ook een laag met brandafval en verschillende kuilen. De loopniveaus lijken, op basis van de vergelijking met de andere proefputten, niet in verband te brengen met een gebruik van de ruimte als weg of plein. Helemaal onderaan kon nog een oude, wellicht prestedelijke akkerlaag herkend worden.

Proefput 6:

De bureaustudie wees uit dat deze proefput eveneens onbebouwd gebleven was en er zich dus oude weg- of marktniveaus konden bevinden.

De sterke verstoringsgraad in deze put maakte het echter onmogelijk deze verwachtingen met zekerheid te staven. Tussen de verstoringen in werd een opeenvolging van ophogingslagen en puinrijke lagen aangetroffen. Deze konden niet met zekerheid gelinkt worden aan weg- of marktniveaus.

Proefput 7:

In deze proefput, gelegen binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en centraal op de huidige Grote Markt, werden op basis van de bureaustudie opnieuw oude weg- of marktniveaus verwacht.

Het terreinwerk wees uit dat zich hier inderdaad oude wegniveaus bevinden. In het profiel van de proefput kon een stratigrafie herkend worden met bovenaan postmiddeleeuwse opmaak- en nivelleringslagen die herinneren aan oudere pleinverhardingen. Daaronder bevindt zich een vrij dik en puinrijk pakket, gevolgd door een zeer donkere, humeuze laag die wijst op een gebruik als onverhard wegdek. Het oudste spoor in deze proefput is een oude akkerlaag die eerder als prestedelijk beschouwd kan worden en die dus niet binnen de verwachtingen van de bureaustudie lag, aangezien er voor die periode geen bronnen voorhanden zijn.

Proefput 8:

De bevindingen van de bureaustudie plaatsen deze proefput binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en ter hoogte van de oude handelsroute Brugge-Keulen. Er werden derhalve oude wegniveaus verwacht. Bovendien zou zich aan zuidelijke zijde de rand van de uitgraving voor de riolering moeten bevinden.

Tot op zekere hoogte bevestigde het terreinwerk de verwachtingen geformuleerd in de bureaustudie. Er werden voorlopers van de huidige pleinbedekking aangetroffen in de vorm van postmiddeleeuwse nivellerings- en opmaaklagen en puinige wegniveaus. Daaronder konden enkele zwarte lagen met karrensporen en een greppel als begrenzing herkend worden, ongetwijfeld een restant van de oude handelsroute. Wat niet binnen de verwachtingen lag was het aantreffen van een oude, prestedelijke akkerlaag onderaan in de put. Ook werd de rand van de uitgraving voor de riolering niet aan zuidelijke zijde van de proefput aangetroffen. In plaats daarvan lijkt deze zich eerder aan de noordelijke zijde van de put te bevinden.

Proefput 9:

Op basis van de bureaustudie konden in deze proefput, gelegen binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling, restanten van het voormalige Gravensteen verwacht worden, alsook sporen die verband houden met een gebruik als marktplaats.

Er werden geen resten aangetroffen die met zekerheid konden gelinkt worden aan het voormalige Gravensteen. Onder enkele lagen die als voorlopers van de huidige pleinbedekking kunnen beschouwd worden, bevond zich evenwel een puinrijke laag die mogelijk wijst op de afbraak van een woning en die in de 14de eeuw te plaatsen is. Deze laag dekte een opeenvolging van oudere, verharde wegniveaus af die op hun beurt verschillende zwarte lagen bedekten. Als oudste laag kwam ook hier weer een oude, prestedelijke akkerlaag tevoorschijn.

Proefput 10:

Van deze proefput werd op basis van de bureaustudie verwacht dat deze zone, gelegen binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling, steeds onbebouwd gebleven is en van bij aanvang deel uitmaakte van de Grote Markt.

Het onderzoek van de put bevestigde deze verwachtingen. Er werd een 1 meter dik pakket aangetroffen van opeenvolgende pleinbedekkingen (in de vorm van zandige opmaaklagen en restanten of uitbraaksporen van pleinverhardingen), met daaronder een zwarte laag die herinnert aan een gebruik als onverharde weg of plein. Deze plein- of wegniveaus gaan terug tot het laatste kwart van de 12de tot het eerste kwart van de 14de eeuw. Helemaal onderaan in de put bevond zich opnieuw een vermoedelijk prestedelijke akkerlaag die getuigt van een periode waarbij er geen historische kaarten of andere bronnen voorhanden zijn.

Proefput 11:

Proefput 1, eveneens gelegen binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling, zou op basis van de resultaten van de bureaustudie net als proefputten 1 en 8 gelegen zijn ter hoogte van de oude handelsroute Brugge-Keulen. Er werden derhalve oude wegniveaus verwacht.

Het onderzoek van de put bracht inderdaad een opeenvolging van oude wegniveaus aan het licht, waarbij het niet uit te sluiten valt dat de bovenste lagen eerder wijzen op een gebruik als marktplein in plaats van weg. De onderste laag was een zogenaamde zwarte laag, hetgeen wijst op een langdurig gebruik als onverharde weg. Onder deze laag konden tevens enkele kleine, oudere sporen herkend worden die wellicht aan de inrichting van de weg voorafgaan.

Proefput 12:

Ook deze proefput was gesitueerd binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling en ook hier werden op basis van de resultaten van de bureaustudie oude weg- of marktniveaus verwacht.

Het terreinwerk bevestigde ook in dit geval de verwachtingen geformuleerd op basis van de bureaustudie. Hoewel de put niet gelegen is ter hoogte van de handelsroute Brugge-Keulen vertoonde deze een stratigrafie die sterk gelijkend is aan deze aangetroffen in proefput 8 (die wel op de handelsroute Brugge-Keulen werd aangelegd). Er werden voorlopers van de huidige pleinbedekking aangetroffen in de vorm van postmiddeleeuwse nivellerings- en opmaaklagen en restanten van verharde wegniveaus. Daaronder konden enkele zwarte lagen met karrensporen en een mogelijke greppel herkend worden. Net als in proefput 8 werd helemaal onderaan, boven de onverstoorde moederbodem, een oude, prestedelijke akkerlaag geregistreerd.

Proefput 13:

Proefput 13 is de laatste proefput die binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling gepositioneerd was en dit ter hoogte van de Molenstraat. De bureaustudie wees uit dat hier oudere straatniveaus konden verwacht worden, alsook eventuele oudere sporen.

Het terreinwerk wees echter uit dat deze zone sterk verstoord is en dat dit er samen met de zeer beperkte diepte van het archeologische bodemarchief voor gezorgd heeft dat de bewaringsgraad van de sporen zeer laag is. Het onderzoek leverde derhalve geen oude straatniveaus op. Wel werd een ophogingslaag geregistreerd die wellicht diende als voorbereiding van de Molenstraat in haar huidige verloop, alsook 2 ondiep bewaarde muurresten die wellicht de laatste overblijfselen zijn van de oorspronkelijke rooilijn.

Proefput 14:

Deze proefput bevindt zich in de Kerkstraat op de plaats waar, op basis van de bureaustudie, de buitenzijde van de gracht van de eerste, volmiddeleeuwse stadsomwalling verwacht werd.

Gezien de beperkte oppervlakte van de proefput en de relatief sterke verstoringsgraad konden de verwachtingen geformuleerd in de bureaustudie niet met absolute zekerheid ingelost worden. Toch zijn er sterke aanwijzingen dat dit wel het geval is. In de put was er sprake van een dik pakket van ophogings- en nivelleringslagen met een vrij horizontaal verloop en deze dienden vermoedelijk om het terrein toegankelijk te maken voor de aanleg van een straat en woningen. Daaronder konden grote opvullingslagen geregistreerd worden die afhelden in oostelijke richting. Op basis van deze oriëntatie kan verondersteld worden dat we hier inderdaad te maken hebben met de opvulling van de buitenzijde van de stadsgracht, doch de buitenrand zelf werd niet aangetroffen. Zowel het opvullen van de stadsgracht als het bouwrijp maken van het terrein lijkt voorlopig in de tweede helft van de 12de eeuw te hebben plaatsgevonden. Een datering die overeenstemt met de verwachtingen op basis van de historische bronnen en elders in de stad uitgevoerd archeologisch onderzoek.

Proefput 15:

Op basis van de bureaustudie werd verwacht dat proefput 15 eerder ter hoogte van de binnenzijde van de oudste stadsomwalling te situeren is; Het viel evenwel niet uit te sluiten dat hier eerder de stadswal of zelfs een poortgebouw gelokaliseerd was.

Ook deze put vertoonde een groot aantal verstoringen, maar toch kon vastgesteld worden dat er zich, onder enkele opmaak- en nivelleringslagen die herinneren aan oudere straatniveaus, sprake is van grote pakketten die afhellen in westelijke richting. Het valt niet uit te sluiten dat deze pakketten inderdaad gelinkt kunnen worden aan de opvulling van de binnenzijde van de stadsgracht (waarbij de binnenrand niet werd aangetroffen). Op basis van de aard van de opvullingen en in vergelijking met deze aangetroffen in proefput 14, lijkt het evenwel aannemelijker dat we hier eerder te maken hebben met een opgeworpen (stads)wal. Ook het aantreffen van de onverstoorde moederbodem op een veel geringere diepte dan in proefput 14 lijkt dit te ondersteunen. In dat geval dient de binnenzijde van de volmiddeleeuwse stadsgracht iets verder in westelijke richting gesitueerd te worden. Een andere mogelijkheid is dat het restanten betreft van de stadswal die werd afgegraven en in de gracht gedumpt.

Proefput 16:

Van deze laatste proefput werd op basis van de bevindingen in de bureaustudie verwacht dat hier nog restanten van de stadswal zouden aangetroffen worden. Daarnaast konden ook oudere sporen niet uitgesloten worden.

In tegenstelling tot de verwachtingen op basis van de bureaustudie leverde het onderzoek van de put geen sporen van een stadswal op. In plaats daarvan werd een duidelijke doch complexe stratigrafie van wegniveaus (in de vorm van zwarte lagen) en sterk organische grachtvullingen aangetroffen. We bevinden zich met deze proefput dus overduidelijk binnen de oudste stadsomwalling en meer bepaald ter hoogte van de oude handelsroute Brugge-Keulen.

3.2.8 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

3.2.8.1 EEN GEMOTIVEERDE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHTE TERREIN

→ *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Zie 3.2.6. en 3.2.7.

→ *Wat is de impact van de geplande werken?*

De impact van de geplande werken is groot. Stad Aalst wenst namelijk de Grote Markt, de Kerkstraat, een deel van de Molenstraat (aansluitend op de Grote Markt) en een deel van de Kattestraat (ter hoogte van het belfort) heraan te leggen (zie ontwerpplan in de bijlagen). Tegelijkertijd zullen de rioleringen vernieuwd en ontdubbeld worden en wordt er een BEO-veld (Boorpunt-Energie-Opslag) aangelegd. Daartoe zijn opbraak- en graafwerken nodig.

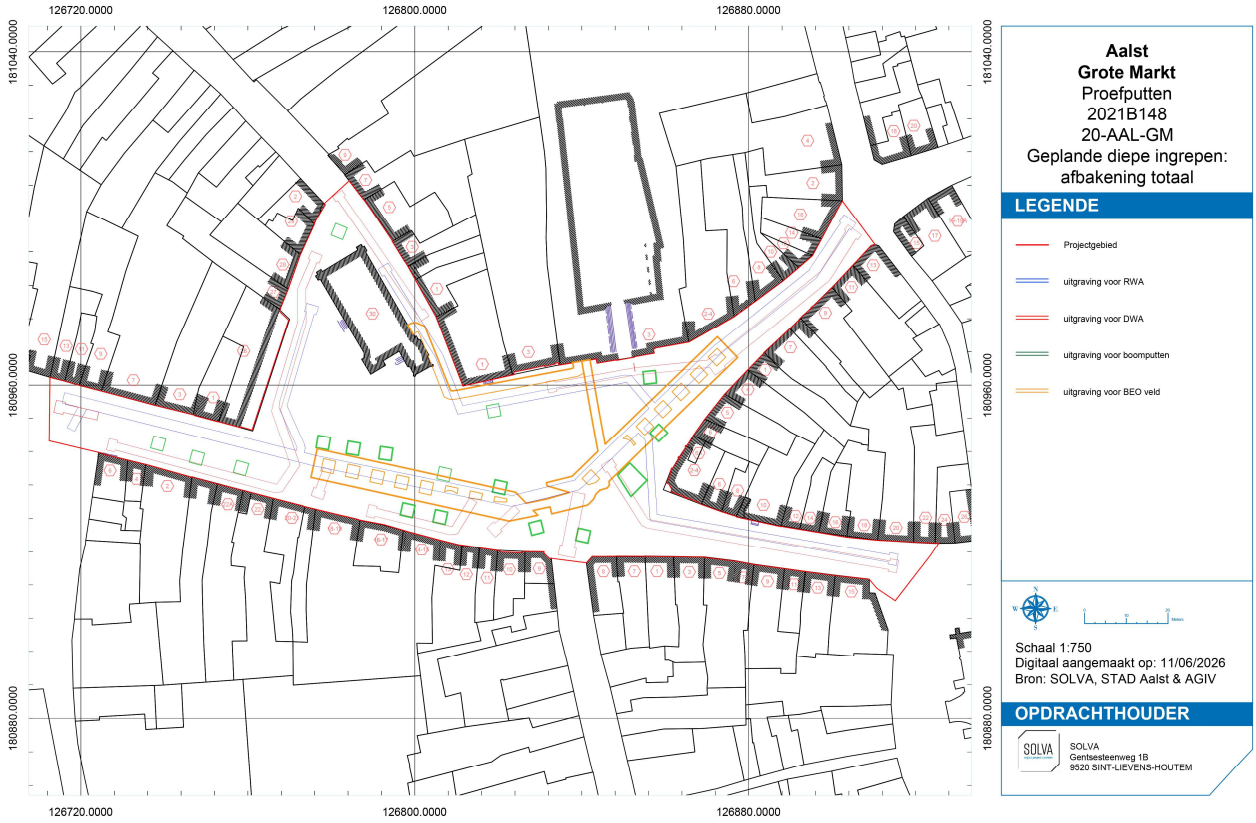
Rioleringswerken: De oude riolering, aangelegd in 1978 met behulp van asbestcementbuizen, zal worden vervangen door een gescheiden afvoersysteem (RWA en DWA). Hierbij zal zo veel als mogelijk gebruik gemaakt worden van de uitgraving die voor de oude riolering plaatsvond. Op verschillende plaatsen worden hierbij nieuwe aftakkingen voorzien. Voor deze aftakkingen en voor de aanleg van de nieuwe RWA riool kan niet volledig gebruik gemaakt worden van het bestaande gabarit.

Voor de centrale hoofdafvoeren worden buizen met een diameter van 125 cm voorzien. Hiervoor zullen sleuven van 3 m breed gegraven worden. Voor de zijtakken worden buizen met diameters van 60 cm, 40 cm, 30 cm en 25 cm voorzien en hiervoor zullen sleuven met een breedte van respectievelijk 160 cm, 120 cm, 100 cm en 90 cm gegraven worden. Ter hoogte van de inspectieputten (met een diameter van 80 cm) zal een uitgraving van 2 bij 2 m plaatsvinden. Voor de RWA buizen zal tot een diepte tussen 2,5 en 3,3 m ten opzichte van het loopvlak gegraven worden, met uitzondering van de zijtak in de Kerkstraat waar er slechts tot maximaal 2,2 m ten opzichte van het loopvlak zal gegraven worden. Voor de zijtakken van het DWA systeem is een uitgraving tussen 2,75 en 4,1 m ten opzichte van het loopvlak noodzakelijk.

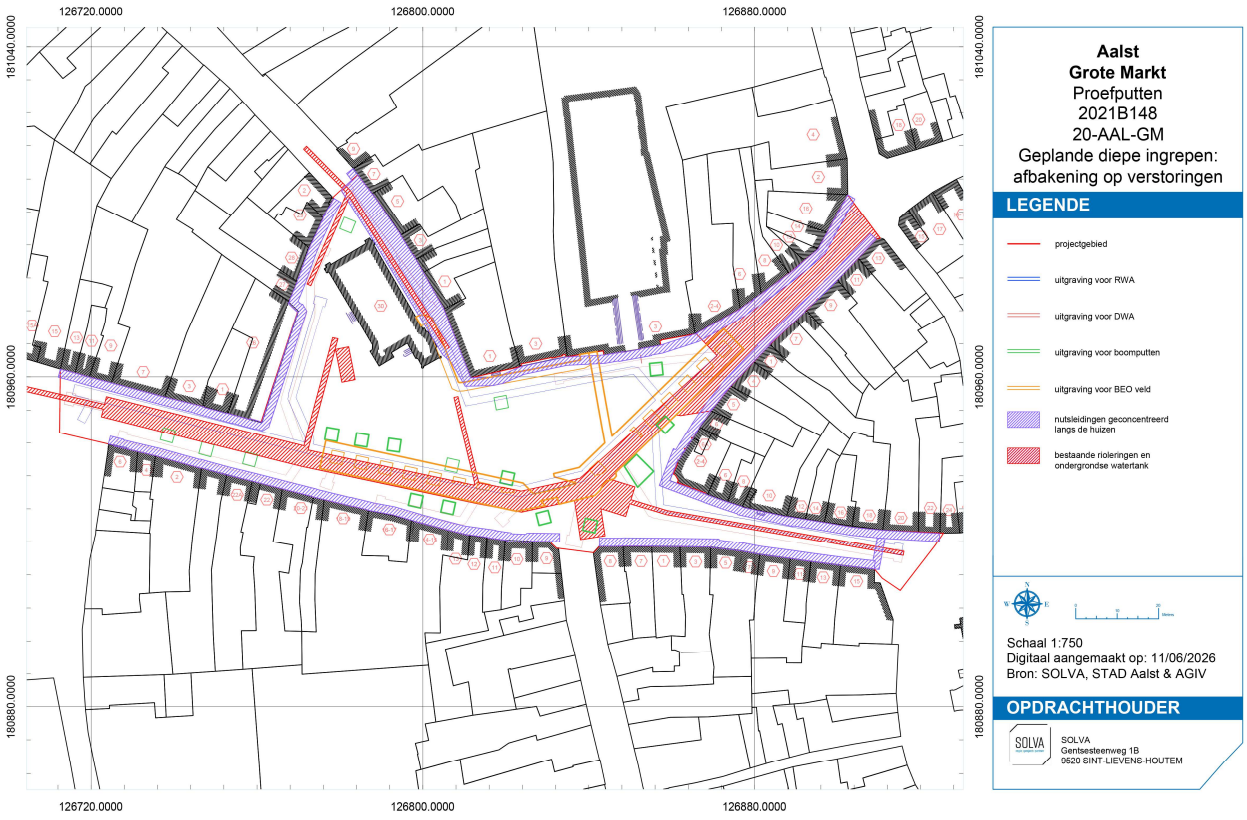
BEO-veld: Ter hoogte van en langs het grote rioleringstracé zal een BEO-veld aangelegd worden. Dit is een duurzaam ondergronds systeem dat bodemwarmte gebruikt om gebouwen (in dit geval het Oud Stadhuis en het Belfort) te verwarmen en te koelen. Dit gebeurt door middel van diepe, verticale boringen die in een raster geplaatst worden. Bij het ontwerp van de Grote markt zijn er 38 van dergelijke boringen voorzien en 2 collectorputten. Verder wordt er voorzien in de aanleg van leidingen die deze energiebron voeren naar het Oud Stadhuis en vervolgens van het Oud Stadhuis naar het Belfort.

De boorgaten, met een beperkte diameter, zullen tot een diepte van 140 m reiken. Deze worden evenwel onderling verbonden door een horizontaal grid van leidingen (van 6 bij 6 m), waarvoor sleuven met een breedte van ca. 2 m en een diepte van ca. 1,8 m zullen gegraven worden. Ook voor de leidingen die dit BEO-veld verbinden met het Oud Stadhuis en het Belfort zullen dergelijke sleuven gegraven worden. De uitgravingen voor de beide collectorputten hebben een diameter van ca. 1,7 m en een diepte van ongeveer 2,1 m.

Boomputten: Als onderdeel van de heraanleg is er voorzien in de aanplanting van 18 nieuwe bomen. Hiervoor zullen er 18 boomputten gegraven worden met een oppervlakte van 3 bij 3 m. De diepte van de uitgraving bedraagt telkens 2 m. Op 1 plaats zal een nieuwe boom aangeplant worden op de plaats waar voorheen ook reeds een boom stond (ter hoogte van café 'Graaf van Egmont'). Het valt te verwachten dat op deze plaats het eventueel aanwezige archeologische erfgoed reeds deels verstoord is.

Figuur 75: kadasterplan met aanduiding van de impact van de geplande diepe ingrepen (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 11/06/2026)

Figuur 76: kadasterplan met de locatie van de geplande diepe ingrepen en de verstoorde zones (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 11/06/2026)

Heraanleg bovenbouw:

Om de Grote Markt en de Kerkstraat te kunnen heraanleggen, wordt de bestaande opbouw verwijderd. Vervolgens wordt voor het projectgebied een bovenbouw voorzien die afhankelijk van de locatie opgedeeld wordt in 3 verschillende soorten (zie 2.1.2.2, figuur 8). Langsheen de bebouwing (zone nutsleidingen en terrassen) wordt een kofferdikte voorzien van 29 cm ten opzichte van het maaiveld van de ontworpen toestand. De opbouw zal bestaan uit natuurstenen van 10 cm hoog in een legbed van 4 cm in zandcement, met daaronder een fundering van 15 cm in schraalbeton. Over het grootste deel van het projectgebied (zone met verkeersbelasting) wordt voorzien in een kofferdikte van 54 cm ten opzichte van het nieuw ontworpen maaiveld. Hier zal de opbouw eveneens bestaan uit natuurstenen van 10 cm hoog in een legbed van 4 cm in zandcement, doch hier wordt een fundering van 20 cm in schraalbeton voorzien, met daaronder een 20 cm dikke waterbergende onderfundering in natuursteenslag. Ter hoogte van de nieuwe DWA en RWA hoofdleidingen (zone met verkeersbelasting, verstoorde zone) wordt een kofferdikte voorzien van 100 cm ten opzichte van het maaiveld van de ontworpen toestand. Ook hier zal de opbouw bestaan uit natuurstenen van 10 cm hoog in een legbed van 4 cm in zandcement, met een fundering van 20 cm in schraalbeton en met daaronder een 20 cm dikke waterbergende onderfundering in natuursteenslag. Hier wordt echter 46 cm extra voorzien voor de waterberging (zie 2.1.2.2, figuur 9).

Over het algemeen zal het maaiveld van de ontworpen toestand hoger liggen dan het maaiveld van de bestaande toestand (zie 2.1.2.2, snedes A, C en D bij figuur 10). Uitzonderingen hierop vormen een kleine zone ten westen van de diepere wegkoffer en de zone van het standbeeld van Dirk Martens (zie 2.1.2.2, snede A bij figuur 10).

Figuur 77: kadasterplan met aanduiding van de impact van geplande heraanleg van de bovenbouw: de gele zones zijn deze waar een vlakregistratie dient te gebeuren, de overige zones zijn reeds verstoord of reeds onderzocht voor de diepe ingrepen (bron: Stad Aalst & AGIV; digitaal aangemaakt op 11/06/2026)

→ *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

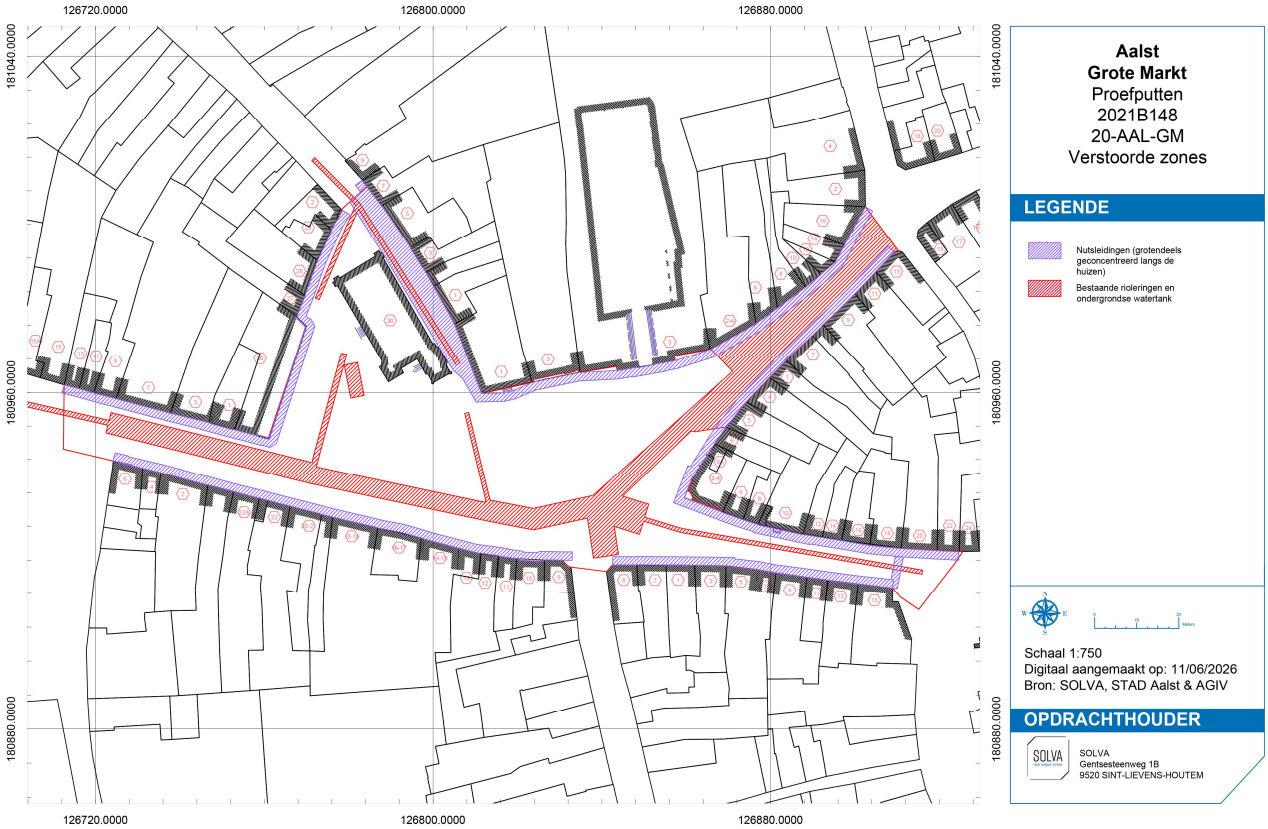
Het projectgebied heeft een hoog archeologisch potentieel gelet op de ligging in de historische kern van Aalst en binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Op een lokaal niveau kan de eventuele archeologische informatie dus een belangrijke bijdrage leveren aan onze kennis over de geschiedenis van Aalst. Het kan ons een beter inzicht verschaffen in de aanleg en opgave van de volmiddeleeuwse stadsomwalling ten behoeve van de uitbreidende stad. Het kan een licht werpen op de manier waarop de Grote Markt tot stand gekomen is en zich verder ontwikkelde, hoe deze ontwikkeling in relatie staat tot de oude handelsroute Brugge-Keulen en haar zijwegen en op welke wijze de bewoning rond deze wegen en de markt verder evolueerde. Ook kan het duidelijk maken hoe het gebied er uitzag voor en na de opname binnen de stadswal en welke activiteiten er toen plaatsvonden.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen. Er kan ook een vergelijking gemaakt worden met de ontwikkeling in andere stedelijke kernen. Is de ontwikkeling van de Grote Markt gelijkaardig als deze in andere kleinere steden?

→ *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

Neen, het uitgevoerde vooronderzoek biedt voldoende inzicht voor een gedegen inschatting.

3.2.8.2 *AFBAKENING VAN DE ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT*

Figuur 78: plan van het projectgebied met aanduiding van de gekende verstoringen

Op basis van het vooronderzoek is in theorie over het gehele projectgebied archeologisch erfgoed te verwachten, met uitzondering van de reeds aangelegde rioleringsbuizen[87]. Van deze riolering, die loopt van de Nieuwstraat, over de Grote Markt en door de Kerkstraat en de Molenstraat, is geweten dat ze tot een diepte van ca. 4 meter onder het loopvlak werd ingegraven. Op deze diepte worden geen archeologische sporen meer verwacht. Ter hoogte van de Grote Markt en de Molenstraat betreft het asbestcement buizen met een diameter van 1,30 m. Hiervoor werd een sleuf van 4 tot 5 meter breed (ter hoogte van het loopvlak) gegraven. Onderaan de sleuf zal deze wellicht iets minder breed uitgegraven zijn. Rekening houdende met deze uitgraving en de uitgravingen voor de nutsleidingen en gecombineerd met de observaties uit proefput 13 (cfr. Supra) kan geconcludeerd worden dat de zuidoostelijke hoek van het projectgebied (Molenstraat) zo goed als volledig verstoord is. Indien er nog archeologische sporen aanwezig zouden zijn, dan zijn deze te gefragmenteerd en te geïsoleerd om er enige conclusies uit te trekken. Ter hoogte van de Kerkstraat zou de rioleringsbuis slechts een diameter van 40 cm hebben. Hiervoor zal een sleuf met een breedte van ongeveer 2 m zijn gegraven.

Het vooronderzoek wees tevens uit dat er zich ten zuidwesten van het Belfort een ondergrondse watertank of cisterne bevindt. Deze is ook afgebeeld op de ontwerpplannen en zou een omvang van 8 bij 3,2 m hebben. Vermoedelijk zijn ook hier geen archeologische sporen meer bewaard.

Verder zijn over het gehele projectgebied tal van nutsleidingen aanwezig. Deze zijn vaak gegroepeerd langs de huizen, doch verschillende wijken hier ook van af en dwarsen de Grote Markt. Op deze plaatsen is minstens het bovenste gedeelte van het archeologische bodemarchief verstoord (vaak tot een diepte van ca. 80 cm – 1m). Het vooronderzoek heeft echter aangetoond dat op de meeste plaatsen het archeologisch erfgoed dieper reikt dan de onderzijde van de verstoring door deze nutsleidingen. Uitzondering hierop is het gedeelte van de Kattestraat langs het Belfort. Recente sonderingen uitgevoerd door Fluvius wezen namelijk uit dat de aanwezige nutsleidingen hier wel zeer talrijk zijn, tot een grotere diepte reiken en bovendien verspreid zijn over de gehele breedte van de straat, waardoor het archeologische bodemarchief hier ernstig verstoord is (zie hoofdstuk 2.2.6.). Gelet op de vastgestelde dieptes van de archeologische sporen in de nabij gelegen proefputten, kan geconcludeerd worden dat de enige sporen die in deze zone van de Kattestraat nog fragmentair kunnen bewaard zijn te maken hebben met de prestedelijke akkerlagen en eventuele oudere sporen. Beter inzicht in de opbouw en evolutie van eventuele wegniveaus en het voormalige schepenhuis zal niet kunnen verkregen worden. De vraagstellingen met betrekking tot deze akkerlagen en eventuele oudere sporen kunnen afdoende worden beantwoord via onderzoek binnen de voor opgraving afgebakende zones op de Grote Markt. Onderzoek in de Kattestraat zou geen bijkomende kenniswinst opleveren, is logistiek moeilijk uitvoerbaar en wordt daarom, vanuit kosten-batenperspectief, niet wenselijk geacht.

3.2.8.3 AFBAKENING VAN DE ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

In het gehele projectgebied wordt archeologisch erfgoed verwacht, met uitzondering van de reeds verstoorde zones die hierboven besproken worden (cfr. Supra).

3.2.8.4 BEANTWOORDEN VAN DE VOOROPGESTELDE ONDERZOEKSVRAGEN

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem had tot doel om informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Na het vooronderzoek kan op volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen geantwoord worden:

- Zijn er antropogene sporen aanwezig?

→ Ja, in het gehele projectgebied.

- Op welke niveaus manifesteren deze zich?

87 Zie hoofdstuk 2.2.6.

→ De bovenzijde van de sporen situeert zich tussen 30 en 45 cm onder het bestaande loopniveau. Van lang niet alle sporen kon de onderzijde vastgesteld worden. Voor de sporen waarvan het wel is vastgesteld blijkt dat er zeker een aantal tot een diepte van meer dan 2 m reiken.

- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes? Vroegmiddeleeuws? Volmiddeleeuws? Laatmiddeleeuws? Postmiddeleeuws?

→ De sporen behoren tot de volle, late en de postmiddeleeuwen. Van de sporen die als prestedelijk kunnen beschouwd worden valt niet uit te sluiten dat deze ouder zijn.

- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

→ Ja. Hierbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen sporen die te linken zijn aan de oude handelsroute Brugge-Keulen en mogelijke zijwegen hiervan, sporen die verband houden met bewoning, sporen van de eerste, volmiddeleeuwse stadsomwalling en sporen die wijzen op een gebruik als marktplein. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat er ook oudere archeologische sporen aanwezig zijn die geen link hebben met de middeleeuwse stad.

- Kan op basis van het sporenbestand in de proefputten een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een occupatie?

→ Ja. Het gaat om sporen gelinkt aan de stadsomwalling, sporen gelinkt aan bewoning en daaraan gekoppelde activiteiten en sporen gelinkt aan de ruimtelijke indeling van het gebied (wegen en pleinvorming). Daarnaast zijn er aanwijzingen voor prestedelijke sporen die lijken te wijzen op een gebruik van het gebied als landbouwgrond.

- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden?

→ Ja, hoewel verder onderzoek de afbakening in tijd nog fijner dient te stellen. De sporen van de stadsomwalling lijken te dateren uit de tweede helft van de 12de eeuw en de 13de eeuw, althans de opvulling. De bewoningssporen zijn eerder in de 14de tot de 16de eeuw te plaatsen. Van de oude handelsroute en haar zijwegen werden sporen teruggevonden uit de 11de tot de 16de eeuw. Sporen die wijzen op een gebruik als plein lijken eerder pas vanaf de 13de eeuw voor te komen. Van de oudste sporen kan voorlopig enkel gesteld worden dat deze van vóór de opname van het gebied binnen de stad dateren.

- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van de archeologische vindplaatsen?

→ De bewaringstoestand is zeer goed, zoals verwacht op basis van het vooronderzoek.

- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen?

→ Het projectgebied heeft een hoog archeologisch potentieel gelet op de ligging in de historische kern van Aalst en binnen de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Op een lokaal niveau kan de eventuele archeologische informatie dus een belangrijke bijdrage leveren aan onze kennis over de geschiedenis van Aalst. Het kan ons een beter inzicht verschaffen in de aanleg en opgave van de volmiddeleeuwse stadsomwalling ten behoeve van de uitbreidende stad. Het kan een licht werpen op de manier waarop de Grote Markt tot stand gekomen is en zich verder ontwikkelde, hoe deze ontwikkeling in relatie staat tot de oude handelsroute Brugge-Keulen en haar zijwegen en op welke wijze de bewoning rond deze wegen en de markt verder evolueerde. Ook kan het duidelijk maken hoe het gebied er uitzag voor de opname binnen de stadswal en welke activiteiten er toen plaatsvonden.

Op regionaal niveau kan er meer inzicht bekomen worden in de ontwikkeling van de kleinere stedelijke kernen aan de oostelijke grens van het graafschap Vlaanderen. Er kan ook een vergelijking gemaakt worden met de ontwikkeling in andere stedelijke kernen. Is de ontwikkeling van de Grote Markt gelijkaardig als deze in andere kleinere steden?

- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de archeologische vindplaatsen?

→ Over een oppervlakte van ca. 7000 m² zal een heraanleg van de bovenbouw gebeuren. Hiervoor zal het bodemarchief tot op een diepte van maximaal 54 cm verstoord worden. De grootste impact vindt plaats over een oppervlakte van ca. 2640 m². Hier zal het bodemarchief tot een veel grotere diepte verstoord worden door de aanleg van een nieuwe, ontdubbelde riolering, een BEO-veld en boomputten. Voor deze diepe ingrepen zal zo veel als mogelijk gebruik gemaakt worden van de uitgraving die voor de huidige riolering plaatsvond, maar er kan niet volledig gewerkt worden binnen het bestaande gabarit.

- Voor archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven; wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van deze zones?

→ Zie figuren 75 en 77.

- Welke maatregelen dienen desgevallend genomen te worden ten aanzien van de archeologische sporen?

→ Vlakdekkende opgraving. Omwille van praktische redenen wordt de opgravingszone in 5 delen opgesplitst (zie 2.1.2.2, figuur 4). Deze worden achtereenvolgens uitgevoerd in functie van de werken. Hierbij zal telkens eerste ter hoogte van de diepe ingrepen een volledige opgraving plaatsvinden (figuur 79) en vervolgens zal ter hoogte van de overige zones een vlakregistratie geschiedden (voor een overzicht van de zones voor vlakregistratie zie figuur 77).

Figuur 79: overzicht van de volledig op te graven zones met kleurverwijzing op basis van de aard van de te verwachten archeologische sporen

- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig?

→ Er dient geen natuurwetenschappelijk onderzoek uitgevoerd te worden om de verdere kenniswinst te kunnen inschatten. Dit kan op basis van het uitgevoerde proefsleuvenonderzoek voldoende geduid worden. In het verdere traject zal natuurwetenschappelijk onderzoek wel noodzakelijk zijn.

- Is er verder (voor)onderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

→ Ja, vlakdekkende opgraving.

4 BIBLIOGRAFIE

4.1 LITERATUUR

Bartholomieux B., Taelman E., De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Vanholme N. & Cherretté B. 2015: Aalst Vredeplein-Keizersplein. Onderzoek van de laatmiddeleeuwse omwalling, *Solva Archeologie Rapport 9*.

Callebaut D. 1983a: De topografische groei van Aalst of hoe een Zelhof een gebastioneerde stad werd, *Miscellanea Archaeologica in honorem H. Roosens, Archaeologia Belgica 255*, 227-249.

Callebaut D. 1983b: Het Onze-Lieve-Vrouw-Hospitaal te Aalst, *Archaeologica, Conspectus MCMLXXXII 253*, 91-95.

Callebaut D. 1983c: Het Oud-Hospitaal te Aalst (O.Vl.), *Archaeologia Mediaevalis 6*, 42.

Courteaux F. 1970: 1470-1970. De kapel van de H. Geest en de Armenzorg te Aalst, *Het Land van Aalst jg. 22 (2)*, 49-78.

De Groote K. 2010: The contribution of archaeological sources to the research of the formation of towns. The example of Aalst, a border town in the county of Flanders. In: De Groote, K., Tys, D. & Pieters, M. (eds.), *Exchanging Medieval Material Culture. Studies on archaeology and history presented to Frans Verhaeghe*, 249-266.

De Groote K. 2013: De stadswording van Aalst. Of hoe een Merovingische nederzetting uitgroeide tot een laatmiddeleeuwse stad, *M&L 32(1), jan.-feb. 2013*, 4-32.

De Groote K., Moens J. & Cooremans B. 1999: Middeleeuwse sporen op de Grote Markt en het fabrieksterrein 't Haantje te Aalst (Oost-Vlaanderen). Een kleine bijdrage tot de ontwikkelingsgeschiedenis van de stad, *Archeologie in Vlaanderen V, 1995-1996*, 111-130.

De Groote K. & Moens J. 1999: Sporen van de oudste stadswal in de Kerkstraat te Aalst (O.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis 22*, 53.

De Groote K., Ameels V. & Moens J. 2009: Merovingische bewoning onder de speelplaats van het Sint-Jozefscollege, *Jong & Oud, Tijdschrift van de Oud-Leerlingenbond van het Sint-Jozefscollege te Aalst, jg. 53, 219*, 29-30.

De Groote K., Moens J., Caluwé D., Cooremans B., Deforce K., Ervynck A., Lentacker A., Rijmenants E., Van Neer W., Vernaeve W. & Zeebroek I. 2004: De Valcke, de Slotele en de Lelye, burgerwoningen op de Grote Markt te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen): onderzoek naar de bewoners, analyse van een vroeg-16de-eeuwse beerputvulling en de evolutie tot stadhuis, *Archeologie in Vlaanderen VIII,* 281-408.

De Groote K., Moens J., Caluwé D., Cooremans B., Deforce K., Ervynck A., Lentacker A. & Van Neer W. 2009: Op zoek naar de oudste middeleeuwse bewoning aan de Grote Markt te Aalst (prov. Oost-Vlaanderen). Het onderzoek van afval- en beerkuilen uit de 12de tot de 14de eeuw, *Relicta, jg. 4*, 135-203.

De Groote K. & Moens J. 2009: Archeologisch onderzoek in de Louis D' Haeseleerstraat te Aalst. Een test voor het ontwikkelingsmodel van de stad (O.-Vl.), *Archaeologia Mediaevalis 32*, 120-122.

De Groote K. & Moens J. 2018: *Archeologie en geschiedenis van een middeleeuwse woonwijk onder de Hopmarkt te Aalst*, Relicta monografieën 16, Brussel.

De Gryse J. & Eggermont S. 2020: *Sint-Martensplein 2 (Aalst, Oost-Vlaanderen). Eindverslag*, Sint-Michiels, Brugge.

De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Klinkenborg S., Taelman E. & Cherretté B. 2014: Aalst Hopmarkt – Fase 2. Onderzoek van de pandgangen en de poel, *SOLVA Archeologie Rapport 25*.

In't ven I., De Clercq W. 2005: *Een lijn door het landschap. Archeologie en het VTN-project 1997-1998*, Brussel: Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed.

Kinnaer F., Wouters W. & Troubleyn L. 2007: *Het Steen en de burgers: onderzoek van de laatmiddeleeuwse gevangenis van Mechelen*, Mechelen.

Klinkenborg S. & Verbeke E. 2025: Aalst Pupillensite – Oud Stadhuis. Eindverslag bureauonderzoek en proefputtenonderzoek, *SOLVA Archeologie Rapport 330*.

Sevenant M., Menschaert J., Couvreur M., Ronse A., Antrop M., Geypens M., Hermy M. & De Blust G. 2002: *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

Uyttersprot C. 1975: Drie Aalsterse tijdschriften, *Het Land van Aalst jg. 27 (1&2)*, 1-48.

4.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 16/01/2026:

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/60

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/45

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/44

https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/161

https://www.dov.vlaanderen.be

https://maps.google.be

https://www.geopunt.be

https://geo.onroerenderfgoed.be

http://www.cartesius.be

http://cai.onroerenderfgoed.be/

5 BIJLAGEN

5.1 BIJLAGE 1

-Algemene Projectinfo

-Info per fase

-Dagrapporten

-Sporenlijst

-Vondstenlijst

-Plannenlijst

-Fotolijst

5.2 BIJLAGE 2

-Ontwerpplannen

5.3 BIJLAGE 3

-opmetingsplan vooronderzoek